

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARINA YÖNELİK
FARKINDALIKLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atiye Kevser SARIBAŞ

ÇANAKKALE

Ocak, 2013

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARINA YÖNELİK
FARKINDALIKLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Atiye Kevser SARIBAŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Haydar DURUKAN

Çanakkale – 2013

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans Tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

07.02.2013

Atiye Kevser SARIBAŞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Atiye Kevser SARIBAŞ'a ait Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi adlı

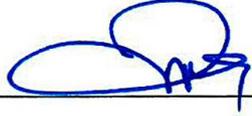
çalışma, jürimiz tarafından Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Yrd. Doç. Dr. Haydar DURUKAN

(DanıŐman)

Üye Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN

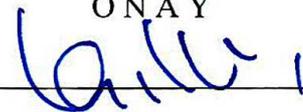

Üye Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOğLU

Tez No : 458253

Tez Savunma Tarihi : 16.01.2013

ONAY

Doç.Dr. Aziz KILINÇ

Enstitü Müdürü

11.02/2013

ÖZET

Okul öncesi dönem, çocuğun 0-6 yaş dönemini kapsar. Bu dönem, çocuğun kişiliğinin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesi açısından ileri yıllara olan etkisi nedeniyle, yaşamın en kritik dönemlerinden biri olarak görülmektedir.

Dünyada her yıl milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ve duygusal zorbalığa hedef veya şahit olarak maruz kalmaktadır. Çocuğa kötü muamele kurbanların fiziksel ve ruhsal sağlığı ve gelişimi üzerinde hayat boyu süren ciddi bir sorundur.

Bu araştırma: çocuk istismarının tanılanmasında önemli rolü olan, okul öncesi öğretmenlerinin konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma tarama niteliğindedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 3 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular ile öğretmenlerin fiziksel istismar belirtilerinin farkında oldukları, cinsel ve duygusal istismar belirtilerinin de kısmen farkında oldukları saptanmıştır. Öğretmenler istismarla karşılaşma durumunda bildirim yapma konusunda sorumlu olduklarını ve bunun bir zorunluluk olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmenlerin istismar belirtilerini saptamaları ile farklı eğitim düzeyi ve hizmet süresi arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Öğretmenlerin duygusal ve fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeylerinde hizmet-içi eğitim alma durumlarında anlamlı farklılık gözlenmemektedir; ancak cinsel istismar belirtilerini saptamada hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı farklılıklar gözlenmektedir. Öğretmenlerin duygusal ve fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri cinsiyet, eğitim durumu ve hizmet süresi değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.

Tüm bulgular sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, özellikle bildirim ve erken tanı konusunda hizmet-içi ve hizmet-öncesi eğitim programlarında bu doğrultuda değişikliklerin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuğa kötü muamele, Çocuk istismarı, Farkındalık, Okul öncesi öğretmenler, Çocuk

ABSTRACT

The period of pre-school is between the ages 0-6. This period is considered as one of the most critical periods of life since it has a great impact on the following years as the child starts to shape his/ her personality and gain the basic abilities and habits and develops them.

Millions of children are exposed to physical, emotional or sexual abuse as victims or witnesses every year. This situation is a serious problem which has a life-long effect on the victim's physical and spiritual health.

This research is done in order to find out the existing awareness of pre-school teachers, whose role in discovering the abused children is great, about the subject.

The research has the quality of scanning. After the analysis of the data, it has been discovered that the teachers are aware of the symptoms of physical abuse; however, they are partially aware of sexual and emotional abuse. The teachers say that they know that they are responsible for informing the authorities in the event of child abuse. There is no big difference between teachers' recognizing the symptoms of child abuse, and different educational levels and experience. In-service training does not have a direct effect on the level of awareness about the behavioral symptoms of emotional and physical abuse; yet, it largely affects the level of awareness about the behavioral symptoms of sexual abuse. The level of awareness about the abuse differs in accordance with the gender, educational background and experience level of the teachers. Considering findings of the study, it is thought that pre-school teachers do not have the adequate knowledge on child abuse. There should be changes in the in-service training given to the teachers, especially about the informing the authorities and early diagnosis of child abuse.

Keywords: Child abuse, Awareness, Pre-school teachers, Child

ÖNSÖZ

Bu çalışma, okul öncesi dönem öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya Balıkesir Merkez ve ilçelerinden toplam 200 öğretmen katılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş kısmını da içine almakta olup bu bölümde problem durumu belirlenmiş, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları üzerinde durulmuş ve araştırmaya konu olan temel kavramların tanımından bahsedilmiştir

İkinci bölümde, okul öncesi dönem, çocuk istismarının tanımı, çocuk istismarının tarihsel süreçteki gelişimi, istismarın sebepleri, hukuksal açıdan çocuk istismarına yönelik hükümler, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, ensest, ekonomik istismar, çocuk istismarının önlenmesinde okul öncesi öğretmenlerinin rolü, çocuk istismarında bildirim üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu konu ile ilgili yerli ve yabancı araştırmalardan bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, evreni-örnekleme, verilerin nasıl toplandığı ve verilerin analizinden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde, anketlerin analizine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Beşinci bölümde ise, araştırmadan ortaya çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar ışığında yapılmış olan öneriler yer almaktadır.

Bu çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde bana yol gösteren, içten ve dostça tutumları ile beni motive eden danışmanım Yrd. Doç. Dr. Haydar DURUKAN'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca bu süreçte görüşlerinden yararlandığım Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN'e, Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU'na, Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin ŞAHAN'a, Yrd. Doç. Dr. Kemal OĞUZER'e, Yrd. Doç. Dr. Nihat UYANGÖR'e ve Yrd. Doç. Dr. Uğur GÜRGAN'a teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında sonsuz sevgi, anlayış ve sabır ile bana destek olan aileme ve tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Atiye Kevser SARIBAŞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amaçları	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1.Kavramsal Çerçeve.....	8
2.1.1. İstismarın Tanımı	8
2.1.2. Çocuk İstismarının Tarihsel Süreçteki Gelişimi	10
2.1.3. Çocuk İstismarının Sebepleri	11
2.1.3.1. Ana Babayla İlgili Sebepler	11

2.1.3.2. Çocukla İlgili Sebepler.....	13
2.1.3.3. Çevreyle İlgili Sebepler.....	14
2.1.4. Çocuğa Kötü Muamele Biçimleri	15
2.1.5. Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler.....	16
2.1.5.1. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler.....	16
2.1.5.2. Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler.....	17
2.1.6. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması	18
2.1.6.1. Fiziksel İstismar.....	19
2.1.6.1.1. Fiziksel İstismarın Risk Faktörleri	21
2.1.6.1.2. Fiziksel İstismarın Göstergeleri	22
2.1.6.2. Duygusal İstismar.....	24
2.1.6.3. Cinsel İstismar.....	27
2.1.6.3.1. Ensest	29
2.1.6.3.2. Cinsel İstismar Nasıl Fark Edilir.....	31
2.1.6.3.3. Cinsel İstismarın Sonuçları	31
2.1.6.4. Ekonomik İstismar.....	32
2.1.7. Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Rolü.....	33
2.1.8. Çocuk İstismarında Bildirim.....	36
2.2. Konuyla İlgili Araştırmalar.....	37

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Evren ve Örneklem.....	46

3.3. Veri Toplama Aracı.....	46
3.4. Verilerin Analizi.....	48

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR.....	50
4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	51
4.1.1. Duygusal İstismar.....	53
4.1.2. Fiziksel İstismar.....	54
4.1.3. Cinsel İstismar.....	56
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	58
4.2.1. Duygusal İstismarın Davranışsal Belirtileri.....	60
4.2.2. Fiziksel İstismarın Davranışsal Belirtileri.....	61
4.2.3. Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri.....	63
4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	65
4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	67
4.4.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi.....	67
4.4.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	68
4.4.3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Hizmet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi.....	70

4.4.4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	72
4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	73
4.5.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi.....	73
4.5.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	74
4.5.3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Hizmet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi.....	76
4.5.4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	77

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
5.1. Sonuçlar.....	79
5.2. Öneriler.....	81

KAYNAKÇA

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

NCCAN	: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇİKORED	: Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği
ISPCAN	: Uluslar arası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarını Belirlemeye Yönelik Kullanılan Ölçme Aracının Faktör ve Örnek Maddeleri.....	47
Tablo 2 : Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	48
Tablo 3 : Betimsel İstatistikler.....	50
Tablo 4: Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Belirtilerine Yönelik Görüşleri.....	52
Tablo 5: Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Davranış Belirtilerine Yönelik Görüşleri	59
Tablo 6: Okul Öncesi Öğretmenlerinin İstismar İle Karşılaşma Durumunda Bildirim Yapma Sorumluluklarına Yönelik Görüşleri.....	65
Tablo 7: Okul Öncesi Öğretmenlerinin İstismar İle Karşılaşma Durumunda Bildirim Yapacakları Kurumlara Yönelik Görüşleri.....	66
Tablo 8: Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks.....	67
Tablo 9: Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Cinsiyet Değişkeni arasındaki Farklılığın İncelenmesi Mann-Whitney U Testi Sonuçları	68
Tablo 10: Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) – Eğitim Durumu Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks.....	69
Tablo 11: Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Eğitim Durumu Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi.....	69

Tablo 12: Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) – Hizmet Süresi Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks.....	70
Tablo 13: Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Hizmet Süresi Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi.....	71
Tablo 14: Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilmeye İlişkin Okul Öncesi Öğretmeni Görüşlerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılıkları (Independent Sample t Test).....	72
Tablo 15: Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks.....	73
Tablo 16: Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Cinsiyet Değişkeni arasındaki Farklılığın İncelenmesi Mann-Whitney U Testi Sonuçları (a).....	74
Tablo 17: Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Eğitim Durumu Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-.....	74
Tablo18: Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Eğitim Durumu Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi.....	75
Tablo 19: Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Hizmet Süresi Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-.....	76
Tablo 20: Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Hizmet Süresi Değişkenleri Arasındaki Farklılığın İncelenmesi.....	76

Sayfa No

Tablo 21: Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olmaya İlişkin Okul Öncesi Öğretmeni Görüşlerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılıkları (Independent Sample t Test).....	77
---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Herşeyin hızla değişip geliştiği ve yaşam koşullarının gittikçe karmaşıklaştığı günümüzde, toplumların geleceği olan çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı olarak yetiştirilmelerinin önemi büyüktür.

Topluma ve kendine yararlı bireyler yetiştirilmesi, erken yaşlarda verilen eğitim ile kalıcı bir düzeye ulaşabilir. Çocukların yetişkinlik yaşantılarındaki davranışlarının temelini okul öncesi dönem oluşturmaktadır. Okul öncesi dönem aynı zamanda bireyin gelişiminde bazı kritik dönemleri de içine almaktadır. Bu dönemlerde kazanılamayan davranışlar çocuğun gelişiminde eksikliklere veya yetersizliklere yol açabilmektedir. Ayrıca okulöncesi dönemde edinilen olumsuz tutumlar ileriki yıllarda düzeltilmesi zor durumlara sebep olmaktadır. Çocuğun bu dönemi en iyi biçimde geçirebilmesi, aile eğitiminin yanında iyi bir okul öncesi eğitim ile mümkündür.

Günümüz çocuklarının yaşadığı en önemli sorunlardan biri çevrelerinde gördükleri ve yaşadıkları her türlü şiddet ve ihmal olaylarıdır. Tarihi ilk çağlara kadar uzanmakta olan bu sorun, günümüzde de artarak devam etmektedir. Teknolojide son yıllardaki gelişmeler çocuk sağlığına, eğitimine ve bakımına olan önemi arttırmasına rağmen dünyanın pek çok ülkesinde çocuklar hala ebeveynleri, bakıcıları veya çevreleri tarafından fiziksel, duygusal ve cinsel olarak istismara uğramaktadır. Uğradıkları istismar çocukların; ruhsal, fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar vermektedir.

Toplumunu oluşturan bireylerin, sağlıklı yetişmesi ve büyümesi çok önemlidir. Çocuk istismarını görmezlikten gelmek, gelecek nesiller açısından büyük sorunlar doğurabilmektedir. Bu nedenle toplumun sağlıksız yapılanmasının önüne geçmek için, çocuk istismarı belirtilerini taşıyan çocukları saptamak gerekmektedir.

Araştırmalara göre örselenen çocukların üçte ikisi okul öncesi çağı çocuklarıdır. Çünkü bu çocuklar savunmasızdırlar, isteklerini ve dertlerinin kolaylıkla dile getiremezler, ev ortamından uzaklaşmayı kolaylıkla başaramazlar, sürekli örseleyici anne ya da baba ile birlikte dirler. Yedi yaşından büyük çocuklar ise, okula başladıktan sonra, diğer yetişkinler ve öğretmenleri tarafından örselenmektedirler (Bilir ve ark. ,1991).

Çocuk istismarı konusunda yapılacak çalışmaların ve önleme programlarının işlerlik kazanması için öncelikle, yaşanan toplumda nelerin istismar ve ihmal olarak değerlendirildiği konusunda algılarının ortaya çıkarılması gerekmektedir (Bilir ve ark.,1991).

Çocuklarla her gün bir arada olup onları sürekli olarak gözlemlene olanağına sahip olan öğretmenler, çocukların davranışları ya da görünümelerindeki en ufak değişikliği bile fark edip nedenini anlama konusunda özel bir öneme sahiptirler (Turhan, 2007). Bu konuda öğretmenlerimiz ne kadar bilgili ve farkındalıkları yüksek olursa istismar ve ihmalin tanısı ve çözümünde o kadar yol kat edilmiş olur. Bu amaçla çocuklarla yakın etkileşim halinde olan ev hariç en çok birlikte zaman geçirdikleri bireyler olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması, durumun fark edilmesi ve erken müdahale açısından önemlidir(Pala, 2011:3). İstismara uğramış çocuğun en çok ihtiyaç duyacağı şey güvenebileceği bir yetişkin sesi duymaktır. Burada öğretmenlerin başlangıç noktası çocuklara güveni hissettirebilmek ve onlara inanmaktır. Güven inşa etmek, istismarın etkilerinin azaltılması ve giderek çocuğun iç bütünlüğe kavuşmasının önünü açar (Kavgacı, 2010).

1.1.Problem Durumu

Toplumun geleceğinde etki payı yüksek olan yeni nesillerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaları, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmeleri, bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmeleri, içinde buldukları koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren yaklaşım, çocuğun, toplumun geleceği olduğu düşüncesine anlam kazandırmaktadır. Çocukların sağlıklı, sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi, toplumun bugünü ve geleceği ile örtüşmektedir (Akçay ,2008:1) Bu nedenle çocuğun uzun bir süre korunması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Aile başta olmak üzere çevrenin sevgisi, bakımı, ilgisi ve rehberliği ile çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme göstermesi mümkündür.

Bloom' un araştırma sonuçlarına göre, çocukların 18 yaşına kadar gösterdikleri başarının %33'ü okul öncesindeki, %42'si ilköğretim devresindeki, %25'i ise ortaöğretim devresindeki başarıları ile açıklanabilmektedir. Eldeki bulgular bize, öğrencilerin ortaöğretim ve yükseköğretim kademesindeki başarı farklılıklarının büyük bir kısmının

okulöncesi ve ilköğretim dönemlerindeki öğrenmeleri ve eğitimleri ile ilgili olduğunu göstermektedir (Senemoğlu, 2001).

Yukarıda bir kısmı verilen araştırma sonuçları insan yaşamında 0-18 yaş arasında özellikle okul öncesi ve ilköğretim döneminde bireyin içinde yaşadığı çevrenin ve bu çevrede kazandığı yaşantıların, kısacası aldığı eğitimin onun sonraki yaşamını biçimlendirmede can alıcı bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Okul öncesi dönem insan yaşamının temelini oluşturmaktadır. Bu dönem, çocuğun etkin olarak çevresine yöneldiği, çok değişik uyarıcılarla dolu dış dünyayı keşfetmeye çalıştığı, insan yaşamının en temel becerilerinin kazanıldığı önemli yıllardır. Çocuk yetişkin desteğine en çok bu dönemde ihtiyaç duymaktadır. Özellikle bu dönemde ailesinden gördüğü sevgi ve ilgi sağlıklı bir birey olmasının önemli koşulunu oluşturmaktadır. Buna karşın çocuklar kendilerini en güvende hissetmeleri gereken aile ortamında şiddet görmektedirler. Toplumsal yaşamın içine sinmiş olan çocuğa ve kadına yönelik şiddetin varlığı her an karşılaşılan bir olay niteliğindedir. Öte yandan bu sorun bir aileye, bir kültüre, bir topluma ait olmayıp, evrensel bir sorun niteliğindedir (Polat, 2007:14).

Çocuk istismarı geçmişten beri var olan, tüm dünya çocuklarının yaşadığı genel bir sorundur. Yaygınlığı ve türler farklı olsa da her toplumda çocuk istismarı ve ihmaline rastlanmaktadır. Gerek ailenin gerekse toplumların en değerli kaynağı olan çocukların her yönden sağlıklı yetiştirilmeleri, çocuk istismarı ve ihmali konusunun bireysel ve toplumsal boyutta ciddi bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Tuna, 2010:17).

Çocuk istismarının farklı türleri vardır. Literatürde tanımlanan bu türler; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ekonomik istismar olarak gruplandırılmıştır. Tüm bu istismar türlerinin saptanmasında ve önlenmesinde farklı bilim dallarının alanda araştırmalar yapması ve sorun hakkında çözüm üretmeleri gerekmektedir. Çocuklarla her gün ilişki içinde olan öğretmenlerin, aileleri tarafından istismar edilen çocukları saptamada ve bu çocuklarla ilgili koruyucu önlemleri almada önemli rolleri bulunmaktadır (Erol, 2008:2). Çocuklarla aileleri dışında en fazla vakit geçiren öğretmenlerimizin bu konudaki farkındalıkları ne kadar yüksek olursa, çocukların bu konudaki erken tanı ve tedavilerinde çok büyük yol kat edilmiş olur. Araştırmada okul öncesi dönem öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın genel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının değerlendirilmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenleri çocuk istismarı belirtilerini saptayabilmekte midir?
 - a) Okul öncesi öğretmenleri duygusal istismar belirtilerini saptayabilmekte midir?
 - b) Okul öncesi öğretmenleri fiziksel istismar belirtilerini saptayabilmekte midir?
 - c) Okul öncesi öğretmenleri cinsel istismar belirtilerini saptayabilmekte midir?
2. Okul öncesi öğretmenleri çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında mıdır?
 - a) Okul öncesi öğretmenleri çocukta duygusal istismarın davranışsal belirtilerinin farkında mıdır?
 - b) Okul öncesi öğretmenleri çocukta fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında mıdır?
 - c) Okul öncesi öğretmenleri çocukta cinsel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında mıdır?
3. Okul öncesi öğretmenleri istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapacakları kurumları saptayabilmekte midir?
- 4 Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal, fiziksel, cinsel çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri,
 - Cinsiyet
 - Eğitim durumu
 - Hizmet süresi
 - Hizmet-içi eğitim alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 5 Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal, fiziksel, cinsel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri,
 - Cinsiyet
 - Eğitim durumu
 - Hizmet süresi
 - Hizmet-içi eğitim alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanoğlunun tüm yaşamı göz önünde alındığında, yaşam dilimlerinde bazı zamanların, psikolojik ve fizyolojik gelişimler açısından daha kritik dönemler olarak ele alınması gerektiği bilinmektedir. Örneğin, 0-6 yaşlar arasını kapsayan okul öncesi yılları; kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılmasında ve geliştirilmesinde ileri yıllara olan etkisi nedeniyle, yaşamın en kritik dönemlerinden biridir. Erken yaşlarda çocuğa sağlanacak deneyimlerle elde edilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, çocuğun daha sonraki öğrenim yaşamının yanı sıra, sosyal ve duygusal yaşamını da biçimlendirecek güçtedir. Ciddi, bilimsel ve sistematik bir organizasyon ile yönlendirilmesi gereken okul öncesi eğitim hizmeti, eğitim sisteminin en önemli basamağıdır.

Çocuk tüm gelişimlerine ilişkin temel bilgi beceri, tutum ve alışkanlıkları ailede kazanmaktadır. Bu açıdan aile, çocuğun bakımı, gelişimi ve eğitiminden sorumlu başlıca kurum olma özelliği taşımaktadır. Aileden sonra, okul öncesi eğitim kurumları çocuğu toplumsal yaşama hazırlamada aileyi destekleyen kurumlar olarak sistem içinde yerlerini almaktadır. Çocuk istismarı çocuğun fiziksel, duygusal ve psikolojik gelişimini önemli oranda etkilediği için, istismar olgularının erken tespiti çok önemlidir. Bu yüzden, çocuklardaki istismar olaylarını tespit etmede okul öncesi öğretmenlerinin rolü büyüktür. İstismar görmede 0-6 yaş grubu yüksek risk altındadır ve bu durumun öğretmenler tarafından tespit edilmesi, sorunun artmasını önlemede ve ileriye yönelik devamlılığını önlemede son derece önemlidir.

İstismar olaylarının tespitinde öncelikle öğretmenlerimizin sorunu belirlemedeki yeterliliklerini öğrenmemiz gerekmektedir.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıkları üzerine görüş vermektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerimizin, çocuk istismarı ile karşılaşmaları durumunda bildirim yapacakları kurumlar hakkında da bilgi vermektedir. Elde edilen veriler sonucunda, öğretmenlerin istismar konusunda kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir. Bununla birlikte, araştırma, çeşitli disiplinler tarafından ele alınan çocuk istismarı konusunda okul öncesi eğitim alanında literatüre Türkçe kaynak katkısı sağlamaktadır.

Genel olarak araştırma çocuk istismarı konusunda okul öncesi öğretmenlerinin ve eğitimcilerin bilgilendirilmeleri açısından önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma örneklemini teşkil eden 2011-2012 eğitim öğretim yılı Balıkesir il, ilçe ve belde merkezlerinde bulunan ilköğretim okullarında, anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmen görüşleriyle sınırlıdır

Araştırma çocuk istismarı ile sınırlıdır.

Araştırma veri toplama aracı olarak kullanılan anket formuyla sınırlıdır.

Araştırma sonuçları, çalışmada kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada aşağıdaki varsayımlar kabul edilecektir.

1.Örnekleme alınan okulöncesi öğretmenleri evreni yeterince temsil edebilecek durumdadır.

2.Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, araştırma amaçlarına uygun verilerin toplanmasında, aranan şartları taşımaktadır.

3.Araştırmada görüşlerine başvurulmuş okulöncesi öğretmenlerinin ölçeğe verdikleri yanıtlar, öğretmenlerin gerçek görüşlerini yansıtmaktadırlar.

4.Ölçeklerin geçerliliği konusunda başvurulmuş uzman ve öğretim üyelerinin görüşleri geçerli ve güveniliridir.

1.6. Tanımlar

Çocuk: 0-18 yaşına kadar olan her birey (Çocuk Hakları, 2004,171).

Okul Öncesi Eğitim; Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında önemli roller oynayan: bedensel, psikomotor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, ailelerde ve kurumlarda verilen kişiliğin şekillendiği gelişim ve eğitim sürecidir (Oktay, 2004).

Çocuk İstismarı; Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından, bilerek veya bilmeyerek yapılan her türlü fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal veya ihmalcı davranış veya reklâm ve sömürü amacı ile çocuğun kullanımınıdır (WHO,2006).

Cinsel İstismar; Psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan bir çocuğun bir erişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır. Bir başka tanımlamaya göre ise yetişkinin kendi cinsel ihtiyaçlarını karşılaması için, çocuğun rızası olmadan, ona yönelik olarak, cinsel içerikli dokunma ve izlemeden tecavüze, fuhuşa zorlamadan, pornografiye kadar yönelen her türlü davranışlardır (Erol, 2007:7).

Fiziksel İstismar; Çocuk üzerinde sorumluluğu, gücü olan veya çocuk tarafından güvenilen bir ebeveynin veya kimsenin, makul ölçülerde kontrolü altında olan bir etkileşim veya etkileşimsizlik nedeniyle çocuğun gerçek zarara uğratmasına veya potansiyel bir zarar tehdidine maruz kalmasına neden olmasıdır. Bu durum tek sefer ya da tekrarlayan şekillerde olabilir (Tugay, 2008:22).

Duygusal İstismar; Duygusal istismarın tanımı diğer istismarlara göre bazı değişkenler içerdiğinden bu konuda birçok tanımlama yapılmıştır. 1983 yılında yapılan Uluslararası Duygusal İstismar Toplantısı'nda fikir birliğine varılarak ortak bir tanımlama oluşturulmuştur. Bu tanıma göre duygusal istismar, "Çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan ya da yapılması gerekli olup ta ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır". Bu davranışlar yaş, bilgi ve pozisyon gibi özellikler ile çocuk ya da gencin üzerinde güç sahibi olan kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu tür davranışlar çocuğun bilişsel, duygusal ya da fiziksel gelişimine hemen veya gelecekte zarar veren ya da verme potansiyeli taşıyan davranışlardır (Tugay, 2008:35).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında, araştırmanın kavramsal çerçevesinden bahsedilmiştir. Kavramsal çerçeve kapsamında; İstismarın Tanımı, Çocuk İstismarının Tarihsel Süreçteki Gelişimi, Çocuk İstismarının Sebepleri, Dünya Sağlık Örgütü'ne Göre Çocuk İstismarı Risk Faktörleri, Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler, Çocuk İstismarının Sınıflandırılması, Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Rolü ve Çocuk İstismarında Bildirim ele alınmıştır.

2.1.1. İstismarın Tanımı

Çocuk istismarı çok geniş perspektifte ele alınması gereken, değişik disiplinler içerisinde değerlendirilen, multidisipliner çalışılan bir konudur (Açık ve ark. 2003:92). Çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklı şekillerde algılanmaktadır. Çocuk istismarı konusunda özellikle 1962 yılından sonra sayısız makale ve kitaplar yazılmış, tanımlar oluşturulmuştur. Tüm bunlardan yola çıkarak çocuk istismarı en geniş anlamda çocuğun belirli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin veya bir çocuk tarafından çocuğun o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz bırakılması şeklinde tanımlanabilir (Tugay, 2008:14). Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını: ‘çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar’’ olarak tanımlamaktadır (Polat, 2006:27). Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, çocuğa yapılan kötü muamelenin dört özel biçimi olan cinsel istismar, fiziksel istismar, duyusal istismar ve ihmali göstermek için dünya çapında kullanılan bir terim olarak ta açıklamaktadır.

İngilizce’de “Child Abuse and Neglect” karşılığı olarak Türkçe’de farklı sözcükler kullanılmakla birlikte “Çocuk İstismarı ve İhmali” daha sık kullanılan kelimelerdir. “Abuse” yerine örselenme, ezim, kötü muamele ya da istismar kelimeleri kullanılmaktadır (Kars, 1996:5).

Çocuk istismarı karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal kapsamlı ciddi bir sorundur.

İstismar çocukların beden ve ruh sağlıklarına zarar veren ya da fiziksel, zihinsel, duyuşsal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini engelleyen ve kaza sonucu olmayan eylemlerdir. Bu eylemler sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuk istismar veya ihmale uğramakta, desteğe ihtiyaç duymaktadır (Güven ve ark., 2009:52).

Çocuk istismarı çocuğun refahını tehdit eden bir hareket olarak toplumlar tarafından sosyal açıdan kabul edilebilmektedir, bu nedenle istismar bir kültürden diğerine göre farklılık gösterebilir (Micheal J., Bannon and Carter, 2003:2). Örneğin bazı toplumlarda çocuğun tuvalet eğitimi sırasında çocuğa çok ağır cezalar verilebilmektedir. Kültürel kurallara bağlılığın gerekliliğini öğretmek için acımasız dayaklar, üreme organlarının kesilmesi, yemek ve uyku mahremiyeti, kanamalara ve kusmalara sebebiyet vermeyi içeren topluma kabul edilme törenlerini içerir. Bu uygulamalar Türkiye’de ve bazı toplumlarda istismar olarak tanımlanacak uygulamalardır.

Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Önleme merkezleri (CDC) çocuk istismarını, bir ebeveyn veya yetişkin bir bakıcı tarafından çocuğun zarar görmesi, örselenmesi olarak tanımlamaktadır (Rebecca T. Leeb ve ark. 2008:11).

İstismar olgularının sonuçları ceza amacıyla çocuğun kalçasına atılan ufak bir tokat ya da çimdiğin neden olduğu bir morluktan, anne-baba ya da bakımından sorumlu olan birey tarafından öldürülmesine kadar uzanabilir. Sonuç olarak aile içinde çocuğa karşı istismar olgusu ya da ihmal olgusu sonucunda çocuğun normal büyüme ve gelişimini tamamlayamaması ile sağlıklı olmaması ve cinsel açıdan sömürülmesi de istismar ve ihmal olarak tanımlanabilir.

2.1.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tarihsel Süreçte Gelişimi

Çocuk istismarı ve ihmali kavramı tarihsel ve kültürlerarası bağlamda farklılık göstermektedir. Tarihsel olarak çocukların sahip olunan bir maldan bugün hak ve özgürlüklere sahip bireyler olarak kabul edilmelerine doğru bir süreç göze çarpmaktadır. İstismarın toplumdan topluma değişmesi kültürel yapıdaki farklılıklardan ve ailelerin çocuk eğitimi konusundaki algılarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden bir toplumda hangi davranışın çocuk istismarı olacağını o toplumun değerleri, inançları, örf ve adetleri belirlemektedir (Tugay, 2008:12).

Çocuk istismarı ve ihmali yapılan davranışın, mutlaka çocuk tarafından algılanması ya da erişkin tarafından bilinçli olarak yapılması gerekli değildir. Çocuk ihmali ve istismarının toplumdan topluma değişmesi; kültürel yapıdaki farklılıklarla, ailelerin çocuk eğitimi konusundaki bilgi ve inanışlarındaki farklılıklardan ve çocuğun anne-babasının ve diğer yetişkinlerin kendine karşı gösterdiği davranışları farklı algılamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bir toplumda çocuğa karşı yapılan hangi davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak algılanacağını büyük ölçüde o toplumda bulunan bireylerin değerleri, inançları, benimsedikleri toplumsal normlar, çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri ve aile ilişkileri belirlemektedir. Örneğin İsveç'te çocuğun tüm sorumluluğu devlet tarafından üstlenilmiş olup, anne-babanın söz hakkı en düşük düzeydedir. Devlet çocuk için doğru bulduğu yöntem ve organizasyonu anne-babaya danışmadan uygulayabilmektedir. Çocuk anne-babaya karşı sorumlu olmadığı gibi onları şikayet edebilme hakkına da sahiptir (Turla, 2002:292).

Eski çağlarda çocuğun bir mal gibi algılandığı ve kötüye kullanıldığı görülür. Çocukların boğaz tokluğuna ağır işlerde çalıştırılmaları, kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi, köle olarak satılmaları, tanrılara adak olarak verilmeleri gibi bir çok örnekle örneklendirilebilir. Eski Roma'da babalara çocuklarını öldürme, satma, terk etme gibi haklar kanunlarla tanınmıştır. Çin, Hindistan, Peru gibi ülkelerde de çocukların dayanıklılıklarını ölçmek için nehirlere bırakıldıkları göze çarpmaktadır (Kocaer, 2006:11).

İskoçya ve Hindistan'da ikiz bebeklerin uğursuzluk getirdiğine inanılır ve ikiz bebekler öldürülürdü. Bu bebeklerin annelerinin iki kişi ile ilişkiye girdiklerine inanılırdı (Dönmezbican, 2009:8).

Batı dünyasında çağlar boyunca çocuğun yerine baktığımızda antik dönem hatta aydınlanma ve endüstriyel dönem boyunca 6 yaşlarından itibaren çocuğun erişkin iş ve

görevlerinde rol almaya başladığı görülür. Çocuk ailesinin günlük ekmeğini kazanmakta sorumluluk sahibi olmakta, avlanmakta, su taşımakta, odun kırmakta, küçük kardeşlerine bakma gibi işlere yardımcı olmaktadır. 17. ve 18. Yüzyıllarda sık karşılaşılan bir öldürme yöntemi de özellikle İngiltere’de uygulanan istenmeyen bebeklerin bizzat anneleri tarafından uyurlarken üzerlerine yatarak, ezilerek öldürmeleri idi (Kocaer, 2006:23).

Hindistan’da kız çocukları büyüyüp erkekleri baştan çıkartmasınlar diye erken yaşta evlendirilmeleri gerektiğine inanılırdı ve kız çocukları çok erken yaşlarda evlendirilirdi. 1929 yılında bu gelenek yasaklandı (Mause, 2008).

Hıristiyanlığın doğuşu ile birlikte acıma, düşküne ve güçsüze yardım duyguları topluma yayılmaya başladı. Kilise kimsesiz çocukları kanatları altına aldı. Onları Tanrı yoluyla eğitmeye başladı. Aslında amaç çocukları kurtarmak değildi, onları dinin ve tanrının buyruğuna sokmaktı. Çok geçmeden çocuklar bu kez de din adına, kilise adına ezilmeye başlandı. İncil, çocukların günah ürünleri olduğunu yazıyordu. Onları cehennemlik olmaktan kurtarmak ana-babaların göreviydi. Çocukta doğuştan var olan kötülükleri ve içindeki şeytanı kovmak için onu dövme gerekiyordu. Bunun için ana-baba dayağı kullanmak zorundaydı (Uysal, 1998:6).

Çocuk yüzyılı denen 20. Yüzyıl gerçekten çocukluğun altın çağı oldu. Bilimsel buluşlar, teknik yenilikler ve artan refah çocukların yazgısını tümünden değiştirdi. Hekimlikteki ilerlemeler çocukların sağlıklı büyümeleri, hastalıklardan korunmalarını sağladı. Toplumları eskiden kırıp geçiren bulaşıcı hastalıklar bir bir yenildikçe ölümler azaldı, çocuğun değeri yükseldi. Tüm bu gelişmelere karşın günümüzde dünya üzerinde pek çok çocuğun halen çeşitli kötü muamele ve ihmal çeşitleriyle karşılaştığı görülmektedir. Örneğin birçok çocuk beslenme, bakım ya da gözetim yetersizliğinden yaşamlarını yitirmekte, sakat kalabilmektedir. İlgisizlik, kötü muamele ya da türlü ekonomik nedenlerle suç işleyen çocuklar kendilerine verilen cezaları en ağır koşullar altında çekmektedir. Özürlü çocukların büyük bir çoğunluğuna ise gelişmelerini sürdürebilmek için gerekli olanaklar sağlanamamaktadır. (Uysal, 1998:8).

2.1.3.Çocuk İstismarının Sebepleri

Çocuk istismarı, kişisel, ailesel ve sosyal risk faktörlerinin karmaşık ilişkilerinden sonuçlanmaktadır. Bunlar tek ebeveynlilik, ebeveynin alkol kullanımı, erken yaşta anne olma, düşük sosyo-ekonomik statü, ailede psikiyatrik hastalık, çocukta kronik hastalık,

çocukken istismara uğrama öyküsü gibi faktörlerdir. Bu risk faktörlerine ek olarak çocukları koruyan kollayan yasaların yetersiz olması, toplumdaki sosyal eşitsizlikler, savaşların olması, silahlanma ve medyadaki şiddet mevcut riski daha da artırır (Kocaer, 2006:37).

Cüceloğlu (2003)' na göre; çocuğa kötü davranmanın altında yatan sebepler, çocuğun ve bütün ailenin içinde yer aldığı çevreyle ilgili sebepler olarak üç grupta toplanabilir.

2.1.3.1. Anne-Babayla İlgili Sebepler

Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili yapılan sosyolojik ve psikolojik çalışmalar çocuğa yapılan kötü muamelede ailelerin önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ailenin tutumunun çocuğun davranışlarını etkileyebileceği gibi, çocuğun davranışsal özelliğinde rol oynayıcı etken olacaktır.

Yapılan araştırmalara göre aile içindeki ekonomik yetersizlikler de aile için en önemli stres kaynaklarından biri olup, yoksulluk, işsizlik, borçlanma şeklinde kendini gösterebilir. Aynı zamanda iyi beslenmeme, yetersiz ev koşulları, sağlıksızlık gibi sorunları da beraberinde getirebilir (Aral ve Gürsoy, 2001:3).

Ana-babalar çocuklarını disiplin etme adına dayak atmak gibi cezalandırma yöntemleri kullanarak olumsuz ana-baba tutumları sergilemektedirler. Bununla birlikte toplumda var olan yanlış bilgiler, toplumsal değerler ve inanışlar da çocuk istismarını ve ihmali etkileyen diğer bir faktördür (Keser ve ark., 2010:152).

İstismar edilen çocukların aile yapısı incelendiğinde ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğu, geniş aile yapısının ve aile içi etkileşimin güvensiz kaygı verici temellere dayandığı, aile içinde ölüm, hastalık, işsizlik, şiddet gibi faktörlerin yer aldığı görülmektedir .

İstismarcı anne babaların birden fazla özelliği vardır. Bu özellikler özetle:

- Anne- babanın genç yaşta evlenmesi,
- Evlilik içi sorunlar,
- Genç yaşta anne-baba olma,

- Aile içindeki diğer şiddetler,
- Çocuğa evlilik öncesi hamile kalma,
- Ana-babanın çocukluğunda istismara uğraması,
- Ana-babanın alkol ya da uyuşturucu kullanması,
- Ana-babanın çocuğun gelişimsel döneminin üstünde beklentiye sahip olması,
- Ana-babanın boşanma veya ölüm sonucunda tek başına ana-babalık,
- Eşler arası rol değişimi,
- Ana-babanın psikolojik problemleri (depresyon, kendine yönelik düşmanlık duyguları, zayıf tepki kontrolü, düşük benlik kavramı v.b)
- Çocuk eğitimi konusunda bilgi sahibi olmaması ve genelde tutarsız ve otoriter tutuma sahip olmaları,
- Ana-babanın eğitim seviyelerinin düşük olması,
- Ana-babanın sosyal çevresinin olmaması, toplumdan kendilerini yalıtmaları,
- Ana-babanın özgüven eksikliği, insanlara karşı güvensiz olmaları, zor durumda yardım istemesini öğrenmemiş olması,
- Annelerin mental yönden donuk ya da nörotik özelliklere sahip olabilmesi, babanın saldırgan olması hatta bazılarının suç kayıtlarının varlığıdır (Polat, 2007:379).

2.1.3.2. Çocukla İlgili Sebepler

Araştırmalar, istismar gören çocukların bazı özelliklerinin ortak olduğunu ve bu özelliklerin ana-babanın olumsuz özellikleri ile birleşince istismarın kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Özellikle de çocuğun bazı davranışları ile ebeveynlerin yükünün artması kolaylaştırıcı faktör olarak dikkati çekmektedir. Çünkü anne-babalar tüm çocuklara kötü davranmazlar, belirli çocukları istismar-ihmal ederler.

Anne babanın çocuğa bağlanması için doğumdan sonraki iki hafta içinde çocuğu kucağına alıp onunla etkileşim kurması gerekir. Normal ağırlığın altında doğan çocuğu hastanede özel bakım odalarında uzun süre tuttuklarından, annenin bağımlılık geliştirmesi zorlaşır. Çocuk ağlayınca kucağına alan anne, çocukla etkileşim kurar, çocuk ağlar anne gözlerine bakar anne ona yiyecek verir. Çocuk ağlamaktan vazgeçer annesine sarılır ve bu

etkileşim ikisinin arasındaki bağı kuvvetlendirir. Annesine bakmayan veya sakat olduğundan dolayı ilişki kuramayan çocuk annesiyle bağımlılık geliştirme bakımından güçsüz durumdadır. Bağımlılık gelişmeyince stres ve engel durumlarında annenin veya babanın çocuğa kötü davranması daha kolay olur (Cüceloğlu, 2003:379).

Planlanmayan veya istenmeyen çocuk olması, gayri meşru olması gibi durumlarda anne-babanın çocuğu istismar ettiği görülmektedir (Aral, 1991:39).

Zeka geriliği olan anormal ya da gelişimsel bozukluklara sahip olan çocuklar daha çok istismar edilmektedir. Çünkü genellikle özel eğitime muhtaç çocukların bakımı güçtür. Bu çocuklar daha çok ilgi ve sabır isterler. Özellikle aşırı hareketli konuşma güçlüğü çeken ya da ailesinin beklentilerine uygun olarak doğmayan kültür ve aile tarafından onaylanmayan özelliklere sahip çocuklar istismar için hedef olabilirler (Karaman, 1993).

Çocuk sayısının fazlalığı ve çok fazla sayıda kardeşe sahip olma istismar olaylarını artırmaktadır. Çünkü aile genişledikçe anne babaların çocuklarına olan ilgisi azalmakta ve ilgi çocuklar arasında bölünmektedir.

Çocukların doğum sırası da istismar ve ihmal olgusunun ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. İlk doğan çocuklardan anne babaların beklentileri daha yüksek olmakta ve bu durum çocukların üzerinde başarılı olma yönünden baskıyı artırmaktadır (Pala, 2011: 124). Bu da istismar olayını kaçınılmaz hale getirmektedir.

2.1.3.3.Çevreyle İlgili Sebepler

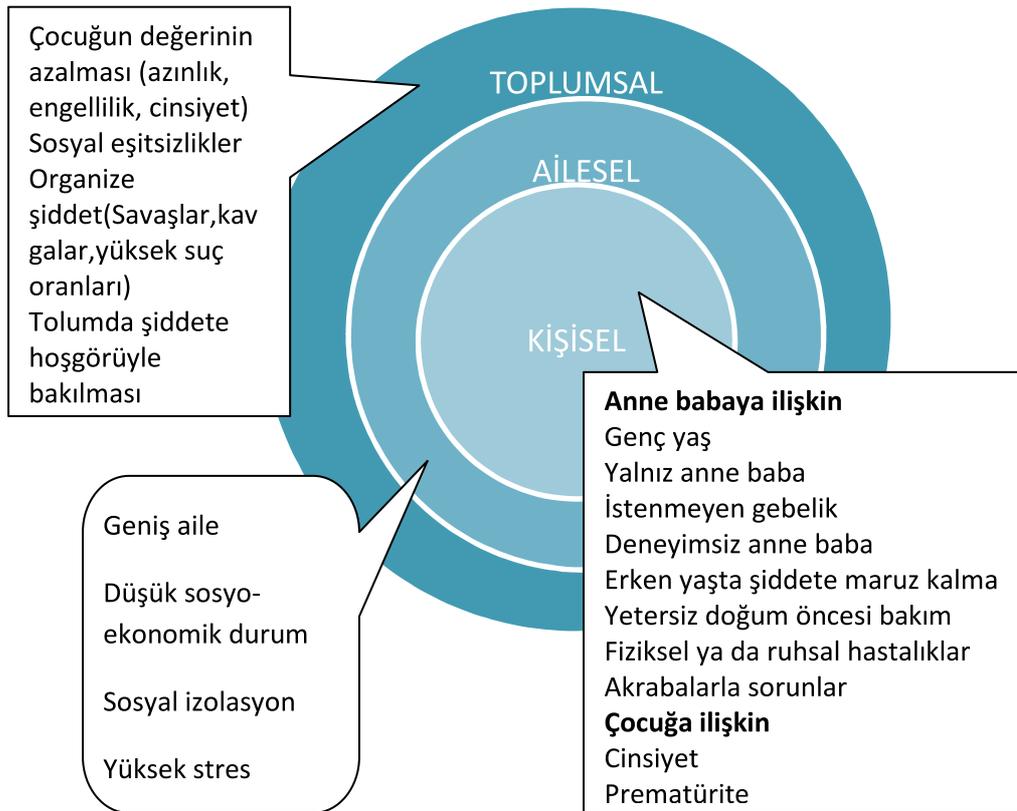
Çevresel faktörler genellikle ebeveyn, aile ve çocuk faktörlerini içerisinde barındırır. Çevresel faktörler yoksulluk ve işsizlik, sosyal izolasyon ve toplum özelliklerini içerir. Ancak bu tür ortamlarda yaşayan ebeveynlerin hepsini istismarcı olarak nitelendirmek doğru değildir (Goldman ve ark., 2003:27).

Yetersiz konutlarda, sürekli fakirlik içinde, yetersiz sağlık koşullarında yaşayan, uygun biçimde beslenemeyen çocukların sağlıklı ve mutlu yetişkinler haline gelmesi oldukça zor olmaktadır. İçinde bulunulan bu olumsuz koşullar aileleri, çocuklarını istismar veya ihmal etmeye yöneltebilmektedir.

Ayrıca toplum değerleri de istismar olayında çevresel faktör olarak ele alınabilir. Toplum değerleri evde çocuk yetiştirme faktörünü etkileyebilmektedir. Türk aile yapısına bakıldığında, genellikle ataerkil, otoriter, kısıtlayıcı, aşırı koruyucu ve kontrol edici olduğu

görülmektedir. Bunun sonucunda da çocukların uysal, saygılı, pasif, kurallara uyan çocuklar oldukları görülmektedir. Bu durum, ailenin çocuğa davranışını ve istismarı tetikleyen bir kültürel özellik niteliğindedir.

2.1.4. Dünya Sağlık Örgütü'ne Göre Çocuk İstismarı Risk Faktörleri

2.1.5. Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler

Bu bölümde Türk Hukuk Sisteminde ve Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuk istismarına yönelik bulunan hükümlerden ve kanunlardan bahsedilmiştir.

2.1.5.1. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler

Çocuk hakları ve çocuk haklarının korunması ile ilgili düzenlemeler, Türk Hukuk sisteminde ve uluslar arası belge ve sözleşmelerde yer almaktadır.

Türk Hukuk Sisteminde çocuğun hakları ve çocuğun korunmasına ilişkin hükümler esas itibarı bir başlık altında toplanmamıştır. 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin infazı Hakkında kanun ile 14.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuklara ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu yasaların sistematiği taraf olduğumuz uluslar arası insan hakları sözleşmelerini esas alan ve bu temel ilkelerin benimsendiği düzenlemeleri içermekle birlikte, karışıklık yasa uygulayıcıları açısından güçlük arz etmektedir. 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu mağdur çocuklar için son derece önemli düzenleme getirmiş, eski Ceza Usul Muhakemeleri Kanununa göre yalnızca suç işlediği iddia edilen 18 yaşına kadar çocuklar için zorunlu müdafilik söz konusu iken, yeni Ceza Muhakemeleri Kanunu ile 18 yaşına kadar tüm mağdur çocuklar için 'Zorunlu Hukuki Yardım' a ilişkin düzenleme Türk hukukunda yer almıştır (Polat, 2007:152).

5237 sayılı Türk ceza kanununun 233'üncü maddesine göre; "Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi şikayet üzerine 1 yıl velayet hakları kaldırılmış olsa da, isteğe bağlı sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocukların ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan anne veya baba 3 ay 1 yıl hapis cezası ile cezalandırılır" ifadeleri bulunmaktadır (Parlar, 2004:167).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 226. maddesine göre; çocuğa, müstehcen görüntü, yazı ve sözleri içeren ürünlerin herhangi bir şekilde çocuğa gösterilmesi veya bu ürünlerde çocukların kullanılması suç olarak kabul edilmiştir (TCK ,2004) .

Türk Ceza Kanununun 227. maddesinin birinci fıkrasında çocuğu fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla çocuk bulan ya da barındıran, fuhuş işine aracılık eden kişiye, 4 yıldan 10 yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası verilir. Suçu işleyenle mağdur arasında akrabalık ilişkisi varsa ceza yarı oranında artırılacaktır. (TCK ,2004).

T.C.K 477.-478. Maddeleri: Tedip hakkına sahip olan kişilerin çocuğu fiziksel olarak istismar etmesi Türk Ceza Kanununun 477. Maddesinde genel olarak ifade edilmiştir: "Her kim idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek

veyahut bir meslek ve sanatı öğretmek için kendisine tevdi olunan şahsın üzerinde haiz olduğu terbiye hakkını veya itaat ettirmek salahiyetini suistimal ile o şahsın sıhhatinin muhtel veya bir tehlikeye maruz olmasına sebep olursa sekiz aya kadar hapsolunur’.

Yukarıdaki kanun maddesinden de anlaşılacağı üzere çocuk üzerinde tedip hakkına sahip kişiler; anne-baba, vasi, koruyucu anne-baba, öğretmen ve esnaflardır (Altınbaş ve Kocatürk, 2009).

Ailede çocuğuna karşı bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya maddi ve manevi özensizlik nedeniyle ahlak, güvenlik ve sağlığını koruyamayıp tehlikeye sokan anneler veya babalar cezalandırılacaktır (Sözüer, 2004).

2.1.5.2.Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çocuk İstismarına Yönelik Hükümler

Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 tarihli toplantıda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na kabul edildi ve 28 Ocak 1990 tarihinde 61 ülke tarafından imzalandı. Ülkemizde 14 Şubat 1990 tarihinde imzalanan sözleşme, Büyük Millet Meclisi tarafından onaylandı ve 1995 yılı Ocak ayı Resmi Gazete’de yayınlandı. TBMM’den geçerek iç hukuk yasası olarak yürürlüğe kondu (Ayvaz ve Aksoy, 2004: 34).

Sözleşmeye göre 18 yaşından küçük herkes çocuktur. Sözleşme temelde dünyadaki tüm çocukların haklarını korumayı amaçlamaktadır. Bütün çocuklar ırk, cinsiyet, dil, düşünce, ulus ve etnik köken, sakatlık, doğuş ve diğer başka statüler açısından eşittir. Sözleşmede çocukların sosyal yaşamları ile ilgili; dinlenme, boş zaman, kültürel ve sosyal etkinliklere katılma v.b konular yer almaktadır. Çocuk istismarının önlenmesi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların güvence altına alınması konuları da sözleşme içerisindedir (Oktay, 2004:34).

Çocuk hakları sözleşmesi 19. Maddeye göre Sözleşmeye taraf devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi ya da bakımını üstelenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ve ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal eğitsel tüm önlemleri alır.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19, 34 ve 39. Maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesi ile ilgilidir. 19. Maddeye göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuğa zarar verecek şekilde kullanamazlar. Bu madde ile ilgili olarak devlet çocuğu anne babanın ya da diğer bakıcı kişinin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuk istismarını önlemek ve bu tür davranışlar sonucunda sağlık problemleri yaşayan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür (Aral ve Gürsoy, 2001).

Sözleşmenin 32. Maddesine göre çocuğun ekonomik sömürüden, çocuğun eğitimine zarar verebilecek, çocuğun sağlığı ya da bedensel, zihinsel, ahlaksal ve toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek işlerden korunması önerilmektedir (Arabacı, 2007:37).

Çocuk hakları sözleşmesi 34. Maddede ise; Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar (Unicef, 2004: 14).

2.1.6. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması

Dünya Sağlık Örgütü (WHO 2006) 'ne göre çocuk istismarı çocuğa yapılan kötü muamelenin dört özel biçimini göstermek için dünya çapında kullanılan bir terimdir.

1. Fiziksel istismar
2. Duygusal istismar
3. Cinsel istismar
4. İhmal

2.1.6.1.Fiziksel İstismar

CAPTA fiziksel istismarı herhangi bir kaza sonucu çocukla ilgili olmayan yakma, ısırma, vurma, tekmeleme gibi işlemler içeren çocuğun fiziksel bozulmasına yol açan eylem olarak tanımlamaktadır (Kenneth J. Lou ve ark., 2009 :28).

Fiziksel istismar en kolay tanımlanan istismar türüdür. Çürükler, yanıklar, kırıklar, ürkek ve güvensiz görümlü çocuklar genellikle örselenen çocuklardır (Akay, 2003:207). Aşırı disiplin, stres-alkol veya uyuşturucu kullanımının getirdiği kendini kontrol edememe sonucu uygunsuz cezalarla çocuğun bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert, acı bir edimdir (Crosson, 2003: 14)

Çocukta tam açıklanamayan, çocuğun sağlığını ve gelişimini olumsuz etkileyen, kaza dışı zarar görme ya da fiziksel olarak cezalandırma sonucu oluşan çürük ve yaralanmalar durumunda da fiziksel istismardan söz edilebilir. Çocuklar birlikte yaşadığı ebeveyn, kardeş veya başka bir aile bireyi tarafından aile içi olarak veya arkadaşı, öğretmeni veya tanımadığı biri tarafından aile dışı olarak istismara uğrayabilmektedir (Faller ve Henry, 2000:1217)

Çocuğun ağzına biber sürmek, sarsmak, kulağını ve saçını çekmek, çocuğun vücudunun herhangi bir yerine hafif şiddette veya parmakla vurmak gibi fiziksel cezalandırmalar orta derecede fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir. Çocuğa şiddetli elle veya ayakla vurmak, boğmak gibi fiziksel cezalandırmalar ise, şiddetli fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir (Topbaş, 2004:87).

Çocuk İstismarının Önlenmesi Milli Komisyon (The National Commission on the preveniton of Child Abuse, 1996) çocuk istismarını şöyle tanımlamıştır: Çocuk istismarı çocuğun sağlıklı ve güvenli gelişme umutlarına kişi veya kurumların doğrudan veya dolaylı olarak zarar vermesidir. Yine bu kurumun araştırmalarına göre yılda en az 150,000 çocuk ciddi fiziksel yaralanmalara uğramaktadır (Bannon ve Carter, 2003:62)

Fiziksel istismarın, fiziksel travmanın yanı sıra, psikolojik ve sosyal travmalarla sonuçlandığı ve çocuğun kişilik gelişimini engelleyerek kişilik bozukluklarına kaynaklık ettiği bildirilmiştir (Kepenekçi, 2001:267).

Bir çalışmada, fiziksel istismar grubunun diğer istismar grupları ve kontrol grubunda göre görevlerini yerine getirebilmek için öğretmenin desteği ve yardımına en çok ihtiyaç

duyan grup olduğu belirtilmektedirler. Bu çocuklar düşük benlik saygısı, düşük yaratıcılık ve yüksek problem davranışlar sergilemişlerdir (Irmak, 2008).

Taner ve Gökler (2004)'e göre fiziksel istismar; 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin anne babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verebilecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu hasar elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir.

Çocuğa yönelik kötü muamelenin sebep olduğu tüm ölümlerin yaklaşık olarak yarısı fiziksel istismarın sonucunda oluşur. Ölümler ya aşırı şekilde şiddet içeren bir eylemin ürünü ya da düzenli şekilde yapılan saldırıların ve atılan dayakların birikmesi olabilir. Kafa yaralanmaları, çocukların kanepeden, merdivenlerden ya da çocuk karyolasından düşmesi sonucunda oluşan ölümlerin ana sebebidir. Bu tip saldırılar sonrasında özellikle de beş yaş altındaki küçük çocuklarda ölümler görülmektedir. Aslında, bu şekilde ölenlerin yaklaşık olarak üçte biri bir yaşın altında bebeklerdir (Howe, 2005).

Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun 1994 yılında 4287 haneye uyguladığı anket sonucunda %34 oranında çocuklara fiziksel şiddet uygulandığı ve ailenin kendi şiddet deneyimlerinin de %70 olduğu saptanmıştır (Uysal 1998). Diğer bir araştırmada ise aile içinde istismar edilen çocukların 2/3'sinin 3 yaşın altında olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak fiziksel istismara en çok bebekler ve okul öncesi çocukların maruz kaldığı söylenebilir (Erol, 2007:6).

Fiziksel istismar yalnızca çocuklara ailelerince uygulanan bir istismar değildir. Okul denilen özel çevrede öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak sıklıkla başvurdukları bir ceza türü olduğu gözlemlenmektedir. Oysa Cumhuriyetle birlikte Osmanlı eğitim sistemine özgü olan falaka yasaklanmıştır. 29 Haziran 1930 tarihli Resmi Gazete'de 1702 sayılı Kanun numarası ile yayınlanarak yürürlüğe giren İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun'un 20. Maddesinde, "arkadaşları ve öğrencisine karşı kaba kuvvet kullanana ve kaba lisanda bulunan öğretmenlere, ihtar ve tevbih cezası verileceği" hükmü yer almaktadır. Bunun yanında aynı Kanun'un 22. Maddesinde, "öğrencisini döven öğretmene maaş kesim cezası", 27. Maddesinde de "öğrencisine karşı iffetsiz davranışta bulunan öğretmenlerin meslekten çıkarılacağı" hükmü yer almaktadır. Üstelik gerek ilköğretim gerek ortaöğretim kurumları disiplin yönetmeliklerinde, öğrenciye uygulanacak yaptırımlar arasında fiziki ceza yer almamaktadır (Yolcu, 2010:74).

Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED)'in bir çalışmasında, 6-12 yaş ilköğretim öğrencilerinde cezalandırma yöntemi olarak dayağın kullanıldığı olgularının görülme oranı %85'lere ulaşmaktadır. Öğretmenlerin 'bir tokat atmayı'' veya ''saç çekmeyi'' dayak olarak nitelendirdiği, ancak vücuda zarar veren davranışların bu kapsamında ele aldıkları belirlenmiştir (Polat, 2005:5).

Son yıllarda çocuk ölümlerine neden olan farklı fiziksel istismar türleri üzerinde de durulmaktadır. Hamilelik sırasında annenin alkol, sigara ve uyuşturucu kullanması ve çocukların kasti olarak öldürölmelerinin de bu konu çevresinde ele alındığı belirtilmektedir (Ünal,2008:3).

2.1.6.1.1.Fiziksel İstismarın Risk Faktörleri

Fiziksel istismar çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimine zarar veren, aile veya çocuğun bakımını üstlenen kişi veya kişiler tarafından zarar verici davranışlardır. Çocuklar birlikte yaşadığı ebeveyn, kardeş veya başka bir aile bireyi tarafından aile içi olarak veya arkadaşı, öğretmeni veya tanımadığı biri tarafından aile dışı olarak istismara uğrayabilmektedir. Fiziksel istismar ile karşılaşma durumlarında bazı risk faktörleri karşımıza çıkmaktadır.

Aile

Ailenin çocukla ilgilenmemesi, geçmişte kendi başına da istismar olayı gelmesi ve şiddet görmesi, maddi zorluklar ailenin çocuğa fiziksel şiddet göstermesini tetiklemektedir ve özellikle bu tür aileler risk faktörü oluşturmaktadır.

- ❖ İşlevsiz aile
- ❖ Geçmişte istismar görmüş aile
- ❖ Aile içi şiddet, eş istismarı, yaşlı istismarı, hayvan istismarı
- ❖ Medeni zorluklar

Çocuk

Fiziksel istismar vakalarında genellikle aşağıda risk faktörlerinde belirtilen çocuklar daha fazla istismara uğramaktadırlar.

- ❖ Erkekler kızlara göre daha fazla fiziksel istismara uğrarlar

- ❖ Yeteneksiz ve hasta çocuklar
- ❖ İhmal edilen çocuklar
- ❖ Yüksek beklenti beklenip beklentinin gerçekleşmediği görülen çocuklar
- ❖ Davranış ve anlama bozukluğu olan çocuklar

Ebeveyn

İstismar vakalarında ebeveyn faktörü çok önemlidir. Aşağıda risk faktörlerinde bulunan ebeveynlerin çocuklarına fiziksel istismar uygulamaları daha fazla görülmektedir.

- ❖ Çocukken istismara uğramış ebeveynler
- ❖ Çocuklarını kontrol etmede kendini yetersiz gören ebeveynler
- ❖ Alkol ve uyuşturucu bağımlısı ebeveynler
- ❖ Stres altında yaşayan ebeveynler (Bannon ve Carter, 2003:62).

2.1.6.1.2. Fiziksel İstismarın Göstergeleri

Fiziksel istismar çocuğun sağlığını olumsuz etkileyen ve vücutta iz bırakan yaralanma ve zedelenmelerin olmasına yol açar. Aşağıda fiziksel istismar sonucu oluşan olgular yer almaktadır.

Açıklanamayan morluklar ve şişlikler

- ❖ Yüzde, dudakta ve ağızda
- ❖ Gövde, sırt, kalçada
- ❖ Kemer, elektrik kordonu gibi obje izleri
- ❖ Haftasonu ve tatillerde sık sık ortaya çıkması
- ❖ Isırmaya ilişkin izler
- ❖ Koparılmış saçların yeri

Açıklanamayan yanıklar

- ❖ Sigara yanıkları özellikle avuç, sırt, kalça ve ayak tabanı
- ❖ Kızgın suyla yıkama
- ❖ Elektrik, ütü, sigara gibi yanık izleri

Açıklanamayan kırıklar

- ❖ Kafatası, burun, yüz kemikleri
- ❖ Birkaç tane ya da halojen kırıklar

Açıklanamayan yaralar ve zedelenmeler

- ❖ Ağızda, dudaklarda ve gözlerde
- ❖ Dış cinsel organlarda

Fiziksel istismara uğrayan çocuklar genellikle yetişkin etkileşiminden kaçınır. Saldırganlık ve geri çekilme gibi uç davranışlar sergilerler. Diğer çocuklar ağladığında endişe duyarlar. Çoğunlukla eve gitmekten korkarlar. Sürekli ağrılarında şikayet ederler. Kendine ve bir başkasına zarar verirler. Özellikle ailesi tarafından istismar gören çocuklar sürekli okulda vakit geçirmek isterler. Sakardırlar ve hep kazaya uğrarlar (Atay, 2003:207).

Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda uzun ve kısa dönemli bazı psikolojik sorunlar görülebilmektedir.

- ❖ İzolasyon
- ❖ Korku
- ❖ Güven kaybı
- ❖ Depresyon ve anksiyete
- ❖ İlişki kurmada ve sürdürmede güçlük
- ❖ Yeme bozuklukları
- ❖ Travma sonrası stres bozuklukları
- ❖ İntihar girişimleri

Fiziksel istismar olgularının ele alınışında birincil hedef istismarın daha fazla devam etmesini engellemek, çocukta gelişen psikolojik bozuklukları azaltmak ya da geri döndürmek, ebeveyn işlevselliğini güçlendirmek, istismar ile ilgili çevresel stresleri azaltmaktır.

Fiziksel istismara önlem olarak kabul edilen yaklaşım, gerçekte yüksek riskli ailelerde erken müdahaledir. Primer önleme, evrensel olarak ebeveyn eğitimi ve tüm

ailelere yapılan ev ziyaretlerini kapsar. Günümüzde istismar açısından yüksek riskli olarak değerlendirilen aileler saptanarak bunlara hizmet götürülmelidir (Tugay, 2008:27).

2.1.6.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismar ilk kez 1974 yılında ABD’de ‘‘Çocuk İstismarının Önlenmesi ve Sağaltımı’’ isimli yasada ‘‘mental hasar’’ terimiyle dikkat çekmiştir. Daha sonra çocukta özsaygıyı ve kişiler arası ilişki becerisinin önlenmesi ya da cezalandırılması, psikolojik benliğinin yara alması, çocuğun doğal etkinlik sınırları içinde gelişiminin zedelenmesi gibi geniş ve belirsiz kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Kocaer, 2006:34, Sertler, 2002). Duygusal istismarda temel konu çocuğun benlik saygısı veya sosyal yetkinliğine zarar ile sonuçlanan bir yetişkin tarafından sözlü taciz veya taciz olmaksızın sürdürülebilir bir model olmasıdır (Lamont, 2011:3).

Uluslar arası Duygusal İstismar Toplantısı’nda fikir birliğine varılarak ortak bir tanım oluşturulmuştur. Tanıma göre duygusal istismar: ‘‘Çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan ya da yapılması gerekli olup da ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır ‘‘ (Turla, 2002).

Keser (2011:9) duygusal istismarı; çocuğun hapsedilmesi, uyku ve yiyecekten mahrum bırakılması veya söz ya da hakaretle duygusal örselenmeye maruz bırakılması olarak tanımlamıştır.

Duygusal istismar, çocuğun nitelik, kapasite ve isteklerinin sürekli olarak aşağılayıcı muameleye maruz bırakılması, korkutulması, tehdit edilmesi, yaşıyla ve gelişimsel durumuyla uygunsuz beklentilere hedef olması, toplumsal olarak kabul edilemez yöntemlerle yetiştirilmesidir.

İstismar türleri arasında gündelik yaşamda en sık rastlanan istismar duygusal istismardır. Duygusal istismarın temelinde çocuğun psikolojik hasar yaşaması bulunmaktadır. Bu oluşumun iki temel nedene bağlı olduğu görülmektedir(Polat 2007:229):

1.Kendilerine bakmakla yükümlü kişiler tarafından olumsuz olarak etkilendikleri tutum ve davranışlara maruz kalmaları,

2.Gereksindikleri ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılmaları

Duygusal istismar tüm istismar biçimlerini bir şemsiye gibi altında toplayan bir olgudur. Tek başına var olduğu gibi, fiziksel ve cinsel istismarla da birlikte bulunur. Hatta fiziksel ve cinsel istismarın somut hasarı, izleri yok olduktan sonra da duygusal istismar devam etmektedir (Erkman, 1999:127). Cinsel ya da fiziksel istismara uğramış bir çocukta aynı zamanda duygusal istismarın da oluşmuş olduğu görülmektedir (Karaman, 1993). Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik geliştirme, değersizlik duyguları geliştirme, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunma gibi durumlar ortaya çıkabilir. Bunların yanı sıra duygusal istismar, çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına karşın, öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülmektedir. Dolayısıyla duygusal istismar çocuğun hem kişiliğini hem de başarısını etkilemektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007:72).

Çocuğun davranışlarının aşırı derecede denetlenmesi, kendi tercihleri dışında seçimlere zorlanması, örnek çocuk olmaya zorlanması da duygusal istismar belirtisi sayılabilir. Bunun yerine çocuğun kişiliğini ve yeteneğini kabullenmek, bir birey olarak ona sayı duymak gerekir.

UNİCEF duygusal istismarı ve ihmali çocuğun nitelik, kapasite ve arzularının devamlı kötülenmesi, sosyal ilişki ve kaynaklarla ilişkiden yoksun bırakılması, çocuğun sürekli olarak insan üstü güçlerle, sosyal açıdan ağır zararlar verme veya terk etme ile tehdit edilmesi, çocuktan yaşına ve gücüne göre olmayan taleplerde bulunması ve çocuğun, topluma aykırı düşen çocuk bakım yöntemleri ile yetiştirilmesi olarak tanımlamıştır (Kars,1994).

Reddetme, aşağılama, küfretme, bağırma, yalnız bırakma, yanıltma, ayırma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılamama, yaşının üstünde sorumluluklar yükleme, kardeşler arasında ayırım yapma, çocuğa değer vermeme, çocuğu önemsememe, alaylı konuşma, küçük düşürme, lakap takma, aşırı baskı kurma, bağımlı kılma, aşırı koruma duygusal istismara verilebilecek örneklerdendir (Kaya, 2010:26)

Duygusal istismar çocukta kalıcı duygusal hasarlara neden olur ve duygusal gelişimini olumsuz etkiler. Çocuğa kendini değersizmiş gibi hissetmesine neden olur(Bannon ve Carter,2003:84). Bir diğer tanıma göre duygusal istismar çocuğun iç

öngörüsünü ya da psikolojik bütünlüğünü bozan her türlü kronik eylem ya da eylemsizliktir.

Duygusal istismar genellikle, bakım veren kişinin azarlayarak ve şiddet kullanarak çocukta ciddi psikolojik zedelenmelere neden olduğunda ortaya çıkmaktadır. Toplumda çok görülen bir olgu olmadığı için toplumda görülme sıklığı net olarak bilinmemektedir. Ancak yapılan çalışmalar kız ve erkeklerin, duygusal istismar yaşama oranlarının eşit olduğunu; bu istismarın daha çok 6-8 yaş çocuklara uygulandığını ve yaş ilerledikçe de benzer şekilde devam ettiğini göstermektedir (Taner ve Gökler, 2004:4).

Duygusal istismarın tanımlanmasında şu dört basamaktan söz edilmektedir:

- ❖ Duygusal ihmal,
- ❖ Çocuğa karşı yanlış ve olumsuz tutumlar,
- ❖ Çocuğun gelişimi ile ilgili uyumsuz beklenti ve davranışlar,
- ❖ Çocuğun ruhsal sorunlarını fark edememe,

Howe (2005) bu biçimlerin dışında, çocuğun tıbbi bakım gereksinimlerini karşılamamanın da duygusal istismar olduğunu açıklamıştır. Anne adayı doğum öncesi kontrolleri aksatabilir, bebeğin doğum sonrası kontrollerini yaptırmayı reddedebilir ve aşıları bakım verenler tarafından takip edilmeyebilir. Çocuk yaralandığı ya da hastalandığı zaman sağlık kuruluşlarına başvurmayabilir.

Duygusal İstismarın Davranışsal Göstergeleri

Duygusal istismar, diğer istismar türlerine göre saptanması zor ve biraz daha karmaşıktır. Duygusal istismara uğrayan çocuklarda bazı davranışsal göstergeler mevcuttur.

- ❖ Yürümeyi öğrenmek ve konuşmak için yavaştır
- ❖ Çok pasif ve kendi halindedir
- ❖ Yeme bozuklukları vardır ve yavaş büyürler
- ❖ Arkadaşlık kurmada zorlanırlar
- ❖ Yabancılara yaklaşmak istemezler

- ❖ Aynı yaştaki arkadaşları ile anlaşamazlar
- ❖ Kendilerini kötü düşünürler
- ❖ Dikkatleri kolayca dağılır ve derslerinde kötüdürler

Ayrıca duygusal istismara maruz kalan çocuklarda bunun sonucunda altını ıslatma, kakasını kaçırmama, iştahsızlık, yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, başarısızlık, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, organik nedeni olmayan büyüme geriliği, depresyon, güvensizlik, içe dönüklük, intihar, saldırganlık, cinayet, olumsuz benlik kavramı ve düşük benlik saygısı görülür. Duygusal istismara maruz kalan çocukların kendilerini yetersiz ve değersiz buldukları, bir yere ait olmadıkları düşüncesini taşıyan ve kötü davranışı hak ettiklerini düşünen bir yapıya sahip oldukları bazı araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Polat, 2007:236).

2.1.6.3. Cinsel İstismar

Çocukların cinsel suistimali ve istismarı kültürden kültüre ve yaşanılan dönemden döneme farklılık göstermek ile birlikte tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, her çağda muhtemelen gerçekleşmiş fakat dikkatleri üzerine çekememiş, dokunulması, bahsedilmesi tabu haline gelmiştir. Özellikle son dönemde büyük bir artış gösteren ve insanların hassasiyetle üzerinde durdukları ve karşı önlemler aldıkları bir olgu haline gelmiştir (İnci, 2010:80).

Cinsel istismar, psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun, yetişkin veya büyük yaştaki bir çocuk tarafından cinsel uyarı veya tatmin için kullanılmasıdır. Çocukluk çağı cinsel istismarı çocuğun hastalanmasına hatta ölümüne kadar varabilen psikolojik ve fizyolojik etkileri olan ve olumsuz süreci yetişkinlik çağına kadar uzanabilen şiddet türüdür (Keskin ve Çam, 2005:118). İstismar türleri arasında saptanması zor bir tür olan cinsel istismar, değişik görünümle karşımıza çıkmaktadır. Sözel istismar, dokunma, teşhircilik, röntgencilik, çocuğu pornografide ve fuhuşta kullanma çocuğa karşı cinsel istismarın bazı değişik görünümüdür (Turla ve Özkanlı, 2006:117).

NCCAN' nın (Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi) 1991'de yayınladığı tanıma göre ise cinsel istismar: "Çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin cinsel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel olarak istismarı olarak kabul edilir. Cinsel istismar diğer bir çocuk tarafından eğer bu çocuğun

diğeri üzerinde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa veya bariz bir yaş farkı varsa da gerçekleşebilir.” (Polat, 2007:93).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2006) ,cinsel istismarı geniş kapsamlı olarak şu şekilde tanımlamaktadır. Çocuğun tamamen kavrayamadığı, rızasının mümkün olmayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, yasalara aykırı veya içinde yaşadığı toplumun tabu gördüğü cinsel bir eylem içine sokulmasıdır.

Ebeveyn ya da çocuğa bakım veren tarafından çocuğun genital bölgelerini okşamak, cinsel temas, ensest, tecavüz, anal birlikteliğe zorlama, bedenini teşhir etme ya da ettirme, çocuğu yaşına uygun olmayan cinsel içerikli ya da porno içerikli materyalleri izletme ya da izlemeye zorlama davranışlarını içerir (Dağlı, 2008:34).

Taner ve Gökler (2004)’ e göre cinsel istismar bir erişkinin cinsel gereksinimlerini karşılamak için çocukları araç olarak kullanmasıdır.

Çocuğa yönelik, onun tam olarak anlayamadığı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, bilerek onaylamadığı veya toplum kurallarına ve yasalara uygun düşmeyen cinsel davranışlar cinsel istismar olarak tanımlanır. (WHO, 2006)

Cinsel istismar kırsal, kentsel tüm sosyo-ekonomik ve ırksal ve kültürel gruplar arasında görülebilir. İstatistiklere göre kız çocukları erkek çocuklarından daha fazla istismara uğramaktadır.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşa göre dağılımı incelendiğinde; %30’unun 2-5 yaş, %40’ının 6-10 yaş, %30’unun ise 11-17 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bir başka deyişli olguların %70 ‘ini küçük yaş grubu oluşturmaktadır (Vatansever, 2004:371).

Çoğu zaman istismar gören çocuk, yaşanan olay nahoş ve korkutucu olsa bile yaşadığını kimseye söylemez. Bazen saldırgan, çocuğu rüşvet ya da diğer yollarla, ‘sır saklamaya’ ikna etmiştir. Bu son olgu özellikle tecavüz ya da suçlunun çocuğun tanıdığı bir kişi olduğu durumlarda görülür. Çoğunlukla da, çocuklar, içgüdüsel olarak yetişkinlerin tepkilerinden korktukları için, olayı kendileri saklarlar. Çoğu zaman çocuğun bu korkusu haklı çıkmaktadır (Kutchinsky, 1999:168).

Bir olgunun cinsel istismar olup olmadığının değerlendirilmesinde tanımlardan elde edilen aşağıdaki kriterler yol gösterici olabilir:

- a. Çocuğun psikoseksüel gelişimini tamamlamamış, dolayısıyla cinsel eylem için aydınlatılmış onam vermeyecek konumda olması,
- b. İstismarcının kendi cinsel uyarılmasını sağlamak amacıyla bunu yapması,
- c. Çocuğun tehdit edilerek, zorlanarak ya da kandırılarak bu eyleme katılması (Çakıcı, 2002).

Cinsel istismarın her şekli psikolojik olarak zarar verici, çocuğu yaralayıcı ve içinde bulunduğu güven ortamını sarsıcıdır. Bir yetişkinin cinsel deneyimlere yalnızca çocuğa ilgi duyduğu için giriştiğini düşünmek yanlıştır. Çocuğun küçük olduğu için kandırılması, korkutulması, kontrol edilmesi ve etki altına alınması daha kolay olduğu için seçildiği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalarda meta-analizler sonucunda çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar olayının yetişkin anksiyete bozuklukları, depresyon, uyku ve yeme bozuklukları ve intihar girişimleri ile ilgili olduğu saptanmıştır (Christian ve ark., 2011).

2.1.6.3.1. Ensest

Kelimenin Latince aslı incestus olup sıfat olarak pis, kirlenmiş, temiz olmayan anlamına gelmektedir. Ayrıca tanrılar karşısında da ahlaksız, uygunsuz, iffetsiz, suçlu karşılığında da kullanılmaktadır. İsim olarak ta kirlilik, iffetsizlik, uygunsuzluk demektir. Dilimizde karşılığı olmayan ensest Arapça' da fücurla karşılanmaktadır. Osmanlı- Türkçe sözlüğünde ise ensest; fücür, günah, zina olarak karşılık bulmaktadır.

Ensest, evlenmeleri, ahlakça, hukukça, dince yasaklanmış (nikah düşmeyen) yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları anlamında kullanılmaktadır. American Journal of Psychiatry'nin 1991 Ocak sayısında konu ile ilgili yayınlanan yazıda ensest 'çocuk ile anne- baba yada çocuk ile büyükanne-büyükbaba arasındaki uygunsuz cinsel ilişki' tanımlanmaktadır (Polat,2007:159)

Ensest terimi, birbirleri arasında kan bağı bulunan, çoğu kültürde yasal ya da yasal olmayan kurallarla cinsel birliktelikleri yasaklanmış olan kişilerin cinsel ilişkide olma durumunu ifade eder. Ensest toplumsal alanda yasal olarak evlilik yasağı ile engellenir. Anne-oğul, baba-kız, erkek kardeş- kız kardeş ensest olarak cinsel ilişkinin yasaklandığı en belirgin kişilerdir.

Bununla beraber, üvey babalar ve birlikte yaşayan partnerler de aile üyesi sayılırlar çocuğun psikolojik açıdan ebeveyni durumundadırlar. Bu rollerdeki erişkinlerin içinde yer aldığı cinsel istismar aile içi olarak kabul edilir (Turla, 2002:296).

Ensest vakalarının çoğu annelerin çocuklarındaki davranış sorunları sonucu çocuklarını bir uzmana götürmeleri sırasında araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Olayın kurbanlarının suçluluk, utanma ve dışlanma korkuları olayın bildirilmesini engellemektedir. Bu durum genellikle başka araştırmalar yapılırken rastlantı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ise en çok tartışılan olayın sosyo-ekonomik boyutunun olup olmadığı, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde daha sık yaşanıp yaşanmadığı yönündedir. Ensestin sosyo-ekonomik düzeye bağlı olarak değişip değişmediği konusunda veri bulunamamıştır. Ancak yapılan araştırmalar, aile içi cinsel istismarda kişilik özelliklerinin önem kazandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra ensest vakalarının çoğunluğunu baba ensesti oluşturmaktadır. Anne ensesti oldukça nadir görülmektedir. (Kurtay, 2012).

Son yıllarda ise ensestin daha genel bir yaklaşımla cinsel istismar olarak değerlendirilmesi ve sadece cinsel ilişki dışında daha geniş anlamda cinsel içerikli davranışları da içermesi gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır (Biçer ve ark., 1999:20).

Ensest konusunda düşünülen risk faktörleri (ensestin olabileceğini düşündüren belirtiler) ise;

- Alkolik baba
- Alışılmışın dışında şüpheli ya da bağınaz baba
- Otoriter baba
- Annenin olmayışı ya da ailede koruyucu güç olmayı beceremeyen anne
- Annenin ev işlerini yapan ve anne rolünü oynayan kız çocuğu
- Anne babanın bitmiş ya da sorunlu cinsel yaşantılarının olması
- Babanın kendi kontrolünü sınırlayan faktörler; madde bağımlılığı, psikopatoloji, sınırlı zeka
- Küçük kızda aniden gelişen baştan çıkarıcı tavırların varlığı
- Çocuğun insanlara yakın ilişki kurmasına izin verilmemesi,

- Anne babanın yabancılara karşı düşmanca, paranoid tutum içine girmesi,
- Anne veya babanın ya da her ikisinin ailesinde daha önce ensest ilişkinin varlığı,
- Babanın puberte döneminde kızına karşı aşırı kıskançlık göstermesi (Yılmaz,2006)

2.1.6.3.2. Cinsel İstismar Nasıl Fark Edilir?

Cinsel istismarın tanımlanmasında fiziksel muayene çok önemlidir. Çocukluk çağında cinsel istismarlar çoğunlukla hiç kimseye söylenmez (Aktepe, 2009:97). Çocuk çoğunlukla günahından dolayı cezalandırılacağı veya terk edileceğine dair korku yaşar ve yaşadıklarından dolayı utanç duyar ve bu şiddeti saklama yolunu seçer. Bu ancak çocuk cinsel istismar sırasında fiziksel zarar görmüşse oradan yola çıkarak ortaya çıkar (Ovayolu, ve ark., 2007: 17). Çocuklar genellikle tacizinden söz etmekten utanırlar. Tacizden söz ederken bunu başka bir arkadaşının başına gelmiş gibi anlatarak karşısındaki dinleyicinin tepkisini ölçmeye çalışır. Cinsel istismarın etkisi olarak, 0-3 yaş arası çocuklarda yeme ve uyku bozuklukları, yabancılardan korkma ve yaşına uygun olmayan cinsel oyunda bulunma görülebilir. 3-6 yaş arası çocuklarda bebek gibi konuşma, içe çekilme, birine yapışma, altını ıslatma, yeme ve uyku bozuklukları, sık ve devamlı cinsel oyun ve mastürbasyon görülebilir.

2.1.6.3.3.Cinsel İstismarın Sonuçları

Cinsel istismarın her şekli psikolojik olarak zarar verici, çocuğu bu alanda yaralayıcı ve içinde bulunduğu güven ortamını sarsıcıdır. Çocukta cinsel istismar dört hasar verici sonuçla karakterize edilmektedir.

- ❖ Zedelenmiş cinsellik: Cinsel istismara uğramış çocukta cinsel duygu ve tutumlar normal gelişimlerinden sapabilir ve uygun olmayan biçimler alabilir
- ❖ İhanet duygusu: İstismarcı çocuğun ona duyduğu güvenin sarsılmasına ve sürekli insanlar tarafından ihanete uğrama duygularının çocuğun bilinçaltına yerleşmesine sebep olacaktır.
- ❖ Acizlik: Çocuk kendi isteği ve iradesi dışında cinsel amaçlar doğrultusunda kullanıldığı ve bunu engelleyemediği zaman kendisini son derece aciz ve çaresiz hissedecektir.

- ❖ Damgalanmak: Çocuğun cinsel istismar olayına eşlik eden ‘‘kötülük, utanç, suçluluk’’ gibi kavramlar zamanla onun benlik algısına karışır ve kendini böyle algılamaya başlar (Polat, 2007:143)

Cinsel istismara maruz kalmış çocuklar korku belirtileri yüksektir. Mide ağrısı ve baş ağrısı şikayetleri bulunur. Fiziksel belirtileri vajinal ve rektal kanama, ağrı, kaşıntı, şişme veya akıntıdır. Çocuk yürüme ve oturma gücünü gösterebilir. Davranışsal belirtileri, yeme bozukluğu, iştah kaybı, tekrarlayan kabuslar, bozulmuş uyku düzeni ya da ani korkularla uykudan uyanma, yatak ıslatma, parmak emme, aşırı ağlama, belirli bir kişi ile veya belirli bir yerde yalnız kalma korkusu, okul başarısında bir düşüş görülür.

Herhangi bir anne- baba ya da bakım veren yetişkinin çocuğun korunmasını garanti etmesi muhtemelen mümkün olmamasına rağmen, toplum olarak bizim cinsel istismarın yaygınlığını azaltmak için yapabileceğimiz birçok şey vardır. En önemlisi de çocukları eğitmektir. Bedenlerinin kendilerine ait olduğunu çocuklara öğretmek bunların başında gelir (Deblinger, 2009).

2.1.6.4. Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar, çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılmasıdır. Gelir dağılımındaki giderek artan adaletsizlik, yaygınlaşan yoksulluk, köyden kente hızlı bir şekilde göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik sorunlar, kaçak işçiliğin artması, çocuk emeğinin ucuz olması ve işverenin de ucuz iş gücünü tercih etmesi sonucunda çalışan ya da çalışma hayatına itilen çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır (Pala, 2011:30).

Çocukların çalışma nedenleri Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları ile yakından ilgilidir. Gelir dağılımında giderek artan adaletsizlik, yaygınlaşan yoksulluk, köyden kente hızlı göçler ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik sorunlar, kaçak işçiliğin artması, çocuk emeğinin ucuz olması ve işverenin ucuz iş gücünü tercih etmesi sonucunda çalışan ya da çalışma yaşamına zorlanan çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır (Yalçın, 2011: 41).

Sokakta çalışan çocukların büyük çoğunluğu (%90) erkek çocuklarından oluşmaktadır. Çocuklar, nüfus sayısı çok ailelerden gelmektedirler. Çalışma zorunluluğu onların zamanla okulu terk etmelerine neden olur. Genel olarak ayakkabı boyacılığı, kağıt mendil, sakız, su, simit, milli piyango bileti, kırtasiye malzemesi gibi satıcılık, araba camı

silme, mezarlıklarda su taşıma, mezarların temizlenmesi, çöp toplama, çiçek, dini kitap ve malzeme satma gibi işlerde çalışmaktadırlar. Yaptıkları işler, genellikle kalabalık şehir merkezlerinde ve tehlikeli ortamlarda bulunmalarını gerektirmektedir. Çocuklar yeterli ve dengeli beslenememektedir. Bir kısmı geceyi sokakta a da çöplükte geçirmektedir. Çocukların %72'si yorgunluktan şikayetçidir. Çoğunluk olarak uzun süre ayakta durmak, ağır yük taşımak, saatlerce yürümek zorunda olmak, sıcak ve soğukta kalmak temel şikayet nedenlerini oluşturmaktadır. Birçoğu halk tarafından kötü muameleye maruz kalmaktadır ve temel eğitimleri aksamaktadır (Polat, 2007; Erol, 2008:26).

2.1.7. Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin Rolü

Çocukları istismardan korumak sıkıntı verici, zor ve özel yetenek ve bilgi gerektiren bir iştir. Çocuk istismarı ve ihmali olaylarının belirlenmesi ve önlenmesinde çocuk bakım kurumu çalışanları, hukukçular, emniyet mensupları, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, hastane ve alanda çalışan hemşireler, hekimler ve tüm sağlık çalışanlarına gereksinim vardır. Fakat bu alanda öğretmenlerin rolü çok önemlidir.

Okul; çocukların ev dışında en çok zaman geçirdikleri ortamdır. Çocuklarla her gün bir arada olup onları sürekli olarak gözleme olanağına sahip öğretmenler, çocukların davranışları ya da görünümündeki en ufak değişikliği bile fark edip nedenini anlama konusunda özel bir öneme sahiptirler (O'Toole ve diğerleri, 1999: 1083-1101).

Hard, Brassad ve Karlson (1996:83) çocuk istismarını ve ihmali önlemede okulların merkezi öneme sahip olma nedenlerini açıklamışlardır. Buna göre okul, ev-aile ve toplum üçgeninde okul psikoloğu, psikolojik danışmanlar ve okul hemşireleri gibi eğitilmiş personel gücüne sahiptir. Bunun yanında hemen hemen tüm çocuklar okula gitmektedir. Çocuk ve ergenlerin gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olan okul personeli çocukların normal ve normal dışı davranışlarını gözlemleyerek istismarın tespitinde önemli rol oynamaktadır. Okul ailelere ve çocuklara ulaşmada ve ailen katılımını sağlamada daha avantajlı bir konuma sahiptir. Ayrıca okullar başarıyı ve sosyal gelişimi artırıcı olmaları nedeniyle terapötik etkisi olan çevrelerdir. Son olarak okul personeli aile hayatında iyi ilişkilere ve olumlu rol modellerine sahip olmayan çocuk için güvenilir bir ilişki kaynağıdır.

Öğretmenler günlük olarak çocuğu gözlemleyebilme ve davranışlarını geçmiş davranışları ve arkadaşlarının davranışları ile karşılaştırabilme olanağına sahip oldukları için herhangi bir istismar durumunu belirlemede önemli bir etki göstermektedirler (:Sinanan, 2011:59).

Öğretmenler çocukları yaşlıları ile bir arada gördükleri için aradaki farkı daha iyi algılayabilirler. Örneğin deneyimli ve çocuk istismarı konusunda bilgili bir öğretmen, öğrencisinin yüzünde ya da vücudunda gördüğü, yara bere ile ilgilenip başına ne geldiğini araştırabilir; davranışlarındaki içe kapanma, mutsuz, keyifsiz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşme, hırçınlık, saldırganlık v.b değişiklikleri gözleyebilir. Herhangi bir sorunla karşılaşan öğretmen, öğrencisinin kendisi ile konuşması için uygun ortamı yaratabilir. Böylece öğrenciye yararlı olabilecek çözümler üretilmesine katkıda bulunabilir (Şahin ve Beyazova, 2001).

Birçok çocuk okula, istismar ve ihmal yüzünden ortaya çıkan sorunlar yüzünden özel eğitime muhtaç bir şekilde başlamaktadır. İstismar ve ihmale uğrayan çocukların gösterdikleri davranış bozuklukları çocuklarla yüz yüze ilişki halinde bulunan öğretmenler tarafından gözlenebilir. Öğretmenler sınıflarında bulunan bir çocuğun istismar edilip edilmediğini aşağıdaki şekilde anlayabilirler:

- ❖ Çocuğun durumu hakkında öğretmeni ile konuşması ile,
- ❖ Çocuğun bir yakını ya da arkadaşının yani üçüncü şahısların öğretmeni ile konuşması ile,
- ❖ Öğretmenin çocuğun davranışlarındaki değişimi gözlemlemesi ile,
- ❖ Öğretmenin çocuktaki morluk, şişlik, yanık gibi fiziksel belirtileri gözlemlemesi ile (Karaman, 1993) .

Öğretmenlerin istismar ve ihmal olgularını tespit etmede rol almaları gereği öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitilmeleri gereğini de beraberinde getirmektedir. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında eğitilmeleri gerekmektedir (Atamer, 2005). ABD 'nin tüm eyaletlerinde öğretmenlerin istismar ve ihmal şüphesi uyandıran olguları bildirim zorunluluğu vardır ve

bildirilen olguların dörtte biri eğitim alanındaki profesyonellerden gelmektedir (Tugay, 2008:48).

Her devlette eğitimciler çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili rapor yazmakla zorunludur. Bazı devletler istismar ile ilgilenen personel tayin ederken bazı devletler bu göreve öğretmenlerin, okul müdürlerinin, hemşirelerin ve psikolojik danışmanların dahil olduğunu belirtmektedir (Cynthia Crosson- Tower, 2003:9).

Öğretmenlerin istismar ve ihmali bildirmek zorunda oldukları ülkelerde, öğretmenlere yönelik; istismar ve ihmali tanımlamaları, belirtilerini fark etmeleri ve fark edilen olgulara müdahalede ne tür bir yol izlemeleri gerektiğine dair çeşitli eğitim programları meslek içi eğitime dahil edilmiş, öğretmenlere yönelik el kitapları yayınlanmıştır (Akdaş, 2005). Ülkemizde ise; okullarda öğretmenlerin istismar ve ihmale uğradığından kuşkulandıkları durumları sosyal hizmetler kurumlarına ve gereğinde adli makamlara bildirmesi gereklidir, bu bildirim hem öğrencinin istismardan kurtulmasını, hem de istismarcının cezalandırılmasını ve olabiliyorsa tedavisini sağlar (Maureen c. Kenny, 2001). Ayrıca; Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu ile belirlenmiş çocuğun zarar görmesinin engellenmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.

Çocukların ilk deneyimlerini yaşadıkları okul öncesi dönemde onlara yakın etkileşim halinde olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması gerek durumun tespit edilmesi gerekse erken dönemde müdahale edilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle okula başladıktan sonra mezun oluncaya kadar ev ortamı dışında çocuğun en çok birlikte zaman geçirdikleri bireyler olan öğretmenlerin, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi düzeyleri artırılmalıdır. Yalnız bunu yaparken durumun tespit edilmesi, kayıt altına alınması, gerekli yasal süreçlerin başlatılması konusunda da uygulamalar getirilmelidir.

2.1.8. Çocuk İstismarında Bildirim

İstismardan şüpheleniyorsanız, bu durumun bildirilmesi çocuğu koruyabilir ve aileye yardım sağlayabilir. Bildirim bir suçlama değildir; düşüncenin dile getirilmesi ve çocuğun durumunun soruşturulup değerlendirilmesi için yapılmış bir istektir. Okullarda istismara uğrayan çocuklara yönelik okulların PDR hizmetleri yürütme kurulları bulunur.

- Önleyici Hizmetler: Farkındalık geliştirme eğitimlerinin düzenlenmesi
- Koruyucu Hizmetler: izlilik ilkesine dikkat edilerek sadece vakada görevli olan birimlerin haberdar edilmesi
- Müdahale: -Okul idaresine haber verme
 - Kriz müdahale ekibini bilgilendirme
 - İlçe milli eğitim müdürlükleri içinde kriz ekipleri
 - Bağlı bulunan ilçenin/ilin rehberlik ve araştırma merkezleri ile

iletişim: Okulun idaresi veya rehberlik servisi, bir üst makam olan ilçe milli eğitim müdürlüğünü haberdar ettiğinde olayla ilgili Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde oluşturulan uzman ekip okula ulaşır. İlk olarak idare ve rehberlik servisi ile iletişime geçerek olay hakkında bir ön bilgi toplar.

Ön bilgi safhasında raporda olması gerekenler;

- Adı, yaşı, adresi
- İstismarın süresi
- Çocuğun ailesinin ya da bakıcısının adresi ve adı, eğer biliniyorsa
- Şüpheli failin adı ve adresi
- Eğer biliniyorsa istismarın olduğu yer
- Kimlerin haberdar olduğu
- Olaya müdahale edilene kadar neler yapılmış
- Çocuğun yaralarının içeriği ve boyutu, önceki yaralara ait kanıtlar da dahil olmak üzere
- Yaraları ve failin kimliğini ortaya çıkartmaya yarayacak diğer bilgiler

Bu bilgiler ışığında hazırlanan eylem planı Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından okula gelen krize müdahale birimi okul rehberlik servisi ve okul idaresi ile koordineli bir şekilde çalışarak öğrenci için neler yapılabileceğini planlar. Durumdan haberdar edilmesi gereken diğer birimlerle iletişime geçilir. Bunlar; Polis, savcılık, üniversitelerin ihmal ve istismarla ilgili bölümleri, sosyal hizmetler birimleri (İnsan Hakları Derneği, 2008: 38).

2.2. Konuyla İlgili Araştırmalar

1962’de Kempe’nin ‘‘Hırpalanmış Çocuk Sendromu’’nu tanımlamasıyla başlayan araştırmalar 1970’lerde hızlanmış ve ilk çalışmalar ana-baba, çocuk ilişkisinin gözlemlenmesine dayanmıştır. İlk yıllarda genelde ortak bir psikopatoloji aranmaya çalışılmış, kontrol kümesi olmadan genellemeler yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda konuya çok nedenli bir olgu olarak bakılmaya başlanmıştır (Polat, 2007:24).

Turlbert ve O’Toole (1982) öğretmenlerin istismar edilen çocuğu fark etmesi ve rapor etmesi ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın amacı, öğretmenlerin istismar edilen çocuğun rapor edilmesinde hangi etkenlerden etkilendiğini ortaya çıkartmaktır. Bu araştırma daha önce doktorlar ve hemşirelerle de yapılmıştır. Bu üç kümenin, istismarın nedenleri hakkında söyledikleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada veriler istismarı betimleyen kısa hikâyelerin kullanılması yoluyla elde edilmiştir. Öğretmenlere istismarı saptamada ve bildirmede; ailenin sosyo-ekonomik durumunun, etnik durumunun ve çocuğun istismar sonucu aldığı hasar, istismarı rapor etmede en önemli neden olarak belirlemiştir. Bunun yanında doktorların düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ve azınlıkların istismar olaylarını rapor etmeye daha eğilimli oldukları görülmüştür. Öğretmenler, istismarın nedenleri olarak daha çok ailenin ruhsal sorunlarını, engellenme düzeyini ve stresi göstermişlerdir. Daha az sıklıkla, yoksulluk, eğitim yetersizliği ve istismar edenin bu tür ortamda yetişmesi gibi nedenler sayılmıştır (Erol, 2007:30).

Öğretmenlerin ve ana-babaların çocuk istismarı konusunda bilgilenmeleri amacıyla birçok uzman ve kuruluş kitapçıklar yayınlamıştır.

Abrahams ve arkadaşlarının (1992), ‘‘Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve Önlenmesi Konusundaki Bilgi ve Tutum Ve İnançları’’ konulu çalışmalarında, öğretmenlerin çocuk istismarını ihbar etme yükümlülükleri konusunda bilgi düzeyleri ve bu konuda bilgilendirilmeleri için yapılacaklar, verilecek hizmet içi eğitim ve genel eğitimin niteliği, okullarda fiziksel cezaların uygulanması ile ilgili görüşleri, öğretmenlerin ne sıklıkta ihbarda buldukları ve çocuk istismarı olaylarını ihbar ederken karşılaştıkları engellerin neler olduğu araştırılmıştır. Araştırmaya random yolla seçilen 40 ilçe okulu katılmıştır. Katılan öğretmenlerden 568 tanesi çocuk istismarı konusunda yetersiz eğitim sağlandığını ifade etmiştir.

O'toole R. ve arkadaşları (1999) tarafından öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını farkındalık düzeyleri ile ilgili Amerika'da yapılan çalışmada; 480 öğretmene her bir hikaye için 9 değişken bulunan 24 hikaye sunulmuş ve bu hikayeleri 10 puan üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Bu dokuz değişkenden istismarın tipi, ciddiyet derecesi, çocuğun davranışlarındaki değişim, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi ve ailenin içinde bulunduğu psikolojik durum mevcut çalışmadaki benzer hikaye değişkenleridir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu hariç istismarın fiziksel oluşu, istismar izlerinin ciddiyeti, çocuğun davranışlarındaki değişim, ailenin iletişiminin kötü olması güçlü bir ilişkiye sahip olup hikâyeleri belirleme yönünde de yatkınlık sağlamıştır. Fakat bulgular raporlama sorununu desteklemek için yeterli değildir.

Kenny (2001)'nin "Child Abuse Reporting: Teachers' Perceived Deterrents" adlı araştırmasında öğretmenlerin çocuk istismarı kanunları ve raporlama prosedürleri, istismarı raporlamada onları caydıran etkenler araştırılmış, ikinci olarak etnik farklılıkların raporlamada belirgin olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmaya 197 öğretmen katılmış, ankette yer alan demografik bilgi formu, istismar kanunları ve prosedürleri ve çocuk istismarı ile ilgili iki senaryoyu cevaplamışlardır. Sonuç olarak, öğretmenlerin %73'ünün çocuk istismarı ile ilgili raporlama yapmadığı ortaya çıkmıştır. Sadece %11'i istismar sonucu olabileceğine inandığı durumları rapor etmiş ve bu işlemde başarısız olmuştur. Sonuç olarak bu öğretmenlerin hizmet öncesi ve sonrası eğitimlerinin istismar raporlama için onları yeteri kadar hazırlamadığı görülmüştür.

Yanowitz ve arkadaşlarının (2003) yapmış oldukları fiziksel ve duygusal istismarın çocukların sınıf davranışları üzerindeki etkileri hakkında öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmada; yöntem olarak öğretmenlerin çocukların sınıftaki davranışları üzerinde fiziksel ve duygusal istismarın tipik sonuçlarını belirlemeleri istendi. Yanıtlar, düşük benlik saygısı, artan saldırganlık, akademik beceri zorlukları ve zayıf sosyal etkileşim becerileri olarak kategorilendi. Sonuç olarak öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin; literatürde bulunan araştırma verileri ile paralellik gösterdiği saptandı.

Editörlüğünü Micheal J Bannon ve Yvonne H. Carter'ın yaptığı (2003) "Protecting Children from Abuse and Neglect in Primary Care" adlı kitaplarında çocuk istismar ve ihmalinin ayrıntılı tanımı yapılmış, çocuk koruma projelerinden ve çok kültürlü toplumlarda istismara bakış açılarından bahsedilmiş, istismar ve ihmal türleri

tanımlamaları ve bunları ayırt etmede nelere dikkat edilmesi gerektiği, çocukluğunda istismar gören yetişkinlerin sağlık sorunlarından ve istismarın yasal işlemlerinden bahsetmişlerdir. Ayrıca çocukları korumak için bir takım olarak aile, öğretmenler ve sivil halka birçok görev düştüğünden bahsedilmiş ve çocuk koruma organizasyonlarına bu kitapta yer verilmiştir.

Maureen C. Kenny (2004) ‘‘Öğretmenlerin çocuğa kötü muamelede doğru tutum ve bilgileri’’ adlı çalışmasında öğretmenlerin çocuğa kötü muamele belirti ve bulgularını raporlama becerilerini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışma Güneydoğu Amerika’da bulunan 2000 öğretmene uygulanan Educators and Child Abuse Questionnaire (ECAQ) ölçeği ile yapılmıştır. Bu ölçek çocuk istismar ve ihmali belirtileri, kanunlar ve çocuk istismarını raporlama işlemlerinden oluşmaktadır. Çalışma öğretmenlere ihmal ve istismar belirtilerini göz önüne alarak raporlama yapmaları gerektiğini vurguladı ve çalışma sonucunda 4 faktör bu konuda güvenilir bir önlem olarak bulundu. 1) Çocuk istismarı belirtilerinin farkında olma 2) Raporlama işlemleri ile ilgili bilgi sahibi olma 3) Disiplin tutumları 4) Çocuk istismarının ciddiyeti .

Abused Child Trust tarafından finanse edilen Avustralya’da 2005 yılında yapılan ‘‘Critical Factors in Teachers’ Detecting and Reporting Child Abuse and Neglect’’ adlı araştırmanın amacı; öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalinin yasal makamlara rapor etmede etkileyen kritik faktörleri araştırmaktır. Araştırmada Queensland’daki öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali raporlama bilinci, kendi okul çevresinde istismar ve ihmali yaygınlığı bilinci, istismar ve ihmali yasal makamlara rapor deneyimleri hedef olarak verildi. Çalışma 30 ilköğretim okulunda görev yapan 254 öğretmene uygulandı. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin %93.3’ü istismarı raporlamada yasal sorumlulukları olduğu görüşüne katıldı. Öğretmenlerin %63.3’ü istismar ve ihmali tüm topluluklarda eşit meydana geldiğine inanıyordu. Katılımcıların ¾’ü kariyerlerinin belli aşamasında çocuk ihmali ve istismarı şüphesi ile karşılaştıklarını belirttiler. Bunlardan %94’ü bu şüpheyi raporlamıştır.

Christina Gamache Martin, Lisa Demarni Cromer ve Jennifer J. Freyd (2010) ‘‘ Öğretmenlerin Kötü Muamele Gören Çocukların Sınıf Davranışları ve Öğrenmeleri Üzerindeki İnançları’’ adlı çalışmalarında öğretmenlerin çocuğa kötü muamele algılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da 13

yıl deneyime sahip öğretmenlere internet tabanlı ulaşarak açık uçlu sorularla istismarın çocuklardaki sınıf davranışları ve akademik başarıya etkileri soruldu. Toplam 112 öğretmenin katıldığı çalışma sonucunda istismar çeşitlerinin çocukların sınıftaki tutum ve davranışları ile ders başarılarına olumsuz etki ettiği, dikkat dağınıklığına yol açtığı belirtildi.

American Pediatrics'in Haziran 2011 de yayınladığı "Protecting Children From Sexual Abuse" adlı makalede, çocukluk çağında yaşanan cinsel istismarın yetişkinlikte anksiyete bozuklukları, depresyon, uyku ve yeme bozuklukları ve intihar girişimleri ile ilgili olduğu yapılan araştırmada meta-analizler sonucunda bulunmuştur.

Türkiye'de çocuk istismarı ile ilgili yapılan çalışmaların başlangıcı daha çok yenidir. Eğitim sistemimizde dayanın gelenekselleşmiş bir yere sahip olması, dayanın kanıksanan bir davranış olarak algılanması sonucunu getirmiş, hatta kabul edilen bir boyuta oturmasına neden olmuştur. Cinsel istismar ise konunun tabu olarak kabul edilmesi nedeniyle, olaya maruz kalanların başvuru yapmakta zorlandıkları, bu olayları saklı tuttıkları bir istismar tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de çocuk istismarının nedenlerine baktığımızda etkileyen faktörlerin başında nüfus artışı, göçler, sosyoekonomik durumun bozukluğu, dayanın günlük yaşam içerisinde kabul gören bir davranış olması ve kapalı bir toplum olmamız gelmektedir. İç göç, bozuk gelir dağılımı, yetersiz eğitim, hızlı nüfus artışı, atıl işgücü ve işsizlik oranlarındaki yükseklik, nüfusun büyük bölümünün halen kırsal kesimde istihdam ediyor olması gibi etmenler çocuk istismarına maruz kalan çocukların sayısını artırmaktadır (Polat, 2007:341).

Türkiye'de çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalarda, %78 gibi yüksek bir oran ile duygusal istismar ilk sırada yer almaktadır. Fiziksel istismar %24 ve cinsel istismar %9 oranındadır (Turhan ve ark., 2006:154).

Sözduyar'ın 1989 yılında yaptığı, ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk istismarı konusundaki görüşlerinin incelenmesi konulu araştırmasında amaç; öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki düşüncelerinin öğrenilmesidir. Öğretmenlerin çocukların karşılaştığı hangi durumları çocuk istismarı olarak kabul ettikleri, çocuk istismarının toplumumuzdaki nedenleri hakkında düşündükleri, istismar edilen çocuğun göstereceği belirtileri, meslek yaşamlarında ne sıklıkla istismar olayına

rastladıkları ve bunların ne tur istismar olduğu, çocuk istismarının önlenmesi konusunda genelde ve kendi meslekleri ile ilgili olarak görüş ve önerileri öğrenilmek istenmiştir. Araştırmanın verileri bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır. İzmir'in farklı semtlerini temsil ettiği düşünülen okullardan seçilen 100 öğretmen, örnekleme oluşturmuştur. Öğretmenlerin 66'sı kadın, 44' ü erkektir. Araştırmaya katılan öğretmenlere bir davranış listesi verilmiş ve öğretmenlerin ne gibi durum ve davranışların çocuk istismarı olarak değerlendirilebileceğine ilişkin yanıtlar vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin duygusal istismar kapsamı içindeki davranışları, çocuğun maruz kaldığı en önemli istismar türü olarak algıladıkları saptanmıştır. İkinci sırada ise %55 ile fiziksel istismar, üçüncü sıra ise %26 ile ekonomik istismar ve son sırada %22 ile eğitimsel ihmal olmuştur.

Kars'ın (1994), çocuk istismarının nedenleri ve okul başarısına etkileri adlı çalışmasında amaç; çocuk istismarı ve ihmalinin nedenlerini ortaya koymak ve çocuk istismarının okul başarısına etkisini araştırmaktır. Çalışma Ankara ili Keçiören ilçesi'ndeki resmi ve özel okullarda okuyan 127 kız ve 159 erkekten oluşmaktadır. Araştırma sonucunda erkek çocukların daha çok istismara uğradığı, evdeki çocuk sayısı arttıkça istismar davranışlarında artış gözlemlendiği, ana-babaların öğrenim düzeyi ile çocuğa yönelik istismar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, çalışmayan ana-babanın daha çok istismara yönelik olduğu sonucuna varılmıştır. Yine bu çalışmaya göre, akademik anlamda başarısız olan öğrencilerde, başarılı olan öğrencilere oranla daha çok istismara rastlandığı saptanmıştır.

Ziyalar (1999), istismarın önlenmesine yönelik olarak yaptığı çalışmada, çocukların cinsel istismardan korunması amacıyla bir eğitim modeli önermekte, ana-baba ve öğretmenlerin bu modele ilişkin görüşlerini incelemektedir. Anne- baba ve öğretmenler bu programın, gerçekçi ve görsel-işitsel tüm iletişim yöntemlerini kullandığı konusunda görüş birliğine varmışlardır. Program yine her iki küme tarafından 6-12 yaş için uygun bulunmuş; ancak öğretmenler çocuklar için biraz ürkütücü olabileceğini savunmuşlardır. Ana-babalar programın uzun yıllar uygulanabileceğini düşünürken öğretmenler aynı görüşü paylaşmamışlardır.

Güler ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler adlı araştırma, annelerin çocuklarına uyguladıkları fiziksel ve duygusal istismar/ ihmal

davranışlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Çalışmada 143 aile ile görüşme yapılmış olup, çalışma sonucunda annelerin %84,7' ünün çocuklarına fiziksel istismar/ihmal, %93' ünün ise çocuklarına duygusal istismar/ ihmal uyguladıkları saptanmıştır. Ayrıca ailedeki çocuk sayısının ve eşi tarafından dayak yemenin annelerin istismara yönelmesinde önemli etkenler olduğu görülmüştür (Güler ve ark., 2002:128) .

Kocaer (2006)' in hekim ve hemşirelerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri adlı çalışmasında amaç; çocuk ihmal ve istismarının tanılanmasında önemli rolü olan koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hemşirelerin ve hekimlerin konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemektir. Araştırmaya İstanbul il sınırlarında bulunan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerinin tümü (35 merkez) katılmıştır. Araştırma verileri "Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanılanmasına yönelik ölçek formu" kullanılarak elde edilmiştir. Hekimlerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerini tanılama genel ölçek bilgi puan ortalaması 3,94±4,00, hemşirelerin bilgi puan ortalaması 3,74±4,00 olarak saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali tanılama durumunun hekimlere oranla daha düşük olduğunu bulunmuştur.

Akgiray'ın 2007 yılında yaptığı, 8-10 Yaş Çocuklarda İstismarı Önleme Yöntemleri çalışmasında 8-10 yaş aralığında 42 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri ile çalışılmıştır. İstismarı önleme amacıyla verilen bilgilendirmenin etkililiğini görebilmek amacıyla ön test son test değerlendirmelerine tekrarlı ölçüm analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amacını desteklemiş ve çocuklara yapılan sözel bilgilendirmenin ve ebeveynlere yapılan yazılı bilgilendirmenin istismar hakkında bilgiyi artırdığı görülmüştür. Ailelerle iletişimin çok önemli olduğu, ev ziyaretleri, istismarı önlemede bilgilendirme üzerinde durulmuş ve istismarı önlemede bilgilendirmenin ülkemizde yaygın olduğu, ev ziyaretlerinin kısmen de olsa bu sorunu çözebileceği saptanmıştır.

Erol'un 2007 yılında yaptığı "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin, Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları" konulu araştırmasını Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında görev yapan 160 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın amacı okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar

belirtilerine ilişkin farkındalıklarını ölçmektir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada yetersiz kaldıkları görülmüştür. Öğretmenlerin fiziksel istismar bulgularını saptamaları ile hizmet süreleri, mezun oldukları okul ve konu hakkındaki bilgi durumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Genel olarak 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada diğer hizmet süresine sahip öğretmenlere göre daha duyarlı olduğu görülmektedir.

Tugay'ın 2008 yılında yaptığı ‘‘Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri’’ adlı araştırmanın amacı; çocuk istismar ve ihmalinin tanınmasında önemli rolü olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemek ve farkındalık düzeyini belirlemeye yönelik bir ölçme aracını Türk Literatürü’ ne kazandırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma 400 öğretmenle yapılmıştır. Araştırmanın birinci kısmında öğretmen ve okul özellikleri, kanun ve politikalar hakkındaki farkındalıkları, çocuk ihmal ve istismarı türlerinin belirleyicileri hakkında bilgi, yaygınlığı ile ilgili inanışlar, konuyu bildirim durumu değerlendirilmiştir. İkinci kısmındaysa; öğretmen ve okul özelliklerinin cevap verilen 32 hikaye değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Öğretmenlerin hikayelerde çocuk ihmal ve istismarını belirlemeye yönelik verdikleri cevapların ortalaması 5 üzerinden 3.01 olup ‘‘emin değilim’’ şeklindedir. Bildirime yönelik verdikleri cevapların ortalaması ise 2.77 olup muhtemelen hayır ve emin değilim arasındadır. Çocuk ihmal ve istismarını belirleme olasılıklarının artması ile öğretmenlerin bildirim olasılıklarının da arttığı görülmüştür. Sonuç olarak öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tanılama konusunda kendilerinden emin olmadıkları ve bildirime yönelik eksiklerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dönmez bican'ın 2009 yılında yaptığı ‘‘Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri ve Velilerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri’’ adlı araştırmasında, Balıkesir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, ilköğretim okulları ve bağımsız anaokullarında çalışan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin ve sınıflarında eğitim gören okul öncesi öğrencilerinin annelerinin ve babalarının çocuk istismarı ve ihmeline yönelik görüşleri ile istismarı ve ihmali önlemeye yönelik önerileri incelenmiştir. Araştırma Balıkesir il merkezinde bulunan 93 okul öncesi öğretmeni ve 279 anne ile 279 babaya uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda öğretmenler, anne ve babaların çocuk istismarı konusunda bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Ankette yer alan okul öncesi öğretmenleri ve velilerin çoğu ankette yer alan ifadelerin çoğunluğuna, büyük oranda

istismardır/ihmaldir yanıtını vermişlerdir. Ancak istismar ve ihmal türlerine yönelik sınıflamada, okul öncesi eğitim öğretmenleri ve velilerin birden fazla istismar ve ihmal türüne dahil edilebileceği beklentisi yüksek olan ifadelerde bile çoğunlukla yalnızca bir istismar veya ihmal türüne yönelik yanıt verme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Zoroğlu ve ark.'nın (2001) ‘‘Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları’’ adlı araştırmalarında İstanbul’un Avrupa yakasının değişik bölgelerindeki dört lisenin birinci ve ikinci sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin tümü çalışmada denek grubu olmuştur. Deneklere buldukları sınıflarda ilk olarak 15 dakika süren, standart bir bilgilendirme konuşması yapılmış ve daha sonra DYÖ (Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği) ve Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Alma Formu verilmiş ve yanıtlamaları istenmiştir. Çalışma sonucunda cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmal türü travmatik yaşantılar göz önüne alındığında, lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin yaklaşık %35’inin en az bir, %14.3’ünün en az iki ve %5.6’sının en az üç değişik tür travmatik yaşantıya maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Örneklem grubunun temsil ettiği toplum diliminde, her üç ergenden birinin çocukluk çağı ruhsal istismar ve ihmal yaşantılarından birine maruz kaldığını, her beş ergenden birinin kendisine fiziksel olarak zarar verme davranışı gösterdiğini ve her on ergenden birinin de öz kıyım girişimleri ve disosiyasyon arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur.

Akduman 2010 yılında çalışmasını okulöncesi dönem çocuğu olan annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerini belirlemek ve bu uygulamaları çocuk istismarı açısından değerlendirmek amacıyla yapmıştır. Araştırmada çalışma grubunu 247 anne oluşturmuştur. Çalışma sonucunda annelerin çocuğu disipline etmek için en çok kullandıkları yöntemin kızma, tehdit etme, bağırma ve azarlama ve televizyonu ve bilgisayar yasaklama olduğu bulunmuştur. En az kullanılan yöntemler ise küfür etme, aşığılama ve hakaret etme ile yapamayacağı kadar çok iş verme olarak bulunmuştur. Çalışma sonucunda ebeveynlerin çocuklarının istenmeyen davranışlarını değiştirmede etkili olmadıkları saptanmıştır. Çocuğun disiplini amacıyla uygulanan davranışlar çocuğa psikolojik ve fiziksel olarak zarar verici boyuta ulaştığında, çocuk istismarı kapsamında ele alınması gereken bu davranışların azaltılması ve konuyla ilgili toplumsal duyarlılığın artırılması için bireylerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Kaya (2010) çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü çalışmasını çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ile erişkinlikteki kişiler arası tarzlar arasındaki ilişkileri ve yanı sıra erken dönem uyum bozucu şemaların bu olası ilişkide aracı bir rolünün olup olmadığını incelemek amacıyla yürütmüştür. Araştırma 20-48 yaş arası 300 kişiye uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın ve erken dönem uyum bozucu şemaların, olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarını yorumladığını göstermektedir. Ayrıca erkek katılımcıların kadınlara göre daha fazla çocukluk istismarı, erken dönem uyum bozucu şema ve olumsuz kişilerarası ilişki tarzları bildirilmiştir.

Pala (2011)'nın geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri konulu araştırma; çocuk ihmali ve istismarının tanılanması ve önlenmesi konusunda önemli rolü olan öğretmenlerin henüz eğitimleri aşamasında iken konuya ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla planlanmıştır. Çalışma 2010-2011 eğitim-öğretim yılı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinin son sınıf öğrencilerinden öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmeye yönelik hazırlanan anketi dolduran 171 kişi ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda araştırmaya katılanların 156'sı (%91,2), daha önce çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili hiç ders almadığını bildirmiştir. Araştırmaya katılanların %87,7 'si kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır. %73,7'si milli eğitim politikalarına göre bildirim zorunluluğu olduğunu düşünürken, %96,5'i ahlaki anlamda bildirim zorunluluğu olduğu inancındadır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını belirlemektir. Araştırmada nicel yöntem ve tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar,2007). Survey, Sosyal Bilimlerde ve Sosyolojide çok yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biridir ve birçok farklı alanda kullanılmaktadır (Kuş, 2003).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evreni, Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda görev yapan tüm okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında, Balıkesir merkez ve ilçeleri genelinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu evrenden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen Edremit, Burhaniye, Gönen, Havran ve İvrindi ilçeleri ile Balıkesir merkezden seçilen ilköğretim okulu bünyesindeki 200 anasınıfı öğretmeninden oluşmaktadır.

3.3.Veritoplama Aracı

Araştırmanın verileri anket tekniğinden yararlanılarak toplanmıştır. Anket ‘‘Posta ile soru kağıdı gönderilerek ya da kişilere gidilerek herhangi bir konuda görüşlerinin saptanmasıdır (Kaptan, 1993:34).

Ölçme aracı dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ‘‘kişisel bilgileri’’ kapsamakta ve okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyet, hizmet süresi, eğitim düzeyi, hizmet içi eğitim kurslarına katılma düzeyi bilgilerini içermektedir. İkinci bölüm, okul öncesi

öğretmenlerinin çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyini ölçmekte ve duygusal, fiziksel, cinsel istismar belirtileri faktörleri altında 21 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkındalık düzeylerini ölçmekte ve duygusal, fiziksel, cinsel istismarın davranışsal belirtileri faktörleri altında 19 maddeden oluşmaktadır. Son bölüm raporlama süreçleri ile ilgili 3 maddeden oluşmaktadır. Tablo 2’de ölçme aracında gruplaştırılan faktör ve maddelere ilişkin bilgiler verilmektedir.

Tablo 1. “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarını Belirlemeye Yönelik Kullanılan Ölçme Aracının Faktör ve Örnek Maddeleri

Boyut	Faktör	Madde Sayısı	Örnek Madde
Çocuk İstismarı Belirtilerini Saptayabilme	Duygusal istismar	7	Yabancılara yaklaşmak istememe
	Fiziksel İstismar	8	Yüzde, dudakta ve ağızda açıklanamayan morluklar
	Cinsel İstismar	6	Altını ıslatma, parmak emme, tırnak yeme gibi davranış sorunları
Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin Farkındalık Düzeyi	Duygusal istismar	7	Çocukta “ben yapamam” gibi yetersizlik duygusu olması
	Fiziksel İstismar	6	Çocuğun ağrı verici uyaranlara aşırı tepki göstermesi
	Cinsel İstismar	6	Çocuğun resimlerinde erkek ve bayan objelerin cinsel organlarını karalaması
Raporlama Süreçleri	Raporlama Süreçleri	4	Çocuk istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduğunuzu düşünüyor musunuz?
Toplam Madde Sayısı		44	

Maddelere öğretmenlerin ne derece katıldıklarını ortaya koymak amacıyla Çocuk İstismarı Belirtilerini Saptayabilme ve Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin Farkındalık Düzeyi boyutlarına ilişkin maddeler “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” biçiminde; raporlama süreçlerine ilişkin ilk üç madde ise “Evet”, “Emin değilim” ve “Hayır” biçiminde derecelendirilmiştir. Ölçme aracı kapsam geçerliliğinin yanında yapı ve görünüş geçerliliği anlamında gözden geçirilmiştir. Ölçme aracının ön uygulaması yapılmış ve güvenilirlik sonuçlarına bakılmıştır. Güvenirlik analizi sonuçları Tablo 2 de verilmektedir.

Tablo 2. Güvenirlik Analizi Sonuçları

Boyut	Faktör	Cronbach Alpha Değeri
Çocuk İstismarı Belirtilerini Saptayabilme	Duygusal istismar	,837
	Fiziksel İstismar	,750
	Cinsel İstismar	,802
Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin Farkındalık Düzeyi	Duygusal istismar	,816
	Fiziksel İstismar	,741
	Cinsel İstismar	,741
Toplam Madde Sayısı		,922

Cronbach alfa katsayılarının faktörler ve ölçeğin geneli için yüksek olması, ölçek maddelerinin belli bir amacı ölçmek için bir araya getirildiğinin ve bütün içinde eşit ağırlıklara sahip olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu sonuç her bir madde ile bütün arasındaki ilişkinin yüksek olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Cronbach alfa katsayılarının yüksek olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde SPSS13.0 programından yararlanılmıştır. Her bir ölçek kodlanarak verilerin girişi yapılmıştır. Olumsuz maddelere verilen değerler tersine dönüştürülerek maddelerin ilgili faktörler altında toplam puanlarının hesaplanması yapılmıştır. Bu işlem sürecinde olumlu ifadeli maddeler 3 (Evet), 2 (Kısmen), 1 (Hayır) şeklinde puanlanırken, olumsuz ifadeli maddeler ters yönde işleyecek şekilde 1, 2, 3 olarak puanlanmıştır. Öğretmen adaylarının maddede belirtilen yargıya katılma düzeyinden katılmama düzeyine doğru değişen üçlü bir derecelendirme kullanıldığından ve bu üçlü derecelendirmenin iki eşit aralıktan oluşması nedeni ile $2/3=0,66$ katsayısı bulunmuş ve bu katsayı ölçek puanlarının gerçek aralıklarını belirlemede kullanılmıştır (1-1,66 hayır; 1,67-2,33 kısmen/emin değilim; 2,34-3,00 evet). Katılımcıların anket formunda yer alan maddelere ilişkin görüşlerinin derecelerini belirlemede, ortalama puan içinde kaldığı ölçek aralığına göre yorumlanmıştır.

Verilerin analizinde hangi testin uygun olacağına karar vermek amacı ile dağılımın normallikine bakılmış ve dağılımın normal olduğu histogram analizi ile skewness ve kurtosis değerlerine bakılarak varsayılmıştır. Skewness ve kurtosis değerlerinin -2 ile +2 arasında yer alması ve sıfıra yakın değerler göstermesi normallik varsayımına temel oluşturmaktadır. Ayrıca her bir boyuta göre, değişkenlerin belirlenmiş olan kategorilerine

düşen puanların varyanslarının homojenlik koşulunun sağlanıp sağlanmadığı test edilmesi gereği bulunmaktadır. Fakat, sonucun homojen çıkmaması parametrik testlerin uygulanmasında sorun çıkarmamaktadır. Varyansların homojen olup olmaması, bakılacak olan t-testinde uygulanan çoklu karşılaştırma testlerinin seçimini etkilemektedir. Fakat grup sayısı koşulu parametrik ve parametrik olmayan test seçiminde etkili olmaktadır. Parametrik testlerin uygulanmasında her bir bağımsız değişkendeki karşılaştırılan grup sayılarının en az 20 olması beklenir. Bu nedenle hizmet içi eğitim alma durumu değişkeni parametrik test, diğer değişkenlerin ise parametrik olmayan testlerle analizlerinin yapılması uygun görülmüştür.

Güvenirlilik analizinde Cronbach Alpha değerine bakılmıştır. Güvenirlilik analizi sonuçları değerlendirilirken güven aralıkları şu şekilde tanımlanmıştır:

- 0,00 ile 0,39 arası, ölme aracı güvenilir değildir.
- 0,40 ile 0,59 arası, ölçme aracının güvenirliliği düşüktür.
- 0,60 ile 0,79 arası, ölçme aracı güvenilirdir.
- 0,80 ile 1,00 arası ise ölçme aracı yüksek düzeyde güvenilirdir.

Tanımlayıcı analizlerde betimsel istatistik yöntemleri (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma), değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın analizinde ise t-testi, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi (p) 0.05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu aşamasında alt amaçlar doğrultusunda istatistiki analizlerin sonuçları sunulmakta ve yorumlanmaktadır.

Tablo 3. Betimsel İstatistikler

Bağımsız Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	141	94,0
	Erkek	9	6,0
	Toplam	150	100,0
Hizmet Süresi	0-5 yıl	60	40,0
	6-10 yıl	42	28,0
	11-15 yıl	25	16,7
	16-20 yıl	15	10,0
	21 yıl ve üstü	8	5,3
	Toplam	150	100,0
Eğitim Düzeyi	Kız Meslek Lisesi	2	1,3
	Önlisans	12	8,0
	Lisans	128	85,3
	Lisansüstü	7	4,7
	Diğer	1	,7
	Toplam	150	100,0
Hizmetiçi Eğitim Alma Durumu	Evet	95	63,3
	Hayır	55	36,7
	Toplam	150	100,0

Çalışmanın örneklemini oluşturan okul öncesi öğretmenlerinin demografik yapıları ve çalışmada kullanılan bağımsız değişkenlere ilişkin dağılımları yapıları şu şekildedir:

Çalışmaya toplamda 150 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin 141'ini kadın, 9'unu erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerinin hizmet sürelerine göre dağılımlarına baktığımızda, beş yıla kadar kıdemi olan 60 öğretmen, 6-10 yıl arası kıdemi olan 42 öğretmen, 11-15 yıl arası kıdemi olan 25 öğretmen, 16-20 yıl arası kıdemi olan 15 öğretmen ve 21 yıl ve üstü kıdeme sahip olan 8 öğretmen olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yüzde (%) 75'inden fazlasının 10 yıldan az kıdeme sahip olduğu görülmektedir. İki okul öncesi öğretmeninin Kız Meslek Lisesi, 12'sinin Önlisans, 128'inin Lisans ve 7'sinin de Lisansüstü eğitim mezunu olduğu

görülmektedir. Bir okul öncesi öğretmeni diğer seçeneği mezunudur. 95 okul öncesi öğretmeni çocuk istismarı konusunda hizmet-içi eğitim aldığını belirtirken, 55'i çocuk istismarı konusunda hizmet-içi eğitim almadığını belirtmektedir.

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı belirtilerini (duygusal, fiziksel ve cinsel istismar faktörlerinde) saptayabilme düzeyleri incelenmektedir.

Tablo 4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Belirtilerine Yönelik Görüşleri

Faktör	Madde				\bar{X}	S
		Evet	Kısmen	Hayır		
Duygusal İstismar Belirtisi	Arkadaşlık kurmada zorlanma	f 66	72	12	2,36	,63
		% 44,0	48,0	8,0		
	Çok pasif ve kendi halinde olma	f 76	61	13	2,42	,65
		% 50,7	40,7	8,6		
	Yabancılara yaklaşmak istememe	f 93	41	16	2,51	,68
		% 62,0	27,3	10,7		
	Yeme bozuklukları olma	f 26	74	50	1,84	,70
	% 17,4	49,3	33,3			
Alınan olma	f 40	83	27	2,09	,67	
	% 26,7	55,3	18,0			
Alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış bozuklukları gösterme	f 84	62	4	2,53	,55	
	% 56,0	41,3	2,7			
Kendine güvensiz olma	f 86	54	10	2,51	,62	
	% 57,3	36,0	6,7			
Fiziksel İstismar Belirtisi	Yüzde, dudakta ve ağızda açıklanamayan morluklar	f 133	15	2	2,87	,37
		% 88,7	10,0	1,3		
	El ve ayakta yanıklar	f 97	50	3	2,63	,53
		% 64,7	33,3	2,0		
	Ağızda, dudaklarda ve gözlerde açıklanamayan yaralar ve zedelenmeler	f 134	16	0	2,89	,31
		% 89,3	10,7	,0		
	Vücutun herhangi bir yerinde ısırma ilişkili izler	f 126	22	2	2,83	,41
		% 84,0	14,7	1,3		
	Vücutta farklı tonlarda morluklar	f 118	30	2	2,77	,45
	% 78,7	20,0	1,3			
Vücutta halka şeklinde çürükler	f 126	22	2	2,83	,41	
	% 84,0	14,7	1,3			
Bilek ve boyunda kordon, ip v.b izler	f 139	11	0	2,93	,26	
	% 92,7	7,3	,0			
Vücutta kemer, elektrik kordonu gibi obje izleri	f 145	4	1	2,96	,23	
	% 97,7	2,7	,6			
Cinsel İstismar Belirtisi	Çocukta yeme ve uyku bozuklukları	f 36	83	31	2,03	,67
		% 24,0	55,3	20,7		
	Altını ıslatma, parmak emme, tırnak yeme gibi davranış sorunları	f 55	86	9	2,30	,58
		% 36,7	57,3	6,0		
	Sık ve devamlı cinsel oyun	f 88	51	11	2,51	,63
		% 58,7	34,0	7,3		
Mide bulantısı şikayetleri	f 35	71	44	1,94	,73	
	% 23,4	47,3	29,3			
Yabancılardan korkma	f 71	65	14	2,38	,65	
	% 47,3	43,3	9,4			
İçe kapanık ve çekingen olma	f 64	72	14	2,33	,64	
	% 42,7	48,0	9,3			

3: Evet; 2: Kısmen; 1: Hayır

Tablo 4'te belirtildiği gibi, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı belirtilerine yönelik görüşleri duygusal, fiziksel ve cinsel istismar faktörlerine göre şu şekildedir:

4.1.1.Duygusal İstismar;

Okul öncesi öğretmenleri duygusal istismar belirtisine yönelik “Yeme bozuklukları olma” ($\bar{X}=1,84$) ve “Alınan olma” ($\bar{X}=2,09$) maddelerine kısmen düzeyinde cevap vermektedirler. Duygusal istismar belirtisine yönelik diğer maddelere “evet” düzeyinde görüş belirtmektedirler. Öğretmenler yeme bozuklukları olma ve alınan olmayı kısmen duygusal istismar belirtisi olarak görmektedir. Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda birçok duygusal, davranışsal, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalarda duygusal istismara uğrayan 2-3 yaş çocuklarında yeme bozukluklarına rastlanmaktadır. Ayrıca duygusal istismara uğrayan çocuklar, aile ilgisi ve sevgisinden yoksun oldukları için daha fazla alınan olarak, çevresindekilerin ilgisini kendi üzerlerine çekmek istemektedirler.

“Alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış bozuklukları gösterme” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 56,0’sı “evet”, yüzde 41,3’ü “kısmen” ve yüzde 2,7’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,53$). Öğretmenler alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış sorunlarını duygusal istismar belirtisi olarak görmektedir. Duygusal istismarı incelemeye yönelik klinik olay çalışmaları ve bilimsel araştırma sonuçları, bu istismar türünün çocuk ve gençler üzerindeki etkilerinden birinin de alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış bozuklukları olduğunu göstermektedir.

“Kendine güvensiz olma” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 57,3’ü “evet”, yüzde 36,0’u “kısmen” ve yüzde 6,7’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,51$). Öğretmenlerin çoğunluğu kendine güvensiz olmayı duygusal istismar belirtisi olarak görmektedir. Duygusal istismara uğrayan çocuklar anne ve babalarından sıcaklık ve sevgi görmedikleri için kendini güvende hissetmemekte, kendilerini yetersiz ve değersiz bulmaktadırlar.

“Yabancılara yaklaşmak istememe” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 62,0’si “evet”, yüzde 27,3’ü “kısmen” ve yüzde 10,7’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,51$). Öğretmenler çocuğun yabancılara yaklaşmak istememesini duygusal istismar belirtisi olarak görmektedir. Duygusal istismara uğrayan çocuklar, kendilerine ve etrafa karşı güvenlerini yitirdiklerinden dolayı yabancılara yaklaşımdan çekinirler.

“Çok pasif ve kendi halinde olma” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 50,7’si “evet”, yüzde 40,7’si “kısmen” ve yüzde 8,6’sı “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,42$). Çocuğun davranışları duygusal istismarın meydana geldiğine ilişkin önemli bilgiler verir. Çocuğun çok pasif olması, arkadaşlarıyla grup oyunlarına katılmaktan çekinmesi, kendi halinde olması onun duygusal istismar gördüğünün kanıtıdır. Öğretmenlerin çoğunluğu bu maddeye katılmıştır.

“Arkadaşlık kurmada zorlanma” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 44,0’ü “evet”, yüzde 48,0’i “kısmen” ve yüzde 8,0’i “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,36$). Arkadaşlık kurmada zorlanmayı öğretmenler kısmen duygusal istismar belirtisi olarak görmüştür. Duygusal istismara uğrayan çocuklar, sevgi eksikliği ve ailelerinden gereksindikleri ilgi, sevgi ve bakımdan muhtaç bırakılmalarından dolayı, kendilerine karşı güvenlerini yitirdikleri için sosyal ortamlarda olmaktan sıkılırlar. Arkadaşlık kurmakta zorlanırlar ve genellikle yalnız oyunları tercih ederler.

Duygusal istismarın çocuklardaki olası göstergeleri depresyon, geri çekilme, düşük benlik saygısı, yüksek kaygı düzeyi, korku dolu olma, fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimde gecikmeler, saldırganlık, kendine zarar verici davranışlar, uyku bozukluğu, yaşa ve gelişimine uygun olmayan davranışlar, tıbbi temelli olmayan fiziksel şikayetler ve aşırı derecede bağımlı olma v.b biçiminde ifade edilebilir (Yalın ve diğerleri, 2003: 25).

4.1.2.Fiziksel İstismar

Okul öncesi öğretmenleri fiziksel istismar belirtisine yönelik tüm maddelere “evet” düzeyinde görüş belirtmektedirler.

“Vücütta kemer, elektrik kordonu gibi obje izleri” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 97,7’si “evet”, yüzde 2,7’si “kısmen” ve yüzde 0,6’sı “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,96$). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu maddeyi fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir. Erol (2007) tarafından gerçekleştirilen “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları” konulu yüksek lisans tezinde ‘Çocuğun yüzünde morluk, yara ve bereler’ ifadesini istismar belirtisi gören öğretmenler %45,7 ‘lik orana sahiptir. Uysal (1998) ‘ın’Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması’ konulu yüksek lisans tezinde

“Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda saçlı deri, yüz, kulak, çene, boyun ve eklemlerin çevresinde lezyonlar sık görülür” ifadesi %82,1 oranında hemşirelerce doğru bulunmuştur. Aynı araştırmada ebelerin %82,7’si anılan ifadeyi istismar belirtisi olarak görmüştür. Araştırma sonuçları birbirini desteklemektedir.

“Bilek ve boyunda kordon, ip v.b izler” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 92,7’si “evet”, yüzde 7,3’ü “kısmen” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,93$). Öğretmenler bilek ve boyunda kordon, ip v.b izleri olmasını fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedirler. Karaman (1993)’ın araştırmasında ilkokul öğretmenlerinin % 88,4’ü “Çocuğun ana-babası veya bakmakla yükümlü kimseler tarafından sopa, kayış ya da başka araçlarla dövülmesi”ni istismar olarak görmektedir. Erol (2007)’nin araştırmasında öğretmenlerin %87,9’u “Bilek ve boyunda kordon, ip, v.b izler”i fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir. Araştırma sonuçları birbirini desteklemektedir.

“Ağızda, dudaklarda ve gözlerde açıklanamayan yaralar ve zedelenmeler” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 89,3’ü “evet”, yüzde 10,7’si “kısmen” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,89$). Öğretmenler bu maddeyi fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir. Çocuğun yüzünde sebepsiz yere sık aralıklarla görülen yaralanma ve zedelenmeler, istismar belirtisidir.

“Yüzde, dudakta ve ağızda açıklanamayan morluklar” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 88,7’si “evet”, yüzde 10,0’u “kısmen” ve yüzde 1,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,87$). Öğretmenler yüzde ve dudakta açıklanamayan morlukları fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir.

“Vücudun herhangi bir yerinde ısırma ilişkin izler” ($\bar{X}=2,83$) ve “Vücutta halka şeklinde çürükler” ($\bar{X}=2,83$) maddelerine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 84,0’ü “evet”, yüzde 14,7’si “kısmen” ve yüzde 1,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler. Öğretmenler bu maddeleri fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir.

“Vücutta farklı tonlarda morluklar” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 78,7’si “evet”, yüzde 20,0’si “kısmen” ve yüzde 1,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,77$). Öğretmenler çocuğun vücudunda farklı tonlarda morluklar olmasını fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir. Erol (2007)’nin çalışmasında öğretmenlerin %84,3’ünün “Çocuğun vücudunda farklı tonlarda bulunan morluklar”ı

fiziksel istismar belirtisi olarak gördükleri görülmektedir. Hemşirelerde “Fiziksel istismar tanısında eskimozların değişik renkte olması önemlidir” ifadesini doğru bulanlar %50,8’dir. Bu bulguda öğretmenlerin ebelerine göre daha duyarlı oldukları görülmektedir.

“El ve ayakta yanıklar” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 64,7’si “evet”, yüzde 33,3’ü “kısmen” ve yüzde 2,0’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,63$). Öğretmenler el ve ayakta yanıklar bulunmasını fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin fiziksel istismar belirtilerini saptamada yeterli oldukları görülmüştür

4.1.3.Cinsel İstismar

Okul öncesi öğretmenleri cinsel istismar belirtisine yönelik “Sık ve devamlı cinsel oyun” ($\bar{X}=2,51$) ve “Yabancılardan korkma” ($\bar{X}=2,38$) maddelerine “evet” düzeyinde cevap vermektedirler. Cinsel istismar belirtisine yönelik diğer maddelere “kısmen” düzeyinde görüş belirtmektedirler.

“İçe kapanık ve çekingen olma” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 42,7’si “evet”, yüzde 48,0’i “kısmen” ve yüzde 9,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,33$). İçe kapanık ve çekingen olmayı öğretmenlerin çoğunluğu kısmen cinsel istismar belirtisi olarak görmektedir. Uysal’ın 1998 yılında hemşire ve ebelerin istismara yönelik bilgi düzeylerini saptamaya çalıştığı çalışmasında hemşireler en yüksek puanı “İstismar ve ihmale uğramış çocuklar içe kapanıklık gösterebilir” maddesine vermiştir.

“Altını ıslatma, parmak emme, tırnak yeme gibi davranış sorunları” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 36,7’si “evet”, yüzde 57,3’ü “kısmen” ve yüzde 6,0’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,30$). Cinsel istismara uğrayan çocuklarda, travmanın etkisi ile birtakım davranış bozuklukları ortaya çıkmaktadır.

“Çocukta yeme ve uyku bozuklukları” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 24,0’ü “evet”, yüzde 55,3’ü “kısmen” ve yüzde 20,7’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,03$). Çocukta yeme ve uyku bozuklukları olması da öğretmenlerin çoğunluğu tarafından kısmen cinsel istismar belirtisi olarak görülmektedir. Ancak cinsel istismara uğrayan çocuklarda uzmanlar tarafından yeme ve uyku bozuklukları yaşanan depresyon sebebiyle görülmüştür.

“Mide bulantısı şikayetleri” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 23,4’ü “evet”, yüzde 47,3’ü “kısmen” ve yüzde 29,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=1,94$). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu mide bulantısı şikayetlerini kısmen cinsel istismar belirtisi görmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklar, yaşadıkları travmanın etkisi ile sürekli mide bulantısı şikayetlerinde bulunmaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler en fazla fiziksel istismarı saptama konusunda yeterlidir. Cinsel istismar ve duygusal istismarı saptamada kararsızlıklar yaşamaktadırlar. Bu sonuçlar da öğretmenlerin istismar konusunda bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir.

Tugay (2008)’in yaptığı çalışmada öğretmenlerin en fazla cinsel istismarı tanımlama konusunda yetersiz oldukları görülmektedir. Elde edilen yüzdelerin güven ortalamalarına baktığımızda fiziksel istismar (3,62) ve duygusal istismar (3,56), en düşük ortalamanın cinsel istismara (3,04) ait olduğu saptanmıştır. Bu ortalamalar öğretmenlerin cinsel istismar dışında istismar türlerini tanımlamada biraz hazırlıklı olsalar da kendilerine güvendiklerini göstermektedir. Cinsel istismarı tanımlamada ise emin değillerdir.

Walsh ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada ise elde edilen sonuçlara benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmaya katılan 254 öğretmenin çocuk ihmal ve istismarını tanımlamadaki güven ortalamaları fiziksel istismar 3,65, duygusal istismar 3,27 ve cinsel istismar 2,98 şeklindedir. Güven ortalamalarına göre ise 3,40 ortalama ile çalışmaya katılan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tanımlamada emin olmadıklarını göstermektedir.

Pala (2011)’in çalışmasında katılımcıların çocuk ihmal ve istismarı tanımlanmasında kendilerine ne kadar güvendikleri araştırılmış olup öğretmen adaylarının en çok kendilerine güven belirttikleri ve çok hazırlıklıym dedikleri duygusal istismardır (%8.2). Duygusal istismarı ihmal (%5.3), fiziksel istismar (%4.1) ve cinsel istismar (%2.9) takip etmektedir. Katılımcıların kendilerini en yüksek oranda “çok hazırlıksız” olarak değerlendirdikleri istismar tipi ise yine cinsel istismar olup (%12.9), bunu fiziksel istismar (%7.0), ihmal (%5.8) ve duygusal istismar (%5.3) takip etmektedir. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismar türlerini tanımlamaya yönelik verdikleri yanıtlardan çalışmaya katılan öğrencilerin, en fazla cinsel istismarı konusunda yetersiz olduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu ortalamalar öğretmen adaylarının ihmal ve istismar türlerini tanımlama konusunda hazırlıksız olduklarını ve emin olmadıklarını göstermektedir. Bu çalışma da çalışmamızı destekler niteliktedir.

Kocaer tarafından hekim ve hemşirelerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin incelendiği çalışmada hekimlerin çocuk istismarı ve ihmalini tanımlamada aldıkları puan 3.92, hemşirelerin ise 3.74'tür. Hekim ve hemşirelerin aldıkları genel ölçek puanları çalışmamızı destekler niteliktedir.

Kenny (2001)'nin Amerika'da yapmış olduğu çalışmada; öğretmenlerin %77'si çocuk ihmalini tanımlamada yetersiz olduklarını belirtirken, %54,5'i cinsel istismarı, %81'i ise fiziksel istismarı tanımlamada hazırlıksız olduklarını belirtmişlerdir. Tanımlamada en fazla hazırlıklı oldukları istismar türü ise cinsel istismar (%14,5) olarak belirlenmiştir. Bunu fiziksel istismar %10,5 takip etmektedir.

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin (duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın davranışsal belirtileri faktörlerinde) farkında olma düzeyleri incelenmektedir.

Tablo 5. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Davranış Belirtilerine Yönelik Görüşleri

Faktör	Madde				\bar{X}	s
		Evet	Kısmen	Hayır		
Duygusal İstismarın Davranışsal Belirtisi	Çocukta "ben yapamam" gibi yetersizlik duygusu olması	f 76	60	14	2,41	,66
		% 50,7	40,0	9,3		
	Çocuğun oyunlarda pasif davranması, grup oyunlarından çok yalnız oyunları tercih etmesi	f 69	69	12	2,38	,63
		% 46,0	46,0	8,0		
	Çocuğun oyunlarda lider rolü üstlenmesi	f 12	37	101	1,41	,64
		% 8,0	24,7	67,3		
	Çocuğun okulda öğretmeninden aşırı ilgi beklemesi	f 31	86	33	1,99	,66
	% 20,7	57,3	22,0			
Duygusal İstismarın Davranışsal Belirtisi	Çocuğun yeme bozuklukları göstermesi	f 31	87	32	1,99	,65
		% 20,7	58,0	21,3		
	Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması	f 49	76	25	2,16	,69
		% 32,7	50,7	16,7		
	Çocuğun arkadaşlık kurmada zorlanması	f 58	83	9	2,33	,59
		% 38,7	55,3	6,0		
	Çocuğun ağrı verici uyarılara aşırı tepki göstermesi	f 80	64	6	2,49	,58
	% 53,3	42,7	4,0			
Fiziksel İstismarın Davranışsal Belirtisi	Çocuğun okula erken gelmesi ve okuldan ayrılmak istememesi	f 55	75	20	2,23	,67
		% 36,7	50,0	13,3		
	Çocuğun oyunlarında çocuklara karşı fiziksel şiddet uygulaması	f 88	58	4	2,56	,55
		% 58,7	38,7	2,6		
	Çocuğun yetişkin etkileşiminden kaçınması	f 65	76	9	2,37	,60
		% 43,3	50,7	6,0		
	Çocuğun sürekli ağrılarında şikayet etmesi	f 76	65	9	2,45	,61
	% 50,7	43,3	6,0			
Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtisi	Çocuğun saldırganlık, geri çekilme gibi uç davranışlar sergilemesi	f 93	54	3	2,60	,53
		% 62,0	36,0	2,0		
	Çocuğun resimlerinde erkek ve bayan objelerin cinsel organlarını karalaması	f 114	33	3	2,74	,48
		% 76,0	22,0	2,0		
	Resimlerinde siyah ve gri tonları çok fazla kullanması	f 57	72	21	2,24	,68
		% 38,0	48,0	14,0		
	Oyunlarında cinsel içerikli hareketler ve sözler kullanması	f 71	70	9	2,41	,60
	% 47,3	46,7	6,0			
Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtisi	Oyunlarda lider rolü üstlenmesi	f 7	32	111	1,31	,55
		% 4,7	21,3	74,0		
	Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması	f 33	85	32	2,01	,66
		% 22,0	56,7	21,3		
	Çocuğun yabancılara yaklaşımdan çekinmesi	f 63	79	8	2,37	,58
		% 42,0	52,7	5,3		

3: Evet; 2: Kısmen; 1: Hayır

Tablo 5'te belirtildiği gibi, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarının davranışsal belirtilerine (duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın davranışsal belirtileri faktörlerinde) yönelik görüşleri şu şekildedir:

4.2.1.Duygusal İstismarın Davranışsal Belirtileri;

Okul öncesi öğretmenleri duygusal istismarın davranışsal belirtilerine yönelik “Çocukta ben yapamam gibi yetersizlik duygusu olması” ($\bar{X}=2,41$) ve “Çocuğun oyunlarda pasif davranması, grup oyunlarından çok yalnız oyunları tercih etmesi” ($\bar{X}=2,38$) maddelerine “evet” düzeyinde; “Çocuğun oyunlarda lider rolü üstlenmesi” ($\bar{X}=2,41$) maddesine “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler. Duygusal istismarın davranışsal belirtilerine yönelik diğer maddelere “kısmen” düzeyinde görüş belirtmektedirler.

“Çocuğun arkadaşlık kurmada zorlanması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin % 38,7’si “evet”, % 55,3’ü “kısmen” ve % 6,0’sı “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,33$). Öğretmenler arkadaşlık kurmada zorlanmayı kısmen duygusal istismarın davranışsal belirtisi olarak görmektedir. Ancak duygusal istismar, çocukta özsaygıyı ve kişilerarası ilişki becerisini engellemektedir. Ayrıca; bağırma, aşağılama, sürekli azarlama, korkutma gibi davranışlara maruz kalmaktadırlar ve bu da onların arkadaşlık kurmasını ve sosyalleşmesini engellemektedir.

“Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 32,7’si “evet”, yüzde 50,7’si “kısmen” ve yüzde 16,7’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,16$). Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması öğretmenlerin çoğunluğu tarafından kısmen duygusal istismarın davranışsal belirtisi olarak görülmüştür. Duygusal istismar, çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu çocuklarda zihinsel kapasite olmasına karşın, öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülmektedir. Dolayısıyla duygusal istismar çocuğun hem kişiliğini hem başarısını etkilemektedir.

“Çocuğun yeme bozuklukları göstermesi” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 20,7’si “evet”, yüzde 58,0’i “kısmen” ve yüzde 21,3’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=1,99$). Öğretmenlerin çoğunluğu çocukta yeme bozuklukları olmasını kısmen duygusal istismarın davranışsal belirtisi olarak görmektedir. Duyusal istismara uğrayan çocuklarda yeme bozuklukları görülmektedir. Özellikle 2-3 yaş çocuklarında daha fazladır.

“Çocuğun okulda öğretmeninden aşırı ilgi beklemesi” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 20,7’si “evet”, yüzde 57,3’ü “kısmen” ve yüzde 22,0’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=1,99$). Çocuğun öğretmeninden aşırı ilgi beklemesini öğretmenlerin çoğunluğu kısmen duygusal istismarının davranışsal belirtisi olarak görmektedir. Duyusal istismar gören çocuklarda sevgi boşluğu mevcuttur. Ailelerinden göremedikleri sevgiyi, ailelerinden ayrı kendilerini en yakın hissettikleri kişilerden ummaktadırlar. Okulda öğretmenlerinden aşırı ilgi beklemekte, genellikle içe kapanık ve silik tipler olarak göze çarpmaktadırlar.

Aşırı benimseyici, kabul edici davranış, alışkanlık haline gelmiş bozukluklar (tırnak yeme, parmak emme gibi), davranış bozuklukları, uyku bozuklukları, başkalarından korkma, kendini ifade etme korkusu, mükemmel olmaya çalışma gibi saplantılar, insanlardan ve karanlıktan aşırı korkma duygusal istismar sonucu ortaya çıkan davranış göstergeleridir. Kulaksızoğlu’na göre, duygusal istismara maruz kalan çocuk ve gençler bunlardan; davranışı yapan kişi ile ondan yakınlık derecelerine, davranış süresi ve sıklığına, yaşlarına ve davranış kendilerine yapıldığı sırada içinde buldukları psikolojik duruma bağlı olarak değişik derecelerde etkilenirler (Kulaksızoğlu, 2001:197).

4.2.2.Fiziksel İstismarın Davranışsal Belirtileri

Okul öncesi öğretmenleri fiziksel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik “Çocuğun okula erken gelmesi ve okuldan ayrılmak istememesi” ($\bar{X}=2,23$) maddesine “kısmen” düzeyinde cevap vermektedirler. Fiziksel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik diğer maddelere “evet” düzeyinde görüş belirtmektedirler. Aileleri tarafından evde fiziksel istismara uğrayan çocuklar, kaygı verici ortam olmasından dolayı oraya tekrar geri dönmek istemezler. Evden uzaklaşmak için sebepler ararlar ve okula erken gelirler ve geç ayrılmak isterler.

“Çocuğun saldırganlık, geri çekilme gibi uç davranışlar sergilemesi” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 62,0’si “evet”, yüzde 36,0’sı “kısmen” ve yüzde 2,0’si “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,60$). Öğretmenlerin çoğunluğu çocuğun saldırganlık, geri çekilme gibi uç davranışlar sergilemesini fiziksel istismarın davranışsal belirtisi olarak görmektedir.

“Çocuğun oyunlarında çocuklara karşı fiziksel şiddet uygulaması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 58,7’si “evet”, yüzde 38,7’si “kısmen” ve yüzde 2,6’sı “hayır”

düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,56$). Öğretmenlerin çoğunluğu çocuğun oyunlarında arkadaşlarına karşı fiziksel şiddet uygulamasını fiziksel istismarın davranışsal belirtisi olarak görmektedir. Fiziksel şiddet gören çocukların çoğu, şiddet gördükleri kişiyi rol model olarak onların güçlü, kendilerinin güçsüz ve zayıf olduğunu bu yüzden dayak yediklerini, canlarının yandığını düşünürler. Kendileri de arkadaşlarına karşı şiddet uygulayarak, güçlü olduklarına inanırlar.

“Çocuğun ağrı verici uyarılara aşırı tepki göstermesi” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 53,3’ü “evet”, yüzde 42,7’si “kısmen” ve yüzde 4,0’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,49$). Öğretmenlerin %53,3’ü çocuğun ağrı verici uyarılara aşırı tepki göstermesini fiziksel istismarın davranışsal belirtisi görmektedir. Ancak öğretmenlerin %42,7’si bu maddeyi kısmen fiziksel istismarın davranışsal belirtisi görmektedir. Fiziksel istismara uğrayan çocuklar, yaşantıları sebebiyle tekrar ağrı verici uyarıcı ile karşılaşmak istememekte ve bu yüzden de aşırı tepkiler verebilmektedirler. Uysal’ın (1998) araştırmasında, “İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı tepkilidirler” diyen hemşirelerin oranı %79,2 iken ebelerde oran %76,6’dır. Erol (2007)’in araştırmasında öğretmenlerin %82,9’u “Çocuğun ağrı verici uyarılara ve sarsıntılara karşı aşırı derecede tepki göstermesi”ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü saptanmıştır. Üç araştırmanın sonuçları da birbirini destekler niteliktedir.

“Çocuğun sürekli ağrılarında şikayet etmesi” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 50,7’si “evet”, yüzde 43,3’ü “kısmen” ve yüzde 6,0’sı “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,45$). Çocuğun sürekli ağrılarında şikayet etmesi öğretmenlerin %50,7’si tarafından fiziksel istismarın davranışsal belirtisi görülürken, %43,3’ü tarafından fiziksel istismarın davranışsal belirtisi olarak görülmektedir.

“Çocuğun yetişkin etkileşiminden kaçınması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 43,3’ü “evet”, yüzde 50,7’si “kısmen” ve yüzde 6,0’sı “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,37$). Öğretmenlerin çoğunluğu çocuğun yetişkin etkileşiminden kaçınmasını kısmen fiziksel istismarın davranışsal belirtisi olarak görmektedir. Ailelerinden veya kendilerinden yaşça büyük yetişkinler tarafından fiziksel istismar gören çocuklar yetişkin etkileşiminden kaçınmakta, korkak davranışlar sergilemektedirler.

4.2.3.Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri

Okul öncesi öğretmenleri cinsel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik “Çocuğun resimlerinde erkek ve bayan objelerin cinsel organlarını karalaması” ($\bar{X}=2,74$), “Oyunlarında cinsel içerikli hareketler ve sözler kullanması” ($\bar{X}=2,41$) ve “Çocuğun yabancılara yaklaşımdan çekinmesi” ($\bar{X}=2,37$) maddelerine “evet” düzeyinde cevap vermektedirler. Cinsel istismar gören çocuklar, yaşadıklarının ayıp ve utanç verici olduğuna inandırıldıkları için kimseyle paylaşamazlar ve genellikle resimlerinde bunu ifade etmeye çalışırlar. Çizdikleri bayan ve erkek objelerin cinsel organları karalarlar. Temas içermeyen cinsel istismara uğrayan çocuklar (teşhircilik, röntgen, seksi konuşma, küfürlü konuşma), oyunlarında bunu cinsel içerikli hakaretler ve sözler kullanarak yansıtırlar. Ayrıca cinsel istismar gören çocuklar, çevreye güvenlerini kaybettikleri için yabancılara yaklaşımdan çekinirler.

Okul öncesi öğretmenleri cinsel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik “Oyunlarda lider rolü üstlenmesi” ($\bar{X}=1,31$) maddesine “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler. Okul öncesi öğretmenlerin yüzde 4,7’si “evet”, yüzde 21,3’ü “kısmen” ve yüzde 74’ü “hayır” düzeyinde görüş belirtmektedirler. Çocuğun oyunlarda lider rolü üstlenmesi öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre cinsel istismarın davranışsal belirtisi değildir. Cinsel istismara uğrayan çocuklar içe kapanık, anti-sosyal çocuklardır ve genellikle yalnız oyunları tercih ederler.

Cinsel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik diğer maddelere “kısmen” düzeyinde cevap vermektedirler.

“Resimlerinde siyah ve gri tonları çok fazla kullanması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 38,0’i “evet”, yüzde 48,0’i “kısmen” ve yüzde 14,0’ü “hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,24$). Cinsel istismara uğrayan çocuklar bunu farklı yollarla çevrelerine yansıtırlar. Bunun en kolay yolu çocukları resimleri ile anlamaktır. Şiddet gören, istismara uğrayan çocuklar genellikle resimlerinde koyu tonlar kullanırlar. Resimlerinde siyah tonu çok fazla kullanan çocuklar uzmanlar tarafından genellikle, karamsar ve iç dünyasında çatışma yaşayan çocuklar olarak nitelendirilir.

“Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması” maddesine okul öncesi öğretmenlerin yüzde 22,0’si “evet”, yüzde 56,7’si “kısmen” ve yüzde 21,3’ü

“hayır” düzeyinde cevap vermektedirler ($\bar{X}=2,01$). Cinsel istismara uğrayan çocuklar yaşadıkları travmayı kolaylıkla atlatamazlar. Çevrelerinden tepki görmekten korktukları için de bunu kimseyle paylaşamazlar. Yaşadıkları tüm bu olumsuzluklar derslerinde başarılarının düşmesine, uzun süreli dalgınlıklara sebep olmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin fiziksel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik farkındalıkları en yüksektir. Çocukların cinsel istismarı ve duygusal istismarı belirtilerini saptamada kararsız kalmışlardır. Fiziksel istismar belirtilerinde kesin cevaplar verirken, cinsel istismar ve duygusal istismar davranışsal belirtilerine yönelik “kısmen” ve “hayır” cevapları ağırlıktadır.

Erbil ve ark. (2007) tarafından yapılan ebelerin (Ordu ili merkez sağlık ocaklarında çalışan ve çalışmayı kabul eden toplam 65 ebe) çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmada ise; ebelerin çocuk ihmal ve istismarının türlerine yönelik bilgi düzeylerini ölçmek için sorular sorulmuş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda fiziksel istismar davranışları bilgi puan ortalaması 3.30 ± 1.66 (0-6 puan), duygusal istismar davranışları bilgi puan ortalaması 3.73 ± 2.22 (0-6 puan) ve cinsel istismar davranışları bilgi puan ortalamasıysa 3.86 ± 2.49 (0-7 puan) olarak belirlenmiştir. Sonuçlar araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Arıkan, Çelebioğlu ve Yaman’ın çocuk ihmal ve istismarı konusunda hemşirelerin bilgi düzeylerini değerlendirdikleri çalışmada fiziksel istismar belirtilerini bilme %16.2, duygusal istismar belirtilerini bilme %7.3, cinsel istismar belirtilerini bilme %10.3 ‘tür. Arıkan ve arkadaşlarının yaptığı bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

Yapılan tüm bu araştırmalar göstermektedir ki, fiziksel istismar belirtileri katılımcılar tarafından tanımlanabilirken, duygusal istismar ve cinsel istismar belirtilerini tanımlamada yetersizlik mevcuttur. Fiziksel istismar çok eskiden beri var olan bir olgu olması nedeniyle, öğretmenler fiziksel istismarın belirtilerini saptayabilmektedirler. Ancak duygusal istismarın; gözle görülür sonuçlarının fiziksel istismar kadar belirgin olmaması bu istismarın tespitinde öğretmenlere kararsızlık yaşatmaktadır. Cinselliğin de toplumumuzca ayıp olarak nitelendirilmesi sebebiyle cinsel istismar vakaları çok fazla gün yüzüne çıkartılmamaktadır. Çocuklardaki belirtilerin çoğunu öğretmenler cinsel istismar belirtisi olarak tanımlamamakta veya bundan kaçınmaktadır. Bunun ise, öğretmenlerin cinsel istismar ile karşılaştıkları durumda, bildirim yapacakları kurumları bilmemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde okul öncesi öğretmenleri istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapma sorumluluk düzeyleri incelenmektedir.

Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmenlerinin İstismar İle Karşılaşma Durumunda Bildirim Yapma Sorumluluklarına Yönelik Görüşleri

Madde				\bar{X}	s	
	Evet	Emin Değilim	Hayır			
Çocuk istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduğunuzu düşünüyor musunuz?	f	135	15	0	2,90	,30
	%	90,0	10,0	,0		
Öğretmen olarak çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?	f	148	2	0	2,99	,11
	%	98,7	1,3	,0		
Ahlaki anlamda çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?	f	150	0	0	3,00	,00
	%	100,0	,0	,0		

3: Evet; 2: Emin Değilim; 1: Hayır

Okul öncesi öğretmenleri istismarı şüphesi durumunda kendilerinin bu durumu bildirmelerinde ahlaki anlamda ($\bar{X}=3,00$) ve bir öğretmen ($\bar{X}=2,99$) olarak sorumlu olduklarını ve bunun bir zorunluluk olduğu ($\bar{X}=2,90$) yönünde görüş belirtmektedirler. Araştırmaya katılan 150 öğretmenin tamamı ahlaki anlamda istismar şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin 148 tanesi öğretmen olarak çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunu düşünürken, 135 öğretmen istismar şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduğunu düşünmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin%90'ı istismar şüphesi durumunda kendilerinin bu durumu kanunlara göre bildirmek zorunda olduğunu düşünmektedir. %98,7'si öğretmen olarak çocuk istismarı şüphesini bildirmek zorunda olduğunu düşünürken, öğretmenlerin %100'ü ahlaki anlamda çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin %90'ının kanunlara göre bildirim zorunluluğu olduğunu düşünmesi, Türkiye kanunlarında çocuk istismarının suç olduğunu tam olarak bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Öğretmen olarak istismar şüphesini bildirmek zorunluluğu düşüncesine öğretmenlerin %1,3'ü "emin değilim" diyerek milli eğitim politikalarında bildirim zorunluluğu olduğu bilincinde olmadığını göstermektedir. Ahlaki anlamda ise öğretmenlerin tamamı çocuk istismarını bildirmek zorunda olduklarını düşünmektedir. Bu da göstermektedir ki çalışmaya katılan öğretmenler istismar şüphesi durumunda, ahlaki anlamda ve vicdani anlamda bildirim bilincine sahiptir.

Pala (2011)'in çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğu (%87,7) kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır. Yüzde 73,7'si Milli Eğitim politikalarına göre bildirmek zorunda olduklarını düşünürken,%96,4'ü ahlaki anlamda bildirim zorunluluğu olduğu inancındadır.

2004 yılında Amerika'da Kenny tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenlerin %85'i eğitimci olarak yasalara göre bildirim zorunluluğunun farkında değildir ve sadece %13'ü çocuk ihmal ve istismarını bildirim ile ilgili mevcut okul politikalarının farkındadırlar. Ayrıca Kenny tarafından yapılan bu çalışma; yine eğitimin önemini destekler niteliktedir. Çalışma sonuçlarına göre, çocuk ihmaline ve istismarına ilişkin yeterli eğitim almış öğretmenlerin daha fazla bildirim yaptıkları saptanmıştır.

Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmenlerinin İstismar İle Karşılaşma Durumunda Bildirim Yapacakları Kurumlara Yönelik Görüşleri

Sıralama Numarası	Kurum adı	\bar{X}	s
1.	Okul Aile Birliği	4,10	1,78
2.	Sağlık Müdürlüğü	3,95	1,08
3.	Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	3,68	1,36
4.	Polis	3,47	1,46
5.	Milli Eğitim Müdürlüğü	2,78	1,06
6.	Okul Yönetimi	1,09	,42
*	Diğer	4,00	2,55

Tablo 7'de belirtildiği gibi, okul öncesi öğretmenlerin istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapmayı düşündükleri kurumların başında " Okul Aile Birliği" gelmektedir. Bunu sırasıyla Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Polis, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Okul Yönetimi izlemektedir. Ayrıca diğer başlığı altında belirtilen kurumlarda ön planda tercih edilmektedir.

Türk eğitim sistemi içinde çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesi ve ihbarı ile ilgili ayrı bir yönetmelik yer almamaktadır, çocukların korunmasına ilişkin hükümler disiplin yönetmeliği içinde bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da ise eğitim politikaları içinde açık ve kesin kurallar yer almaktadır. Yasalarla aile içinde yaşanan vakalar da dahil, tüm çocuk istismarı ve ihmal çeşitlerini bildirmek zorunluluk haline getirilmiş olup gönüllülüğe bırakılmamıştır. Ayrıca ilk bildirim basamağı olarak da okul

yönetimi gösterilmiştir. Ülkemizde eğitim sistemi içinde özel bir yönetmeliğin olmaması büyük bir eksikliklerdir.

Türkiye’de Milli Eğitim politikaları içinde yukarıda belirtildiği gibi çocuğun korunması esasına ilişkin maddeler yer alsa ya da tespit edildiğinde başvurulacak kurum ve kuruluşlar mevcut olsa da, çocuk ihmali ve istismarını bildirim süreci ve bununla ilgili birimlerin oluşturulmasına ilişkin açık bir uygulama mevcut değildir. Öğretmenleri her ne şekilde olursa olsun zorunlu bırakan, Milli Eğitim Yönetmeliği içinde standart olarak hazırlanmış bir bildirim süreci ve işleyiş şeması bulunmamaktadır (Pala, 2011:70).

Araştırma sonuçları da göstermektedir ki ülke çapında çocuk istismarının önlenmesi amacı ile bildirimle yönelik açık ve ayrı düzenlemeler getirilmesinin yanı sıra okullardaki öğretmenlerin de konu ile ilgili hizmet-içi eğitimleri gerekmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı belirtilerini (duygusal, fiziksel ve cinsel istismar faktörlerinde) saptayabilme düzeylerinin cinsiyet, eğitim durumu, hizmet süresi ve hizmet-içi eğitim alma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmektedir.

4.4.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 8. Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) – Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

Faktör	Cinsiyet	n	Mean Rank	Sum of Ranks
Duygusal İstismar	Kadın	141	77,45	10920,50
	Erkek	9	44,94	404,50
	Toplam	150		
Fiziksel İstismar	Kadın	141	76,83	10833,50
	Erkek	9	54,61	491,50
	Toplam	150		
Cinsel İstismar	Kadın	141	76,97	10853,00
	Erkek	9	52,44	472,00
	Toplam	150		

Tablo 9. Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Cinsiyet Değişkeni arasındaki Farklılığın İncelenmesi Mann-Whitney U Testi Sonuçları (a)

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Mann-Whitney U	359,500	446,500	427,000
Wilcoxon W	404,500	491,500	472,000
Z	-2,189	-1,579	-1,653
Asymp. Sig. (2-tailed)	,029*	,114	,098

a Grouping Variable: Cinsiyet

*P<.05

Tablo 9’da belirtildiği gibi; okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (U=359,5; p<.05). Kadın öğretmenlerin duygusal çocuk istismarını saptayabilme düzeyleri erkek öğretmenlere oranla anlamlı derecede fazladır.

Okul öncesi öğretmenlerinin fiziksel çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır (U=446,5; p>.05).

Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır (U=427,05; p>.05).

4.4.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 10. Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) – Eğitim Durumu Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

	Eğitim Durumu	n	Mean Rank
Duygusal İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	14,50
	Önlisans	12	65,54
	Lisans	128	77,81
	Lisansüstü	7	69,00
	Diğer	1	66,50
	Toplam	150	
Fiziksel İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	75,25
	Önlisans	12	63,38
	Lisans	128	78,03
	Lisansüstü	7	60,79
	Diğer	1	1,00
	Toplam	150	
Cinsel İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	35,50
	Önlisans	12	61,21
	Lisans	128	77,36
	Lisansüstü	7	84,57
	Diğer	1	26,00
	Toplam	150	

Table 11. Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Eğitim Durumu Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Chi-Square	5,195	5,759	4,895
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,268	,218	,298

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Eğitim Durumu

Test sonuçlarına göre, farklı eğitim düzeylerindeki okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarı ($\chi^2=5,195$; $p>.05$), fiziksel çocuk istismarı ($\chi^2=5,759$; $p>.05$) ve cinsel çocuk istismarını ($\chi^2=4,895$; $p>.05$) saptayabilme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Sonuçlar arasında anlamlı farklılık olmamasının nedenin, Açıköğretim Fakültesi yayınlarından olan “Çocukta Ruh Sağlığı ve Uyum Bozukluğu” kitabının 5. Ünitesinde “Çocuk İhmali ve İstismarı” başlıklı bölümün bulunması ve

adayların buradan bilgilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Eğitim fakültesi dersleri çok kaynaklı kitaplardan işlenmekte ve konudan bahsetmek öğretim üyesinin inisiyatifinde bulunmaktadır. Ülkemizde birkaç üniversitede istismar konusu seçmeli ders olarak eğitim programlarında yer almaktadır. Ayrıca medya ve internet sayesinde öğretmenlerimizin istismar konusunda bilgi sahibi oldukları düşünülmektedir.

4.4.3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Hizmet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 12. Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) – Hizmet Süresi Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

	Hizmet Süresi	n	Mean Rank
Duygusal İstismar	0-5 yıl	60	84,63
	6-10 yıl	42	68,46
	11-15 yıl	25	68,44
	16-20 yıl	15	66,47
	21 yıl ve üstü	8	82,94
	Toplam	150	
Fiziksel İstismar	0-5 yıl	60	75,95
	6-10 yıl	42	76,63
	11-15 yıl	25	69,56
	16-20 yıl	15	78,33
	21 yıl ve üstü	8	79,44
	Toplam	150	
Cinsel İstismar	0-5 yıl	60	85,03
	6-10 yıl	42	62,63
	11-15 yıl	25	70,94
	16-20 yıl	15	70,90
	21 yıl ve üstü	8	94,50
	Toplam	150	

Table 13. Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarı Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) ile Hizmet Süresi Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Chi-Square	5,358	,712	8,657
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,252	,950	,070

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Hizmet Süresi

Tablo 13'teki test sonuçlarına göre, farklı kıdemlerdeki okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarı ($x^2=5,358$; $p>.05$), fiziksel çocuk istismarı ($x^2=,712$; $p>.05$) ve cinsel çocuk istismarını ($x^2=8,657$; $p>.05$) saptayabilme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. İstismar konusunda son yıllarda kamuoyunda oluşan duyarlılık ve ilgi, halkın bu konuda bilinçlenmesini ve üniversitelerin eğitim programlarının yenilenmesini sağlamıştır. Birçok eğitim fakültesinde istismar konusunda seçmeli dersler programlara eklenmiştir. Bunun sonucunda 0-10 yıl deneyime sahip öğretmenlerin lisans döneminde istismar konusunda eğitim aldıklarını söyleyebiliriz. Hizmet süreleri fazla olan öğretmenlerin de yaşadıkları deneyimleri sayesinde veya hizmet-içi eğitimlere katılarak istismar konusunda bilgilendikleri düşünülebilir.

Tugay (2008) araştırmasında 21 ve 30 yıl arası deneyime sahip olan öğretmenlerin cinsel ve duygusal istismarı tanımlamada daha fazla kendilerine güvendiklerini saptamıştır. 21-30 yıl arasında çalışan öğretmenlerin daha fazla deneyimle elde edilmiş bilgi birikimine sahip ve bunu en iyi kullanan öğretmen grubunu oluşturduğu saptanmıştır.

Kenny'nin 2004 yılında öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi ve tutumlarının ölçüldüğü çalışmasında, deneyimin çocuk ihmal ve istismar türlerini fark etmeyi etkilemediği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları araştırmamızı destekler niteliktedir.

3.4.4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilme Düzeylerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Tablo 14. Çocuk İstismarı Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismar Faktörlerinde) Saptayabilmeye İlişkin Okul Öncesi Öğretmeni Görüşlerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılıkları (Independent Sample t Test)

Faktör	Hizmetiçi Eğitim	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Duygusal İstismar	Evet	95	2,3699	,42628	148	1,668	,097
	Hayır	55	2,2416	,49934			
Fiziksel İstismar	Evet	95	2,8605	,23340	148	1,553	,122
	Hayır	55	2,8000	,22387			
Cinsel İstismar	Evet	95	2,3175	,45029	148	2,351	,020*
	Hayır	55	2,1364	,46269			

* $P<.05$

Okul öncesi öğretmenlerin duygusal çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı derecede bir farklılık

göstermemektedir ($t_{(148)}=1,668$; $p>,05$). Fakat hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin görüşü “evet” ($\bar{X}=2,37$) düzeyinde iken hizmet-içi eğitim almayan öğretmenlerin görüş “kısmen” ($\bar{X}=2,24$) düzeyinde olmaktadır. Bunun sebebinin de, duygusal istismarın istismar türleri arasında en zor saptanan istismar türü olması, Türk aile yapısı içinde duygusal istismarın en çok kullanılan tür olması ve bunun farkında olunmaması, ancak bu konuda eğitim almış kişilerin duygusal istismarın istismar çeşitleri arasında sık görüldüğü ve çocuğu ruhsal açıdan etkilediği bilincine sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerin fiziksel çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre farklılaşmamaktadır ($t_{(148)}=1,553$; $p>,05$). Öğretmenlerin görüşleri “evet” düzeyinde olmaktadır.

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel çocuk istismarı belirtilerini saptayabilme düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ($t_{(148)}=2,351$; $p<,05$). Öğretmenlerin görüşü “kısmen” düzeyinde olurken; hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin görüşü ($\bar{X}=2,32$), hizmet-içi eğitim almayan öğretmenlerin görüşüne ($\bar{X}=2,14$) göre daha yüksektir.

Araştırma sonuçlarına göre hizmet-içi eğitim alan öğretmenler daha kesin ifadelerle görüş belirtirken, hizmet-içi eğitim almayan öğretmenlerin kararsız oldukları saptanmıştır.

Walsh ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, daha önceden çocukların korunmasına yönelik eğitim alan öğretmenlerin sadece ihmali tanımlamada kendilerine güvendikleri saptanmıştır.

Pala'nın 2011 yılında öğretmen adaylarının istismar ve ihmale yönelik farkındalıkları ile ilgili yaptığı çalışması sonuçlarına göre, çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim eksikliği ortaya çıkmıştır. Konuya yönelik hizmet-öncesi eğitim alan öğrenci sayısı oldukça düşük olmakla birlikte, okullardaki eğitim faaliyetlerinin sayısının da oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının istismar ve ihmali tanımlama konusundaki yanıtlarına dayanarak, mevcut hizmet öncesi eğitimlerin hem nitelik hem de nicelik yönünden, şüpheli çocuk istismarı ve ihmali durumlarını saptamak ve bildirmek için gerekli bilgiyi vermediği söylenebilir.

4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin (duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın davranışsal belirtileri faktörlerinde) farkında olma düzeylerinin cinsiyet, eğitim durumu, hizmet süresi ve hizmet-içi eğitim alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmektedir.

4.5.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 15. Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

Faktör	Cinsiyet	n	Mean Rank	Sum of Ranks
Duygusal İstismar	Kadın	141	76,68	10811,50
	Erkek	9	57,06	513,50
	Toplam	150		
Fiziksel İstismar	Kadın	141	77,71	10957,00
	Erkek	9	40,89	368,00
	Toplam	150		
Cinsel İstismar	Kadın	141	75,85	10694,50
	Erkek	9	70,06	630,50
	Toplam	150		

Tablo 16. Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Cinsiyet Değişkeni arasındaki Farklılığın İncelenmesi Mann-Whitney U Testi Sonuçları (a)

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Mann-Whitney U	468,500	323,000	585,500
Wilcoxon W	513,500	368,000	630,500
Z	-1,325	-2,492	-,392
Asymp. Sig. (2-tailed)	,185	,013*	,695

a Grouping Variable: Cinsiyet

*P<.05

Tablo 16'da belirtildiği gibi; okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır (U=468,5; p>.05).

Okul öncesi öğretmenlerinin fiziksel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($U=323,0$; $p<.05$). Kadın öğretmenlerin fiziksel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri erkek öğretmenlere oranla anlamlı derecede fazladır. Bunun nedeninin, bayanların erkeklere oranla daha fazla dikkatli ve detaycı bir yapıya sahip olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır ($U=585,5$; $p>.05$).

4.5.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 17. Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Eğitim Durumu Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

	Eğitim Durumu	n	Mean Rank
Duygusal İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	54,25
	Önlisans	12	64,04
	Lisans	128	77,36
	Lisansüstü	7	72,00
	Diğer	1	41,50
	Toplam		150
Fiziksel İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	40,50
	Önlisans	12	83,08
	Lisans	128	76,56
	Lisansüstü	7	63,64
	Diğer	1	1,50
	Toplam		150
Cinsel İstismar	Kız Meslek Lisesi	2	45,50
	Önlisans	12	56,83
	Lisans	128	78,91
	Lisansüstü	7	61,43
	Diğer	1	22,00
	Toplam		150

Table 18. Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Eğitim Durumu Değişkenleri arasındaki Farklılığın İncelenmesi

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Chi-Square	2,244	5,275	6,351
Df	4	4	4
Asymp. Sig.	,691	,260	,174

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Eğitim Durumu

Tablo 18'deki test sonuçlarına göre, farklı eğitim düzeylerindeki okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($x^2=2,244$; $p>.05$), fiziksel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($x^2=5,275$; $p>.05$) ve cinsel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($x^2=6,351$; $p>.05$) farkında olma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Sonuçlar arasında anlamlı farklılık olmamasının nedenin, Açıköğretim Fakültesi yayınlarından olan "Çocukta Ruh Sağlığı ve Uyum Bozukluğu" kitabında "Çocuk İhmali ve İstismarı" başlıklı bölümün olması ve adayların buradan bilgilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Eğitim fakültesi dersleri çok kaynaklı kitaplardan işlenmekte ve konudan bahsetmek öğretim üyesinin inisiyatifinde bulunmaktadır. Ülkemizde birkaç üniversitede istismar konusu seçmeli ders olarak eğitim programlarında yer almaktadır. Ayrıca medya ve internet sayesinde öğretmenlerimizin istismar konusunda bilgi sahibi oldukları düşünülmektedir.

4.5.3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Hizmet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi

Table 19. Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) – Hizmet Süresi Değişkenlerine İlişkin İstatistikler-Ranks-

	Hizmet Süresi	N	Mean Rank
Duygusal İstismar	0-5 yıl	60	77,56
	6-10 yıl	42	69,37
	11-15 yıl	25	76,84
	16-20 yıl	15	66,70
	21 yıl ve üstü	8	104,56
	Toplam	150	
Fiziksel İstismar	0-5 yıl	60	76,08
	6-10 yıl	42	78,30
	11-15 yıl	25	65,34
	16-20 yıl	15	66,33
	21 yıl ve üstü	8	105,38
	Toplam	150	
Cinsel İstismar	0-5 yıl	60	75,99
	6-10 yıl	42	73,27
	11-15 yıl	25	73,52
	16-20 yıl	15	71,00
	21 yıl ve üstü	8	98,13
	Toplam	150	

Table 20. Kruskal- Wallis H Test Statistics(a,b) - Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtileri (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) ile Hizmet Süresi Değişkenleri Arasındaki Farklılığın İncelenmesi

	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar
Chi-Square	5,279	6,133	2,559
Df	4	4	4
Asymp. Sig.	,260	,189	,634

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Hizmet Süresi

Tablo 20'deki test sonuçlarına göre, farklı kıdemlerdeki okul öncesi öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($\chi^2=5,279$; $p>.05$), fiziksel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($\chi^2=6,133$; $p>.05$) ve cinsel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin ($\chi^2=2,559$; $p>.05$) farkında olma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Çocuk istismarı konusunda son yıllarda kamuoyunda oluşan duyarlılık ve ilgi, üniversitelerin de eğitim programlarına "Çocuk İstismarı ve

İhmalî” ile ilgili seçmeli dersler koymaları öğretmenlerin bu konuda farkındalıklarının artmasına neden olmuştur.

Arıkan ve ark. (2000)’nin hemşirelerle yaptığı çalışmada, 11 yıl ve daha uzun süre çalışan hemşirelerin diğer çalışma sürelerine sahip hemşirelere göre daha fazla duygusal istismar belirtilerini bildikleri belirlenmiştir. Cinsel istismar belirtilerini ise yalnızca 1-5 yıl çalışan hemşirelerin bildikleri bulunmuştur. Araştırma sonuçları araştırmamızın sonuçlarını desteklememektedir (Arıkan ve ark., 2000:33).

4.5.4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerinin (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olma Düzeylerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Tablo 21. Çocuk İstismarının Davranışsal Belirtilerini (Duygusal, Fiziksel Ve Cinsel İstismarın Davranışsal Belirtileri Faktörlerinde) Farkında Olmaya İlişkin Okul Öncesi Öğretmeni Görüşlerinin Hizmet-içi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılıkları (Independent Sample t Test)

Faktör	Hizmetiçi Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Duygusal İstismar	Evet	95	2,2692	,42596	148	,175	,862
	Hayır	55	2,2571	,37131			
Fiziksel İstismar	Evet	95	2,5035	,36545	148	2,197	,030*
	Hayır	55	2,3606	,41421			
Cinsel İstismar	Evet	95	2,4228	,39411	148	,565	,573
	Hayır	55	2,3879	,30774			

*P<,05

Tablo 21’de belirtildiği gibi; okul öncesi öğretmenlerin duygusal çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı derecede bir farklılık göstermemektedir ($t_{(148)}=,175$; $p>,05$). Öğretmenlerin görüşleri “kısmen” düzeyinde olmaktadır.

Okul öncesi öğretmenlerin fiziksel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ($t_{(148)}=2,197$; $p<,05$). Öğretmenlerin görüşü “evet” düzeyinde olurken; hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin görüşü ($\bar{X}=2,50$), hizmet-içi eğitim almayan öğretmenlerin görüşüne ($\bar{X}=2,36$) göre daha yüksektir. Hizmet-içi eğitim alan öğretmenler, fiziksel istismarın davranışsal belirtilerini tanımlama konusunda daha fazla kendilerine güvenmektedirler.

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri hizmet-içi eğitim almalarına göre anlamlı derecede bir farklılık göstermemektedir ($t_{(148)}=,565$; $p>,05$). Öğretmenlerin görüşleri “evet” düzeyinde olmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

Bu bölümde, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını belirlemek amacıyla hazırlanan anketin analizleri sonucunda ulaşılan veriler ışığında ,tespit edilen sonuçlar açıklanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilere bakıldığında öğretmenlerin, fiziksel istismarın belirtilerinin ve davranışsal belirtilerinin farkında oldukları görülmektedir. Başka bir deyişle öğretmenler ankette yer alan ifadelerin çoğunluğuna büyük oranda “istismar belirtisidir” yanıtını vermişlerdir. Ancak duygusal istismar belirtileri ve cinsel istismar belirtilerine yönelik çoğunlukla kararsız kalmışlar ve “kısmen istismar belirtisidir” yanıtını vermişlerdir.

Araştırmanın birinci problem cümlesi doğrultusunda, okul öncesi öğretmenleri anketteki fiziksel, duygusal ve cinsel istismar belirtilerine yönelik ifadelere büyük oranda “evet” yanıtını vermişlerdir.

Araştırmanın ikinci problem cümlesi doğrultusunda, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarının davranışsal belirtilerine yönelik ifadeleri, büyük oranda fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olduklarını göstermektedir. Ancak; duygusal istismar ve cinsel istismarın belirtilerini tanımlamakta öğretmenlerin çoğunluğunun kararsızlık yaşadığı ve “kısmen” seçeneğini işaretledikleri saptanmıştır.

Araştırmanın üçüncü problem cümlesi doğrultusunda, okul öncesi öğretmenlerin istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapacakları kurumları bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin istismar durumu ile karşılaştıklarında, ilk olarak bildirim yapmayı düşündükleri kurumların başında “Okul Aile Birliği” gelmektedir. Üçüncü problem cümlesi doğrultusunda öğretmenlerin istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapma sorumlulukları incelendiğinde; araştırmaya katılan öğretmenlerin kendilerini istismarı ahlaki anlamda bildirmekten %100 sorumlu gördükleri saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğretmen olarak ve kanunlara göre de istismarı bildirmekten sorumlu oldukları görüşüne katıldıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın dördüncü problem cümlesi doğrultusunda öğretmenlerin; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar belirtilerini saptayabilme düzeyleri cinsiyet, eğitim durumu, hizmet süresi ve hizmet-içi eğitim alma durumu değişkenlerine göre incelendiğinde; bayan öğretmenlerin duygusal istismarı saptayabilme düzeylerinin erkek öğretmenlere göre anlamlı derecede fazla olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarı saptama düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Sonuçları eğitim durumu ve hizmet süresi değişkenlerine göre incelediğimizde, sonuçlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Duygusal istismarın belirtilerini saptamada hizmet-içi eğitim alan öğretmenler anket maddelerine ‘‘evet’’ düzeyinde görüş belirtirken, hizmet-içi eğitim almayan öğretmenler ‘‘kısmen’’ cevabı vermiştir.

Araştırmanın beşinci problem cümlesi doğrultusunda öğretmenlerin çocuk istismarının davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeylerinin duygusal ve cinsel istismar düzeyinde farklılaşmadığı, ancak fiziksel istismarda anlamlı derecede farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bayan öğretmenlerin fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri erkeklere oranla anlamlı derecede fazla çıkmıştır. Araştırma sonuçları; eğitim durumu, hizmet süresi değişkenlerine göre incelendiğinde sonuçlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri anlamlı derecede farklılaşırken, cinsel istismar ve duygusal istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri anlamlı derecede farklılaşmamaktadır.

Çocuk istismarı toplumda her geçen gün artan bir olaydır. Son yıllarda çocuk istismarı ve önleme konusunda birçok araştırma yapılmış, ülkemizde önlemeye yönelik çocuk koruma kanunları çıkarılmıştır. İstismara uğrayan çocuğa erken müdahale ile çocuğun ileriki yaşamında yaşayacağı sorunlar engellemiş olur. Bu konuda çocuğun evinden koparak ilk sosyalleşmeye başladığı kurumlar olan okul öncesi eğitim kurumlarına ve okul öncesi öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, çocuk istismarı konusunda öğretmenlere yönelik aşağıdaki öneriler getirilebilir.

Öneriler

- İstismar belirtileri konusunda okul öncesi öğretmenlerine hizmet-içi ve okul öncesi öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler tüm illerde önemle uygulanmalıdır.
- Eğitim fakültelerinin programlarına, öğretmenleri istismar konusunda bilgilendirecek derslerin konulması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası normlarda benimsenen hukuksal ve ahlaki yaklaşımlar ayrıntılı biçimde eğitim programlarına dâhil edilmelidir ve öğretmen adayları istismar konusunda bilinçlendirilmelidir.
- İstismara uğrayan çocuklarda, ileriki yaşamlarında çeşitli problemler (madde bağımlılığı, intihar v.b) görülebileceğinden, istismara uğrayan çocukların tedavisine yönelik çeşitli kurumlar oluşturulmalı, bu kurumlar ülke geneline yayılmalıdır.
- İstismar vakası ile karşılaşıldığı takdirde bildirim yapılabilecek kurumlar, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere ve velilere hizmet-içi eğitimler ve veli toplantıları ile anlatılmalıdır.
- Çocuk istismarını bildirim yapacakları kurumlar konusunda okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler için eğitim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Öğretmenler zorunlu bildirim prosedürleri oluşturulduktan sonra kanuni zorunluluklarını ve görevlerini anlayacak şekilde eğitilmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından eğitimcilere ve ana-babalara yönelik; çocuk istismarı konusunda broşürler hazırlanmalı, bilgi verici konferanslar düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abrahams, Nadine; Casey Kathleen, Daro Deborah. "Teachers' Knowledge, Attitudes and Beliefs About Child Abuse and Its Prevention", *Child Abuse and Neglect*, 16(2),1992, 229-238.
- Açık, Yasemin; Deveci, Erhan; Yıldırım, Mustafa; Okur, İhsan." Bir Fiziksel İstismar Olgusu" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi*, 20(2), 2003,92-96.
- Akgiray Ayşegül, Çocuk İstismarı: 8-10 Yaş Çocuklarda İstismarı Önleme Yöntemleri, (Yüksek Lisans Tezi), 2007, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akduman, Gülümser. "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Uyguladıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 2010, 38-49.
- Akdaş, Aslı, Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, (Doktora Tezi), 2005, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akçay, Şenol, İstanbul Üniversitesine Bağlı Tıp Fakültelerinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalları ile Travma ve Acil Cerrahi Birimlerinde Görev Yapan Son Dönem Tıpta Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Bilgi, Deneyim ve Davranışlarını Belirleme Araştırması, (Tıpta Uzmanlık Tezi), 2008, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aktepe, Evrim. "Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2009, 1:95-119.
- Altınbaş, Alper, Kocatürk Ahmet. "Çocuk İstismarı Nedir?", *Çağın Polisi Dergisi*, 2009, 76.
- Aral, Neriman; Gürsoy, Figen. "Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı", *Milli Eğitim Dergisi*, 2001, 151.
- Aral, Neriman. "Ailenin Güçlenmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları, Ailede Ana-Baba Tutumları", *Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi*, 1991, s.39.
- Arı, Ramazan; Mehmet Engin Deniz, Yavuz Erişen, Nadir Çeliköz, Çocukların Okula Hazırlanması (Anne- Çocuk Eğitimi) Temel Araştırması. http://projeler.meb.gov.tr7pkmttr/pdf/arastirma/teb_2_cocuklarin_okula_hazirlanmasi_tr.pdf (10.03.2012)
- Arıkan, Duygu; Ayda Çelebioğlu; Sevinç Yaman. "Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3(2),2000, 29-35
- Arabacı, Safiye Yıldız, İlköğretim İkinci Kademesindeki Çocuklara Yönelik İstismarın ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), 2007, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Atay, Mesude. *Gelişimi Tehlikede Olan Çocuklar*, (Editör:Ayşegül Ataman), Özel Eğitime Giriş. Ankara:Gündüz Yayıncılık, 2003.
- Atamer, Aslı. "Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Gecerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, Doktora Tezi, 2005, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ayvaz ,Mehmet, Aksoy Cemalettin. "Çocuk İstismarı ve İhmali: Ortopedik Yönleri", *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35,2004, 27-33.
- Bannon, Micheal; Carter Yvonne. *Protecting Children From Abuse and Neglect in Primary Care*, Oxford University Press, New York , 2003.
- Biçer, Ümit; Başar Çolak; Ümit Naci Gündoğmuş. "Bir Çocuk İstismarı Olgusu", *Çocuk Forumu*, 2(1), 1999, 18-22.
- Christian, Cindy; James Crawford, Emalee Flaherty, Rich Kaplan,Robert D. Sege,"Protecting children from sexual abuse by health care providers", *Child Abuse and Neglect Pediatrics* 2011, 128, 407-426.
- Cüceloğlu, Doğan. *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul , 2003.
- Çakıcı, Mehmet. Çocuk İstismarının Madde Kullanımına Etkisi, (Doktora Tezi), 2002, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" UNİCEF,2004.
http://www.asayis.pol.tr/belge/cocuk_haklari_sozlesmesi.pdf Erişim Tarihi: 06.10.2011.
- Dağlı Songül, Aile İçi Çocuk İstismarı ve Bilişsel İşlevler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), 2008, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dönmezbican, Elif, Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri ve Velilerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi),2009, Selçuk Üniversitesi, Konya .
- E. Deblinger , Questions &Answers about Child Sexual Abuse
(<http://www.nctsnet.org/products/questions-answers-about-child-sexual-abuse-2007>)
15.10.2011
- Erol, Dilek. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları (Eskişehir İl Örneği) (Yüksek Lisans Tezi), 2007, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Erkman, Fatoş. '*Çocukların Duygusal Ezimi*', *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı*, Pelin Ofset, Ankara, 1999.
- Faller, Coulborn Kathleen; James, Henry. "Child Sexual Abuse: A Case Study in Community Collaboration", *Child Abuse and Neglect*, 24, 2000, 1215-1225.
- Güler, Nuran; Uzun Sultan; Boztaş Zeynep; Aydoğan Sevinç. "Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu

Etkileyen Faktörler'', *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 2002,128-134.

Güven, Bahar; Sava Haluk A.; Bahar Aynur. "Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme'', *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 2009, 51-65.

Goldman, Jill; Salus Marsha; Walcott Deborah; Kennedy Kristie. '*A Coordinated Response to Child Abuse and Neglect: The Foundation for Practice*', U.S Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children's Bureau Office on Child Abuse and Neglect,2003,27.

<http://www.childwelfare.gov/pubs/usermanuals/foundation/foundationone.cfm>:
24.01.2012.

Howe, David. *Child Abuse and Neglect: Attachment, Development and Intervention*, Palgrave Macmillon, New York, 2005.

Hart, Stuart N., Marla Barassard, Henry Carlson . '*Psychological Maltreatment*'. The APSAC Handbook on Child Maltreatment. (Ed. John Briere, Lucy Berliner, Josephine A. Bulkley, Carole Jenny, Theresa Reid). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.1996.

Irmak, Türkan. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler (Doktora Tezi), 2008, Ege Üniversitesi, İzmir.

İnci, Yusuf. Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları (Doktora Tezi), 2010, Ankara Üniversitesi, Ankara.

İnsan Hakları Mevzuatı, Çocuk Hakları. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004.

Karasar, Niyazi. '*Araştırmalarda Rapor Hazırlama*', Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007

Karaman, Yasemin. İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali ,(Yüksek Lisans Tezi), 1993, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Rehber Yayınevi, Ankara, 1993.

Kaya, Fulya. Çocukluk Döneminde Yaşanan İstismarın Kişilerarası İlişki Tarzları Üzerindeki Etkisi: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü,(Yüksek Lisans Tezi), 2010, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kara, Özlem. Ankara İlinde Görev Yapan Pediatri Asistanları, Uzmanları ve Pretisyen Hekimlerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması (Tıpta Uzmanlık Tezi), 2010, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kars Özcan. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri ve Okul Başarısına Etkisi (Yüksek Lisans Tezi), 1994, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Kars, Özcan. *Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları*. Bizim Büro, Ankara 1996.
- Keser, Nilüfer; Odabaş Elif; Seval Elibüyük. ‘‘Ana- Babaların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi’’ ,*Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 3, 2010, 150-158.
- Keşen, Yasemin. ‘‘Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali’’, *Katkı Pediatri Dergisi*, 22(3), 2001, 263-275.
- Keser, İnan. *Çocuk Cinsel İstismarı Diyarbakır Örneği*. Karahan Kitabevi, Adana 2011.
- Keskin, Gülseren; Çam Olcay. ‘‘Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı’’, 2005, *Yeni Symposium*, 43(3),118-125.
- Kenny, Maureen. ‘‘Teachers’ Attitudes Toward and Knowledge of Child Maltreatment’’, 2004, *Child Abuse and Neglect*, 28, 1311-1319.
- Kenny, Maureen ‘‘Child Abuse Reporting: Teachers’ Perceived Deterrents’’, *Child Abuse and Neglect*, 2001, 25, 81-92.
- Kocaer, Ümmühan. Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri, (Yüksek Lisans Tezi), 2006, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kuş, Elif. ‘‘*Nitel- Nitel Araştırma Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nitel mi? Nitel mi?*’’ Anı Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Kutchinsky, Berl. ‘‘Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Midahale ve Önleme’’, *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı*, Pelin Ofset, Ankara 1999.
- Lamont Alister. *Who Abuses Children*. Resource Sheet National Child Protection Clearinghouse, February, 2011.
- Leeb, Rebecca T.; Paulozzi Leonard J.; Molanson Cindi; Simon Thomas; Arias İlcana, ‘‘Child Maltreatment Surveillance, Uniform Definitions for Public Health and Recommended Data Elements’’,2008, Centers for Disease Control and Prevention National Center for Injury Prevention and Control, 1.
- Lou Kenneth J.; Krase Kathryn, Morse Richard H. *A Practical Guide For Social Workers*, Springer Publishing Company, New York ,2009.
- Martin, Christina G.; Cromer Lisa D; Freyd Jennifer,’’ Teachers’ Beliefs About Maltreatment Effects on Student Learning and Classroom Behaviour’’, *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 3,2010, 245-254.
- Mause, Lloyd. The History of Child Abuse.
- http://www.psychohistory.com/htm/05_history.html (10.11.2011)
- O’Toole, Richard; Webster Stephen; Lucal Betsy; O’Toole Anita, ‘‘Teachers’ Recognition and Reporting of Child Abuse: A Factorial Survey’’, 1999, *Child Abuse and Neglect* 23(11), 1083-1101.

Ovayolu, Nimet; Özlem Uçan; Selver Serindağ. ‘‘ Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri’’, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 2007, 13-22.

Oktay, Ayla. *Yaşamın Sihirli Yılları*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Ö. Kurtay, Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismariveonlenmesi.doc> 27.01.2012

Pala Bengü, Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri, (Tıpta Uzmanlık Tezi), 2011, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Pala Bengü; Murat Ünalacak; İlhami Ünlüoğlu. ‘‘Çocuklara Kötü Muamele: İstismar ve İhmal’’, *Dicle Tıp Dergisi*, 38(1), 2011, 121-127.

Parlar, Ali. *Türk Ceza Kanunu*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2004.

Polat, Oğuz. *Dövme Beni*, Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği Yayınları, İstanbul, 2006.

Polat, Oğuz. *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

Polat, Oğuz. *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 Önleme ve Rehabilitasyon*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

Polat, Oğuz. Çocuk İstismarı ve Türkiye'deki Durumu, Klinik Çocuk Forumu, 2005,1-11.

Preventing Child Maltreatment :’’ A Guide to Taking Action and Generating Evidence ‘’/ World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, France, 2006.

http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf 24.01.2012

Safeguarding Child and Young People Every Nurse’s Responsibility, *Royal College of Nursing*, 2007, London, s. 4.

Sertler, Şefika. Kronik Hastalığı Konmuş, Hastahane'de Yatan 6 Yaş Üstü Çocuklarda Duygusal İhmal ve İstismarın İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), 2002, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Senemoğlu, Nuray.’’ Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları’’, *Milli Eğitim Dergisi*, 2001,151.

Sinanan, Allison N. ‘‘Bridging the Gap of Teacher Education About Child Abuse’’, *Educational Foundations, Summer-Fall*,2011, 59-73.

Sözüer, Adem. Yeni Ceza Kanunu ve Çocuklar, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, Cilt:11, Sayı:3, 2004, 154-157.

- Sözduyar, Hülya. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), 1989, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Şahin, Figen; Ufuk Beyazova. "Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı", *Milli Eğitim Dergisi*, 151,2001.
- Taner, Yasemen; Bahar Gökler. "Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri" *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35,2004, 82-86.
- Tıraşçı, Yaşar; Süleyman Gören. "Çocuk İstismarı ve İhmali", *Dicle Tıp Dergisi*, 1(34), 2007, 70-74.
- Tower Cynethia Crosson. *The role of Educators in Preventing and Responding to Child Abuse and Neglect*, Child Abuse and Neglect User Manual Serises, Washington , 2003.
- Topbaş, Murat. İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk İstismarı, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2004, 3-4.
- Turhan, Ebru; Özlem Sangün; Tacettin İnandı. " Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi", *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 9(15), 2006, 153-157.
- Tugay, Deniz, Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri, (Yüksek Lisans Tezi), 2008, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Turla, Ahmet; Çağlar Özkanlı. "Çocuğa Yönelik İstismarda Farklı Bir Boyut: Çocuk Pornografisi", *Polis Bilimleri Dergisi*, 8(1), 2006, 117-133.
- Tuna, Sema. Aile İçi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), 2010, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Turla, Ahmet. "Çocuk İstismarı Olgularına Tıbbi Yaklaşım, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi*, 19(4), 2002, 291-300.
- TCK (Türk Ceza Kanunu,2004). <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>
20.03.2012
- Uysal, Aynur. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ünal, Fatma. "Ailede Çocuk İstismar ve İhmali", *TSA*, 1, 2003, 9-18.
- Vatansever, Ülfet. "Çocuk İstismarı ve İhmali.İçinde:Çocuk Acil Tıp Kitabı. Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği Yayını, İstanbul,363-381, 2004.
- Walsh, Kerryann; Ruth Bridgstock; Ann Farrell; Robert Schweitzer. "Critical Factors in Teachers' Detecting and Reporting Child Abuse and Neglect Implications for Practice", Queensland University of Tecnology, Queensland, 2005.
- Yalçın, Nur. Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Çözüm Önerileri, (Yüksek Lisans Projesi), 2011, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Yanowitz, Karen L.; Emanuelle Monte; Jamie R. Tribble. ‘‘Teachers’ Beliefs About the Effects of Child Abuse’’, *Child Abuse and Neglect*, 27, 2003, 483-488.
- Yılmaz, Gonca. ‘‘Çocuk İstismarı ve İhmali Nedir?’’, *Çocuk Çocuk Dergisi*, 56, 2006,32-33.
- Yolcu, Hüseyin. ‘‘İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü’’, *Eğitim, Bilim ve Toplum Dergisi*, 25, 2010,62-92.
- WHO, World Report on Violence and Health: Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers, Geneva,2002.
- http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf
- Ziyalar, Neylan.’’ **Çocuklarda Cinsel İstismar Terminoloji ve Tanımlar**’’, 1.İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul: Umut Matbaası, 1999.
- Zembat, Rengim. **Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı**, Yapa Yayınları, İstanbul, 1999.
- Zoroğlu, Salih; Ümran Tüzün; Vedat Şar; Mücahit Öztürk; Meltem Kora; Behiye Alyanak. ‘‘Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları’’, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 2001,69-78.
- Çocuk İhmalini ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler için Eğitim Klavuzu**, İnsan Hakları Derneği, Berkay Ofset, 2008, Ankara.
- Prevent Child Abuse America,
http://member.preventchildabuse.org/site/Docserver/sexual_abuse.pdf?docID=126
 15.10.2011 Mental Health and Groving up Factsheet,

EKLER

EK 1: ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.10.20.02-605.99.01.00-
Konu : Araştırma İzni

004034

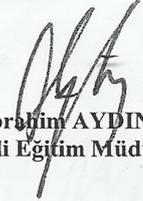
14/02/2012

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına

İlgi : a) 20/01/2012 tarih ve B.30.2.ÇAÜ.0.72.00.044-123/809 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 06/02//2012 tarih ve 3258 Sayılı Onayı.

Üniversitenizin Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Atiye Kevser SARIBAŞ' ın İlimiz Merkez,Edremit, Havran,Burhaniye,İvrindi,Gönen ilçelerindeki Okulöncesi Öğretmenlerine “Okulöncesi Dönem Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi “ konulu araştırma izninin yapılmasının uygun görüldüğü hakkında , İlgi (b) Valilik Oluru ilişikte gönderilmiştir.

Bilgileriniz ve gereğini arz ederim.

İbrahim AYDIN
İl Milli Eğitim Müdür V.

EKLER :

EK-1 Valilik Oluru (asıl-2 Sayfa)

EK-2 Araştırma İzni Çalışması (1 adet-4 sayfa)

EK 2: ANKET FORMU**ÖĞRETMEN ANKET FORMU**

Sayın Meslektaşım,

Bu anket formu, Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Aşağıdaki ankette istismar durum belirtileri ve istismara uğrama durumunda çocukların davranışsal özellikleri verilmiştir. Bu anket yoluyla okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Evet, kısmen ve hayır cevaplarından size göre uygun seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz. Veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağından ankete isim yazmanıza gerek yoktur.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Atiye Kevser SARIBAŞ
 ÇOMÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 İlköğretim Anabilim Dalı
 Okulöncesi Eğitimi
 Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim bilgileri

atiyekevssaribas@hotmail.com

A) KİŞİSEL BİLGİLER**1. Cinsiyetiniz**

() Kadın () Erkek

2. Eğitim Durumunuz:

() Kız Meslek Lisesi

() Çocuk Gelişimi / Okul Öncesi Öğretmenliği / Anaokulu Öğretmenliği 2 yıllık (Önlisans)

() Çocuk Gelişimi / Okul Öncesi Öğretmenliği / Anaokulu Öğretmenliği 4 yıllık (Lisans)

() Çocuk Gelişimi / Okul öncesi Öğretmenliği / Anaokulu Öğretmenliği Lisans üstü (Yüksek lisans Doktora)

() Diğer (Lütfen belirtiniz).....

3. Hizmet Süreniz

() 0-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üstü

4.Çocuk istismarı konusunda daha önceden bilgilendirildiniz mi ?

() Evet

() Hayır

B) KONU İLE İLGİLİ SORULAR

Aşağıdaki verilen durumlar sizce çocukta duygusal istismar belirtisi midir?

	Durum	Evet	Kismen	Hayır
1	Arkadaşlık kurmada zorlanma			
2	Çok pasif ve kendi halinde olma			
3	Yabancılara yaklaşmak istememe			
4	Yeme bozuklukları olma			
5	Alıngan olma			
6	Alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış bozuklukları gösterme			
7	Kendine güvensiz olma			

Aşağıda verilen durumlar sizce çocukta fiziksel istismar belirtisi midir?

	Durum	Evet	Kismen	Hayır
1	Yüzde, dudakta ve ağızda açıklanamayan morluklar			
2	El ve ayakta yanıklar			
3	Ağızda, dudaklarda ve gözlerde açıklanamayan yaralar ve zedelenmeler			
4	Vücudun herhangi bir yerinde ısırmaya ilişkin izler			
5	Vücutta farklı tonlarda morluklar			
6	Vücutta halka şeklinde çürükler			
7	Bilek ve boyunda kordon, ip v.b izler			
8	Vücutta kemer, elektrik kordonu gibi obje izleri			

Aşağıda verilen durumlar sizce çocukta cinsel istismar belirtisi midir?

	Durum	Evet	Kismen	Hayır
1	Çocukta yeme ve uyku bozuklukları			
2	Altını ıslatma, parmak emme, tırnak yeme gibi davranış sorunları			
3	Sık ve devamlı cinsel oyun			
4	Mide bulantısı şikayetleri			
5	Yabancılardan korkma			
6	İçe kapanık ve çekingen olma			

Aşağıda ifade edilen davranışsal özellikler çocukta duygusal istismar belirtisi midir?

	Davranışsal Özellik	Evet	Kismen	Hayır
1	Çocukta "ben yapamam" gibi yetersizlik duygusu olması			
2	Çocuğun oyunlarda pasif davranması, grup oyunlarından çok yalnız oyunları tercih etmesi			
3	Çocuğun oyunlarda lider rolü üstlenmesi			
4	Çocuğun okulda öğretmeninden aşırı ilgi beklemesi			
5	Çocuğun yeme bozuklukları göstermesi			
6	Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması			
7	Çocuğun arkadaşlık kurmada zorlanması			

Aşağıda ifade edilen davranışsal özellikler çocukta fiziksel istismar belirtisi midir?

	Davranışsal Özellik	Evet	Kismen	Hayır
1	Çocuğun ağrı verici uyarılara aşırı tepki göstermesi			
2	Çocuğun okula erken gelmesi ve okuldan ayrılmak istememesi			
3	Çocuğun oyunlarında çocuklara karşı fiziksel şiddet uygulaması			
4	Çocuğun yetişkin etkileşiminden kaçınması			
5	Çocuğun sürekli ağrılarında şikayet etmesi			
6	Çocuğun saldırganlık, geri çekilme gibi uç davranışlar sergilemesi			

Aşağıda ifade edilen davranışsal özellikler çocukta cinsel istismar belirtisi midir?

	Davranışsal Özellik	Evet	Kısmen	Hayır
1	Çocuğun resimlerinde erkek ve bayan objelerin cinsel organlarını karalaması			
2	Resimlerinde siyah ve gri tonları çok fazla kullanması			
3	Oyunlarında cinsel içerikli hareketler ve sözler kullanması			
4	Oyunlarda lider rolü üstlenmesi			
5	Çocuğun dikkatinin kolayca dağılması ve derslerinde kötü olması			
6	Çocuğun yabancılara yaklaşmaktan çekinmesi			

C) RAPORLAMA SÜREÇLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Lütfen cevaplarınızı bir kutuya (x) işareti koyarak belirtiniz.

	Öğretmen olarak	Evet	Emin Değilim	Hayır
1	Çocuk istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduğunuzu düşünüyor musunuz?			
2	Öğretmen olarak çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?			
3	Ahlaki anlamda çocuk istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?			

Çocuk istismarı durumunu tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz? Sırasıyla 1,2,3..... belirtiniz.

- () Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
- () Milli Eğitim Müdürlüğü
- () Sağlık Müdürlüğü
- () Okul Aile Birliği
- () Okul Yönetimi
- () Polis
- () Diğer (Lütfen belirtiniz).....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı- Soyadı: Atiye Kevser SARIBAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi: İzmir/ 27.02.1988

Eğitim Durumu

İlköğretim: 19 Mayıs İlköğretim Okulu

Lise: Aydın Ortaklar Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans: Balıkesir Üniversitesi

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Balıkesir Havran Eseler İlköğretim Okulu

Balıkesir Burhaniye Müjde Pabuşcuoğlu Anaokulu

İletişim

e-posta adresi: atiyekversaribas@hotmail.com

mavi-128@hotmail.com